

Informationssökning och översättarutbildning

Hur motsvarar utbildningen i Finland yrkeslivets krav?

Pia Kuusela

Tammerfors universitet

Fakulteten för språk, översättning och litteratur
Magistersstudier i flerspråkig kommunikation och

översättningsvetenskap

(svensk översättning)

Pro gradu-avhandling

Mars 2015

Tampereen yliopisto
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot (ruotsin kääntäminen)
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

KUUSELA, PIA: Informationssökning och översättarutbildning: hur motsvarar utbildningen i Finland yrkeslivets krav?

Pro gradu -tutkielma, 83 sivua, 7 liitesivua, suomenkielinen lyhennelmä 13 sivua
Maaliskuu 2015

Tässä tutkielmassa tarkastellaan kääntäjän tiedonhankintaa ja sen opetusta kääntäjänkoulutuksessa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten hyvin Suomen kääntäjänkoulutus vastaa työelämän tarpeita tiedonhankinnan näkökulmasta. Tutkimuksessa ovat mukana kaikki suomalaiset kääntäjänkoulutusta tarjoavat yliopistot: Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopistot.

Työelämän tarpeita on selvitetty aiempien tutkimusten ja muiden lähteiden avulla. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu yliopistojen opetussuunnitelmista sekä opettajille suunnatusta kyselystä ja opettajien sähköpostihaastatteluista. Tutkimus sijoittuu lukuvuoteen 2013–2014. Tutkimuksessa selvitetään, miten tiedonhankinta näkyy kääntämisen opetussuunnitelmissa ja millaisia näkemyksiä kääntämisen opettajilla on tiedonhankinnasta ja sen opettamisesta.

Tutkimuksessa selvisi, että tiedonhankinnan opetus on pääasiassa sisällytetty muuhun opetukseen, erityisesti käytännön käännöskursseille. Erillisiä tiedonhankinnan kursseja järjestetään joissain yliopistoissa, mutta näillä kursseilla tiedonhankintaa ei käsitellä varsinaisesti kääntämisen näkökulmasta. Useimmat yliopistot tarjoavat myös vapaaehtoisia tiedonhankintaan liittyviä kursseja, jotka käsittelevät esimerkiksi terminologiaa tai käännösteknologiaa.

Kyselytutkimukseen ja haastatteluihin osallistuneet opettajat ovat yhtä mieltä siitä, että tiedonhankinta on tärkeä osa kääntäjän työtä, ja suurin osa heistä myös käsittelee aihetta omilla kursseillaan. Tiedonhankintaa opetetaan eri tavoin. Osa opettajista käsittelee aihetta teoreettisella tasolla, mutta monet opettavat tiedonhankintaa käytännönläheisesti joko käännöstehtävien yhteydessä tai erillisten harjoitusten muodossa. Opettajat vaikuttavat keskittyvän opetuksessaan kääntäjän tiedontarpeisiin ja erilaisten lähteiden käyttöön. Esimerkiksi tiedonhallinnan ja käännösmuistien käytön opetus vaikuttaa olevan vähäistä.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että kääntäjänkoulutus vastaa työelämän tarpeita melko hyvin tiedonhankinnan näkökulmasta. Myös opettajat olivat sitä mieltä, että heidän yliopistonsa opetussuunnitelma vastaa työelämän tarpeita ja että opiskelijat saavat koulutuksen aikana hyvät taidot. Yliopistojen välillä on kuitenkin havaittavissa suuriakin eroja ja myös opettajilla on hyvin erilaisia käsityksiä tiedonhankinnasta, joten tiedonhankinnan näkökulmaan voitaisiin koulutuksessa panostaa vieläkin enemmän.

Avainsanat: kääntäjän tiedonhankinta, kääntäjänkoulutus, opetussuunnitelma, kääntämisen opettaja

Innehåll

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	3
1.2 Metod	4
1.2.1 Undervisningsplaner.....	4
1.2.2 Enkätundersökning	6
1.2.3 Intervjuer	8
2 Översättning och informationssökning.....	9
2.1 Begreppet informationssökning	9
2.2 Informationssökning som en del av översättningskompetens.....	13
2.3 Informationssökning i praktiken	18
2.4 Informationssökning inom översättarutbildning	23
2.5 Sammanfattning	28
3 Informationssökning i översättarutbildningen i Finland	31
3.1 Deltagande universitet och lärare.....	31
3.2 Resultat.....	38
3.2.1 Undervisningsplaner.....	38
3.2.2 Enkätundersökning	52
3.2.3 Intervjuer	63
3.3 Sammanfattning	69
4 Slutsatser.....	74
Källförteckning.....	79
Bilaga 1: enkät.....	84
Bilaga 2: intervjufrågor	90

1 Inledning

Översättarens arbete innebär oändlig problemlösning, och en professionell översättare behöver olika kunskaper i sitt arbete. I dessa kunskaper ingår till exempel utmärkta språkkunskaper, men översättaren behöver också sakkunskaper och allmänbildning. Ingen kan ändå veta allt och därför är kunskaper i informationssökning bland de viktigaste kunskaperna. (Vehmas-Lehto 2007, 41–42.) Översättarutbildningen bör ta hänsyn till yrkeslivets krav och hjälpa de blivande översättarna att skaffa tillräckliga kunskaper (Teva 2007, 30). Således bör översättarutbildningen erbjuda studenterna möjlighet att skaffa sig tillräckliga kunskaper i informationssökning.

Det har ändå kommit fram att översättare eller studenter inte är helt nöjda med utbildningen. Marjut Alho (2011) har undersökt finländska översättarstudenters åsikter om utbildningen med hjälp av en enkätundersökning. I hennes undersökning ansåg studenterna att kunskaper i informationssökning utvecklades under utbildningen men att användningen av översättningsminnen och andra hjälpmedel samt kännedomen om terminologiska metoder inte utvecklades lika bra (Alho 2011, 38–39). Dessutom kom det fram i Mikhail Mikhailovs och Outi Suppanens (2013, 26–27) enkätundersökning om yrkesverksamma översättares informationskunskaper att översättarna är kritiska mot den undervisning som de har fått, till exempel i informationssökningen på internet och i användningen av översättningsminnen. Översättarna har huvudsakligen skaffat sina kunskaper genom att studera självständigt eller avlägga vidareutbildning (Mikhailov & Suppanen 2013, 28). Som översättarstudent har jag också själv upplevt att informationssökning spelar en relativt obetydlig roll i undervisningen och att till exempel språkliga aspekter betonas mera. Därför blev jag intresserad av hur informationssökning egentligen undervisas i översättarutbildningen och jag bestämde mig för att undersöka hur översättarutbildningen i Finland motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning.

Att undersöka temat närmare är viktigt eftersom få undersökningar har gjorts kring temat. Gary Massey och Maureen Ehrensberger-Dow (2011) har undersökt frilansöversättarnas användning av olika källor i översättningsprocessen. Denna undersökning är en del av ett större projekt, *Translation Tools in the Workplace*, vars syfte är att undersöka översättarnas informationsbeteende i Schweiz (Massey & Ehrensberger-Dow 2011, 195). Massey och Ehrensberger-Dow (2011) har också utfört en pilotundersökning om översättarstudenternas och lärarnas användning av informationskällor. Deras undersökning ger värdefull information om studenternas, lärarnas och översättarnas användning av källorna. Dessutom har María Pinto och Dora Sales (2007; 2008) gjort en mera utbildningsrelaterad undersökning om temat. De har undersökt översättarstudenternas informationsbeteende (Pinto & Sales 2007) men också lärarnas uppfattningar om informationssökning och studenternas kunskaper (Pinto & Sales 2008). Pinto och Sales (2007; 2008) har utfört sina undersökningar vid spanska översättarinstitutioner och använt enkäter som metod. Alla dessa undersökningar är centrala i min avhandling och de diskuteras närmare i kapitel 2.

I Finland har inga omfattande undersökningar om temat gjorts. Förutom undersökningar av Alho (2011) samt Mikhailov och Suppanen (2013) finns det några pro gradu-avhandlingar som tangerar temat. Natasha Vilokkinen (2002) har gjort en omfattande kartläggning av översättarens informationssökning. Hon säger att studenterna själva ofta är ansvariga för att skaffa tillräckliga kunskaper och att översättarutbildningen behöver förnyas (Vilokkinen 2002, 68–71). Det är intressant att se hurdan situationen nu är, över tio år efter hennes undersökning. Förutom informationssökningen har också användningen av olika källor i översättaryrket undersökts. Till exempel har Petri Kiukkonen (2006) undersökt översättarnas användning av internet.

På grund av få undersökningar om informationssökning och översättarutbildning är det motiverat att undersöka hur informationssökning egentligen undervisas vid finländska universitet. För att översättarutbildningen ska erbjuda de bästa möjliga förutsättningarna för blivande översättare, är det väsentligt att undersöka utbildningens yrkeslivsrelevans så att utbildningen vid behov kan uppdateras. Med hjälp av min undersökning är det

möjligt att få värdefull information om hur informationssökning undervisas och denna information kan vara till nytta i planeringen av undervisningen och i lärarnas arbete.

Den empiriska delen av avhandlingen består av en analys av de finländska universitetens undervisningsplaner samt enkätundersökning och intervjuer som besvarats av översättningslärarna vid dessa universitet. Som referensmaterial använder jag olika modeller för *översättningskompetens* för att visa vilken roll informationssökning spelar i översättaryrket men också tidigare undersökningar och olika handböcker för att utreda vad informationssökning i praktiken är och hurdana kunskaper översättaren egentligen behöver. Dessutom behandlar jag översättarutbildning och olika undervisningsmetoder i informationssökning med hjälp av tidigare undersökningar och olika handböcker för att ha grunder för utvärdering av de metoder som används vid de olika universiteten.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min undersökning är att utreda hur översättarutbildningen i Finland motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning. I min undersökning tar jag med alla finländska universitet som erbjuder översättarutbildning: Helsingfors, Tammerfors, Vasa, Åbo och Östra Finlands universitet. Jag undersöker hur informationssökning syns i universitetens undervisningsplaner¹, till exempel om det finns separata kurser eller om informationssökning är integrerad i annan undervisning. På detta sätt kan jag få information om utbildningens innehåll och informationssökningens roll i den. För att utreda hur informationssökning undervisas, undersöker jag också översättningslärarnas² uppfattningar om temat och deras undervisningsmetoder. Min undersökning kan sammanfattas i följande två frågor:

---

¹ Med *undervisningsplan* avser jag information om hur universitetets översättarutbildning är uppbyggd. Undervisningsplanen innehåller information om de kurser som ingår i utbildningen men den innehåller ofta också en allmän beskrivning av utbildningen, till exempel om inlärningsmål (se avsnitt 3.2.1).

² Med *översättningslärare* avser jag de lärare som undervisar i översättning vid ett universitet.

- 1) Hur beaktas informationssökning i universitetens undervisningsplaner?
- 2) Hur tar översättningslärare upp informationssökning i sin undervisning?

Genom att undersöka både undervisningsplanerna och lärarnas uppfattningar är det möjligt att få en omfattande översikt över både innehållet i utbildningen men också praktiken. Alla fem universitet är med i undersökningen för att jag ska få en tillräckligt bred bild av översättarutbildningen i Finland. Meningen är inte att rangordna universiteten men jag kommer ändå att göra jämförelser mellan dem för att se hur de olika universiteten tar upp informationssökning i sina undervisningsplaner.

1.2 Metod

I detta avsnitt presenterar jag de metoder som jag använder i min undersökning. Undersökningen består av tre delar. Först går jag igenom undervisningsplanerna, sedan enkätundersökningen och sist intervjuerna. Alla dessa delar kompletterar varandra och ger omfattande information om undervisningen i informationssökning. Undersökningen är huvudsakligen kvalitativ men en kvantitativ aspekt kommer också i någon mån fram, speciellt i samband med enkätundersökningen.

1.2.1 Undervisningsplaner

De olika universitetens undervisningsplaner fungerar som en bas för de andra delarna av undersökningen (enkätundersökningen och intervjuerna). För att kunna förstå lärarnas uppfattningar om informationssökning och deras undervisning är det väsentligt att först utreda hur informationssökning överhuvudtaget har beaktats i utbildningen. Jag använder de undervisningsplaner som finns tillgängliga på de olika universitetens webbplatser. Undervisningsplanerna gäller läsåret 2013–2014 då jag också utfört enkätundersökningen och intervjuerna. Planerna är skrivna på finska, även om namnen på olika kurser vid Helsingfors universitet är tillgängliga också på svenska.

Vid alla fem universitet är det möjligt att studera översättning i flera olika språk (se avsnitt 3.1). Att undersöka undervisningsplanerna i alla möjliga språk vid varje universitet skulle ha krävt mycket tid. Detta skulle inte heller ha varit meningsfullt eftersom undervisningsplanerna i olika språk påminner om varandra och även kan innehålla samma kurser. Jag bestämde mig för att undersöka undervisningsplanerna i engelsk översättning eftersom den kan studeras vid alla fem universitet (se avsnitt 3.1). På detta sätt är det möjligt att jämföra undervisningsplanerna vid de olika universiteten. Även om jag undersöker undervisningsplaner endast i engelsk översättning, erbjuder undervisningsplanerna omfattande och nyttig information om hur universitetets översättarutbildning är uppbyggd och hurdan roll informationssökningen har i den. Dessutom ger enkätundersökningen och intervjuerna kompletterande information.

Undervisningsplanernas form varierar men alla innehåller en allmän beskrivning av utbildningen och information om de kurser som ingår i utbildningen. Jag går igenom båda delarna. Jag undersöker om informationssökning nämns i beskrivningen till exempel som ett inlärningsmål. Största delen av analysen består ändå av en genomgång av kurserna. Jag går igenom kurserna som ingår i utbildningen och undersöker om det finns separata kurser i informationssökning eller om temat nämns explicit i beskrivningar av andra kurser. Jag tar hänsyn till alla slags kurser från grundstudier till ämnesstudier och fördjupade studier, obligatoriska och valfria kurser, översättningsrelaterade kurser och allmänna kurser som ingår i utbildningen.

När jag går igenom kurserna söker jag efter hänvisningar till informationssökning. Eftersom informationssökning kan uttryckas på flera olika sätt, sökte jag inte efter ett visst ord utan letade efter sådana uttryck som kan anses hänga samman med informationssökning på basis av definitionerna i avsnitten 2.1 och 2.3. Om kursen till exempel innebär användning av olika källor, terminologiskt arbete eller användning av översättningsminne, anser jag att kursen behandlar informationssökning. Mera detaljerad beskrivning av analysens tillvägagångssätt ges i avsnitt 3.2.1.

Genom att analysera undervisningsplanerna söker jag svar på följande frågor:

- 1) Hur mycket undervisning ges i informationssökning?
- 2) Undervisas informationssökning på en separat kurs/separata kurser eller är den integrerad i annan undervisning?
- 3) I vilken fas/vilka faser undervisas informationssökning?

1.2.2 Enkätundersökning

För att utreda översättningslärarnas synpunkter och undervisningspraktiker utförde jag en enkätundersökning. Jag ville få så många översättningslärare från olika universitet som möjligt med i undersökningen och därför var enkätundersökningen en nyttig metod. Enkätundersökningen var avsedd för alla översättningslärare vid de fem universiteten, oavsett till exempel språket de undervisar i. Flera lärare som undervisar i svensk översättning vid Tammerfors universitet hjälpte mig att bearbeta enkäten och en lärare testade enkäten innan jag skickade den. Därför uteslöts dessa lärare i enkätundersökningen.

Enkätundersökningen utfördes elektroniskt och länken till enkäten skickades per e-post. Till översättningslärare vid Helsingfors, Åbo, Tammerfors och Östra Finlands universitet skickades länken per e-postlistor som varje universitet har för översättningslärarna. Översättningslärarna vid Vasa universitet kontaktades personligen per e-post. E-postadresserna fick jag från de olika universiteten. Länken till enkäten skickades den 13 mars 2014 och lärarna hade möjlighet att svara på den till den 8 april 2014. Under svarstiden påminde jag lärarna två gånger om att de skulle svara på enkäten.

Enkäten består av följande sex delar:

- 1) Bakgrundsinformation om läraren
- 2) Lärarens definition av informationssökning
- 3) Informationssökning i lärarens läroämne/utbildningsprogram

- 4) Informationssökning i lärarens egen undervisning
- 5) Lärarens uppfattning om omfattningen av undervisningen i informationssökning
- 6) Informationssökning i yrkeslivet

Frågorna i enkäten var delvis öppna men i några frågor gav jag färdiga svarsalternativ. Enkäten finns som bilaga i avhandlingen.

I del 1 frågade jag om lärarnas bakgrund (till exempel ålder, utbildning och arbetserfarenhet) för att få en bild av hurdan grupp lärarna utgör. Bakgrundsinformation ger fakta om till exempel gruppens heterogenitet eller homogenitet. Informationen kan utnyttjas också för att se om det finns något samband mellan lärarnas bakgrund och uppfattningar om informationssökning och undervisning. I del 2 bad jag att lärarna själva skulle beskriva hur de uppfattar begreppet informationssökning och om de upplever att de har likadana uppfattningar som sina kolleger. Dessa frågor är intressanta därför att begreppet informationssökning inte entydigt kan definieras (se avsnitt 2.1) så jag ville se hur lärarna uppfattar begreppet. I del 3 frågade jag om undervisningsplanen, till exempel när den har gjorts, om lärarna har varit med i planeringen och hur informationssökning har beaktats i planeringen. Denna information hjälper mig att tolka undervisningsplanerna. I del 4 finns det frågor om hur lärarna själva beaktar informationssökningen i sin undervisning. I del 5 frågade jag hur översättarutbildningen motsvarar yrkeslivets krav ur informationssökningens synvinkel. Till sist, i del 6 frågade jag hur viktig informationssökning är i yrkeslivet. I slutet av enkäten hade lärarna möjlighet att skriva andra kommentarer. Jag frågade också om lärarna senare vill delta i en intervju. Lärarna kunde också lämna sin e-postadress så att jag kan skicka den färdiga avhandlingen till dem.

Enkäten genomfördes på finska. Även om det är möjligt att studera översättning i olika språk vid de olika universiteten, är finska oftast det ena arbetsspråket. Således antog jag att de flesta lärarna åtminstone på någon nivå förstår finska. Det är dock möjligt att alla inte kan eller orkar svara på finska om språket inte är deras modersmål. Detta kan ha påverkat antalet svar. Även om enkäten genomfördes på finska, svarade några lärare på engelska eller svenska så språket verkade inte vara ett stort problem.

1.2.3 Intervjuer

För att komplettera enkätundersökningen utförde jag intervjuer. I enkäten frågade jag vilka lärare som var villiga att ställa upp för en intervju. Sammanlagt tio lärare ville delta. Att intervjuar alla lärare var inte nödvändigt eftersom jag redan fick mycket material med enkätundersökningen. Tio intervjuer skulle också ha krävt mycket tid. Jag bestämde mig för att intervjuar fyra lärare som har olika bakgrund med hänsyn till ålder, arbetserfarenhet, språk de undervisar i och så vidare. På detta sätt kunde jag avgränsa undersökningen men ändå få mångsidiga svar. Lärarna undervisar vid Vasa, Åbo eller Östra Finlands universitet.

Intervjuerna utfördes via e-post. På detta sätt var det möjligt att snabbt få svar från lärare från olika universitet utan stora arrangemang. Dessutom hade lärarna själva möjlighet att välja när de svarar på frågorna. Jag anser att det även kunde vara lättare för lärarna att skriva om sina tankar i lugn och ro än att muntligt berätta om dem. Nackdelen med e-postintervjuerna var att jag inte kunde se lärarnas reaktioner, till exempel gester och miner. Inte heller var det möjligt för mig att ställa preciserande frågor och lärarna kunde inte fråga om någonting var oklart.

Intervjun bestod av två delar. I första delen frågade jag hur informationssökning enligt lärarna borde undervisas och i andra delen frågade jag hur lärarna själva undervisar i informationssökning på sina kurser. Båda delarna bestod av fyra öppna frågor. Intervjuerna var på finska. Intervjufrågorna finns som bilaga i avhandlingen.

2 Översättning och informationssökning

För att granska om översättarutbildningen i Finland motsvarar yrkeslivets krav är det väsentligt att först reda ut vad som egentligen krävs i yrkeslivet. I detta kapitel diskuterar jag först informationssökning som begrepp för att förklara vad den betyder i samband med översättning och i denna avhandling. Sedan tar jag närmare upp vilken roll informationssökning har i översättaryrket. Detta klargörs med hjälp av begreppet *översättningskompetens*. Därefter presenteras vad informationssökning är i praktiken och hurdana kunskaper i informationssökning som behövs i yrket idag. Till sist diskuterar jag vad olika forskare och andra experter säger om informationssökning i översättarutbildningen, till exempel hur informationssökning kan undervisas.

2.1 Begreppet informationssökning

I dagens informationssamhälle är informations- och kommunikationskunskaper centrala i all professionell verksamhet som innehåller kritiskt och informationsbaserat beslutsfattande (Raído 2014, 1). Översättning är framför allt professionell verksamhet där information hela tiden behövs (Pinto & Sales 2007, 532). Eftersom informationssökning är ett begrepp som används inom flera yrkesområden, är det viktigt att diskutera närmare vad begreppet betyder i samband med översättning. Informationssökning är ett centralt tema inom informationsvetenskap (Savolainen 2000, 73). I olika undersökningar som handlar om översättarens informationssökning utnyttjas teorier i informationsvetenskap. Till exempel har Vilokinen (2002) gjort så. I denna avhandling behandlas översättarens informationssökning mera på praktisk nivå, och därför använder jag inte informationsvetenskapens teorier. Jag tar ändå upp några begrepp inom informationsvetenskap eftersom de hjälper att uppfatta vad jag menar med informationssökning i denna avhandling.

I informationsvetenskap talas om *arbetsrelaterade informationsbehov* samt *arbetsrelaterad informationssökning* och *-användning* när informationssökning gäller dagliga arbetsuppgifter (Savolainen 2000, 77). Översättarens informationssökning ingår i denna kategori. Savolainen (2000, 78) konstaterar att informationssökning kan indelas i *problemorienterad* och *vägledande informationssökning*. Den första typen används för att lösa enskilda problem eller för att utföra arbetsuppgifter. Vägledande informationssökning tjänar i sin tur långsiktiga behov och kan gälla till exempel hobbyer. (Savolainen 2000, 78.) Vilokinen (2002, 41) konstaterar att dessa två typer av informationssökning förekommer också i översättarens arbete. Översättarna löser olika problem under översättningsprocessen men de behöver också vägledande information eftersom de vill och bör följa med sin tid (Vilokinen 2002, 41). I denna avhandling är jag intresserad av översättarens problemorienterade informationssökning, det vill säga den verksamhet som översättaren ägnar sig åt för att lösa problem i översättningsprocessen med hjälp av olika källor, till exempel ordböcker, internet och experthjälp.

I översättningsvetenskap används flera olika begrepp i samband med informationssökning. Ofta används begreppen *översättarens dokumentära kompetens* (documentary competence), *informationskompetens* (information literacy) och *informationsbeteende* (information behaviour) (se t.ex. Massey & Ehrensberger-Dow 2011; Pinto & Sales 2007; Pinto & Sales 2008; Raído 2014). Översättarens dokumentära kompetens avses vara en del av det mer omfattande begreppet översättningskompetens (se avsnitt 2.2) (Raído 2014, 1). Begreppet innebär tre aspekter: 1) att översättaren använder informationskällor, 2) att översättaren behandlar och bearbetar existerande information och 3) att översättaren producerar ny information. Översättarens dokumentära kompetens behöver utvecklas i alla dessa dimensioner. Dokumentär kompetens är väsentlig för översättarens översättningsförmåga och för översättarens ständiga inlärningsprocess. Att översätta innebär att fatta beslut, och för att beslutsfattandet ska basera sig på rätta kriterier, behöver översättaren veta vad dokumentation (documentation) betyder. Att skaffa rätt dokumentation innebär att översättaren identifierar informationsbehov som gäller en text som översätts och hittar korrekta lösningar. (Pinto & Sales 2007, 532–533.)

Begreppet informationskompetens liknar begreppet översättarens dokumentära kompetens men den används mera omfattande i olika kontexter (Raído 2014, 1). Informationskompetens utgör en bas för livslångt lärande och den gäller alla yrkesområden, all inläring och alla utbildningsnivåer. Informationskompetens innebär att man kan

- bestämma omfattningen av den information som behövs
- effektivt hitta den information som behövs
- utvärdera information och informationskällor kritiskt
- integrera ny information med redan existerande information
- effektivt använda information för att nå ett visst mål
- förstå de ekonomiska, lagliga och sociala faktorer som påverkar användningen av information och använda information etiskt och lagligt.

(Pinto & Sales 2007, 535.)

Informationskompetens byggs upp holistiskt under utbildningen och omfattar alla typer av information samt utvärdering, analys och syntes av informationen. Informationskompetens är studerandecentrerad och den gäller alla studerande i alla aspekter i deras liv och i alla utbildningsprocesser. (Pinto & Sales 2007, 536.)

På samma sätt som begreppet informationskompetens är också begreppet informationsbeteende nytt i samband med översättning. Det används ofta i andra vetenskapsgrenar, såsom i biblioteks- och informationsvetenskapen. (Raído 2014, 2.) Enligt Pinto och Sales (2007, 532) innebär begreppet informationsbeteende informationsbehov och -sökning samt användning av information. Raído (2014, 2) tillägger att informationsbeteende är ett brett begrepp och kan gälla många olika informationskällor i olika former, till exempel traditionella bibliotek och internet.

Dessa tre begrepp liknar varandra men de kan anses betona olika aspekter. Dokumentär kompetens betonar översättarens roll som användare och skapare av dokument. Informationskompetens är ett mycket brett begrepp och kan anses vara mera teoretiskt medan informationsbeteende betonar mera den praktiska aspekten. I min avhandling

ingår dessa tre begrepp i det som jag kallar *kunskaper i informationssökning*. Således är också begreppet *informationssökning* mycket brett i min avhandling. Det betyder inte bara sökning av en viss typ information med hjälp av en viss källa (till exempel en ordbok eller internet). Savolainen (2000, 73) konstaterar att man kan skilja mellan tre företeelser när man talar om forskningen i informationssökning: informationsbehov, -sökning och användning av information. Dessa företeelser är nära anknutna med varandra (Savolainen 2000, 73). Begreppet informationssökning i min avhandling innehåller alla dessa aspekter. Således påminner mitt begrepp begreppet informationsbeteende (information behaviour). Genom att använda ett överbegrepp blir behandlingen av temat mera konsekvent.

Som sagt är begreppet informationssökning brett och svårt att entydigt definiera. Det kan också ha olika betydelser för olika personer och inom olika yrkesområden. I denna avhandling avser jag med informationssökning den verksamhet som översättaren ägnar sig åt för att lösa problem i översättningsprocessen. Jag behandlar således den informationssökning som sker i samband med ett översättningsuppdrag och utesluter den informationssökning som handlar om översättaryrket, till exempel prissättning. Begreppet innebär tre aspekter: informationsbehov, -sökning och användning av information (se Savolainen 2000, 73).

Att informationssökning inte kan definieras entydigt har jag ändå beaktat i min studie. I stället för att definiera begreppet för lärare som deltog i studien bad jag dem att själva beskriva hur de uppfattar begreppet informationssökning när det gäller översättning. Således fortsätter diskussionen om begreppet i avsnitt 3.2.2 där enkätundersökningens resultat presenteras. Informationssökning i praktiken diskuteras närmare i avsnitt 2.3.

2.2 Informationssökning som en del av översättningskompetens

Eftersom syftet med min undersökning är att ta reda på hur översättarutbildningen motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning är det nödvändigt att förklara vilken roll informationssökning har i översättaryrket. I detta avsnitt utreder jag informationssökningens roll med hjälp av begreppet *översättningskompetens*. Med översättningskompetens syftas till de olika kunskaper och egenskaper som krävs av en professionell översättare (Vehmas-Lehto 2007, 41). I översättningsvetenskapen finns det flera olika modeller för översättningskompetens. De olika modellerna skiljer sig från varandra på basis av till exempel vilka komponenter som ingår i översättningskompetens och hur de är kategoriserade. De centralaste modeller som oftast kommer fram när översättningskompetens diskuteras är PACTE-gruppens (2009), Albrecht Neuberts (2000) och EMT:s (European Master's in Translation) (2009) modeller. Modellerna har olika utgångspunkter och ger därför en mångsidig bild av hur informationssökning kan uppfattas som en del av översättningskompetens. Även jag utnyttjar dessa modeller i min avhandling. De olika modellerna presenteras kronologiskt³ på ett jämförande sätt.

PACTE-gruppen (2009) forskar i vad som är typiskt för översättningskompetens men också hur översättningskompetens uppnås. Neuberts (2000) modell är i sin tur teoretisk och den baserar sig inte på empirisk forskning. EMT är för sin del ett projekt som Europeiska kommissionen har tillsammans med europeiska högskolor som erbjuder översättarutbildning på magisternivå. Syftet med projektet är att förbättra översättarutbildningens kvalitet, och deras modell för översättningskompetens beskriver de egenskaper som översättaren behöver i dag för att arbeta framgångsrikt. (European Commission 2014a.) Av de finländska universitet som erbjuder översättarutbildning uppfyller Tammerfors, Åbo och Östra Finlands universitet EMT:s standarder (European Commission 2014b). För att kunna bli medlem i EMT-nätverket krävs att utbildningen omfattar EMT:s kompetenser. Dessutom beaktas hur utbildningen är upplagd, hur kvalificerad personalen är, hurdana förutsättningar universiteten har för undervisningen

---

³ PACTE-gruppen har forskat i översättningskompetens sedan år 1997 (PACTE 2009, 207).

(t.ex. teknologi), hur studenterna handleds och hur deras karriär uppföljs. (European Commission 2014c.)

I PACTE-gruppens modell indelas översättningskompetens i fem delkompetenser: kompetens i två språk, extralingvistisk kompetens, kunskap om översättning, instrumentell kompetens och strategisk kompetens. Kompetens i två språk betyder kunskaper i att kommunicera på två språk. Detta innebär pragmatisk, sociolingvistisk, textuell, grammatisk och lexikal kunskap. Extralingvistisk kompetens innebär allmän kunskap om världen, kunskap om fackområden, kunskap om två kulturer och encyklopedisk kunskap. Kunskap om översättning syftar till kunskap om professionell översättning och översättaryrke. Med instrumentell kompetens avses användningen av information och olika källor samt kommunikationsteknologi för översättning. Strategisk kompetens styr hela översättningsprocessen och den hjälper att lösa de olika problem som uppstår i processen. Denna delkompetens anses vara den centralaste av kompetenserna. Förutom dessa fem delkompetenser behöver översättaren också psyko-fysiologiska komponenter som betyder kognitiva komponenter (till exempel minne), attityd (till exempel kritiskt tänkande) och psykomotoriska mekanismer. (PACTE 2009, 208–209.) PACTE-gruppens kompetensmodell åskådliggörs i figur 1.

Figur 1. Översättningskompetens efter PACTE-gruppen (2009)

Albrecht Neuberts modell består också av fem delkompetenser: språkkompetens, textuell kompetens, sakkompetens, kulturkompetens och överföringskompetens. Neuberts språkkompetens kan avses motsvara PACTE-gruppens kompetens i två språk. Neuberts

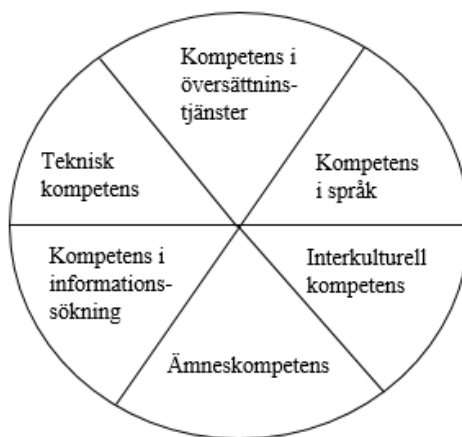
textuella kompetens betyder att översättaren bör vara förtrogen med olika slags texter. Sakkompetens innebär till exempel encyklopedisk kunskap och fackkunskap, men eftersom översättaren inte kan veta allt, innebär sakkompetens också att veta var man kan hitta information. Kulturkompetens betyder översättarens kännedom om käll- och målkulturen. Neuberts sakkompetens tillsammans med kulturkompetens kan jämföras med PACTE-gruppens extralingvistiska kompetens. Neuberts överföringskompetens kan i sin tur jämföras med PACTE-gruppens strategiska kompetens. Överföringskompetens innebär taktiker och strategier som översättaren behöver för att kunna överföra källtexter till målspråket. Såsom strategisk kompetens i PACTE-gruppens modell är också Neuberts överföringskompetens den centralaste delkompetensen. Enligt Neubert räcker det inte att veta om översättning utan översättaren bör också *kunna* översätta och därför spelar överföringskompetens en viktig roll. (Se Neubert 2000, 7–10; PACTE 2009, 208–209.) Neuberts kompetensmodell presenteras i figur 2.

Figur 2. Översättningskompetens efter Neubert (2000)

EMT:s kompetensmodell har sex delkompetenser: kompetens i översättningstjänster, kompetens i språk, interkulturell kompetens, kompetens i informationssökning, teknisk kompetens samt ämneskompetens. Kompetens i översättningstjänster innebär kännedom om översättaryrket och olika kunskaper som översättaren behöver för att kunna utföra översättningsuppdrag. Sådana kunskaper är till exempel kännedom om hur man sköter kundrelationer. Kompetens i översättningstjänster kan jämföras med PACTE-gruppens kunskap om översättning. Kompetens i språk motsvarar PACTE-gruppens kompetens i två språk och Neuberts språkkompetens. Interkulturell kompetens innefattar till exempel kännedom om olika språkvarieteter och kulturer samt förmåga att producera texter till olika situationer. Denna delkompetens liknar således Neuberts kulturkompetens och dels

PACTE-gruppens extralingvistiska kompetens. EMT:s interkulturella kompetens koncentrerar dock på sociolingvistiska och textuella aspekter. Kompetens i informationssökning innefattar till exempel kunskaper i informationssökning och i att utvärdera olika informationskällor. Ämneskompetens innefattar i sin tur kunskaper i fackområden men också kunskaper i informationssökning för att översättaren ska bättre förstå tematiska aspekter i ett dokument. Ämneskompetens motsvarar således Neuberts sakkompetens och dels PACTE-gruppens extralingvistiska kompetens. (Se EMT 2009, 4–7; Neubert 2000, 7–10; PACTE 2009, 208.) EMT:s kompetensmodell presenteras i figur 3

Figur 3. Översättningskompetens efter EMT (2009)

De olika modellerna har vissa likheter, till exempel kompetens i språk och kunskaper i fackområden även om dessa delkompetenser benämns på olika sätt. I varje modell betonas att de olika delkompetenserna ska samspela med varandra. Till exempel säger Neubert (2000, 6) att samspelet mellan de olika kompetenserna är det som skiljer översättning från annan typ av kommunikation. I PACTE-gruppens (2009) modell är ändå strategisk kompetens den centralaste kompetensen och i Neuberts modell (2000) är det överföringskompetens. I EMT:s modell (2009) är ingen delkompetens viktigare än någon annan. De olika modellerna har ändå skillnader. Dessa skillnader syns speciellt i informationssökningens roll.

I PACTE-gruppens (2009, 208) modell ingår informationssökning i instrumentell kompetens som innebär de kunskaper som översättaren behöver för att hon eller han ska kunna använda dokumentationsresurser (documentation resources) och information samt att använda översättningsteknologi. Översättaren bör kunna använda till exempel olika ordböcker, encyklopedier, grammatikböcker, stilböcker, parallelltexter, elektroniska korpusar och sömaskiner (PACTE 2009, 208). I Neuberts (2000) kompetensmodell har informationssökning inte en lika tydlig roll som i PACTE-gruppens (2009) modell. Neubert (2000) nämner inte någon speciell delkompetens för informationssökning utan den kan anses ingå i andra delkompetenser. Informationssökning betonas speciellt i samband med sakkompetens där Neubert (2000, 9) konstaterar att översättaren inte kan och inte behöver veta allt men hon eller han behöver veta hur information kan hittas. I Neuberts (2000) modell kan informationssökning ändå anses ingå i andra delkompetenser, till exempel textuell kompetens. I samband med textuell kompetens säger han att översättaren bör skaffa know-how om olika fackområden (Neubert 2000, 8). Informationssökning har den tydligaste rollen i EMT:s (2009) kompetensmodell. I EMT:s (2009) modell finns en separat delkompetens som heter kompetens i informationssökning. Kompetens i informationssökning innebär att översättaren kan

- identifiera sina informations- och dokumentationsbehov
- utveckla strategier för olika typer av sökningar
- välja och bearbeta relevant information för ett visst uppdrag
- utvärdera olika källor
- använda olika verktyg och sömaskiner, såsom elektroniska korpusar och ordböcker samt terminologiprogram, effektivt
- lagra sina dokument.

(EMT 2009, 6.)

Förutom den egentliga kompetensen i informationssökning innehåller också teknisk kompetens aspekter som gäller informationssökning. Teknisk kompetens innebär till exempel att översättaren ska kunna använda olika översättningsrelaterade program. I dessa program ingår också sådana verktyg som internet, översättningsminnen och terminologidatabaser. Informationssökning nämns också i samband med tematisk

kompetens. För att översättaren bättre ska förstå tematiska aspekter i ett dokument, bör hon eller han kunna söka lämplig information. (EMT 2009, 7.)

Sammanfattningsvis kan man säga att informationssökning har en synlig roll i alla de tre kompetensmodellerna. Mest betonas dess roll i EMT:s (2009) modell där det finns en särskild delkompetens för informationssökning och där den också kommer fram i samband med teknisk och tematisk kompetens. Även i PACTE-gruppens (2009) modell spelar informationssökning en betydande roll i form av instrumentell kompetens. Som framgår av benämningen instrumentell kompetens, verkar PACTE-gruppen (2009) betona mera kunskaper i användningen av olika källor och verktyg medan EMT:s modell (2009) tar i beaktande till exempel informationsbehov och lagring av information. Minst diskuteras informationssökning av Neubert (2000). I Neuberts modell (2000) är informationssökning ingen särskild kompetens utan den är inbäddad i andra delkompetenser, speciellt i sakkompetens.

2.3 Informationssökning i praktiken

EMT:s kompetensmodell (2009, 6) ger en omfattande bild av det som informationssökning i praktiken är: att identifiera informationsbehov, att söka olika typer av information, att använda olika verktyg som hjälper i informationssökningen och att lagra information. I detta avsnitt behandlas de olika aspekterna i informationssökningen ur en praktisk synvinkel. Meningen är att få en bild av vad som egentligen krävs av översättaren och vad översättarstudenterna borde lära sig. Jag reder ut hurdan information översättaren behöver och hur översättaren kan hitta den behövliga informationen. Eftersom översättaren kan stöta på varierande problem är också potentiella källor otaliga. Här presenteras de centralaste källorna som oftast kommer upp när översättarens informationssökning diskuteras och som översättare vanligen använder i arbetet (se t.ex. Massey och Ehrensberger-Dow 2011). Till sist behandlas översättningsminnen och lagring av information.

I översättningsvetenskap anses översättaren traditionellt behöva två typer av information: lingvistisk och extralingvistisk information (se t.ex. Gile 2009). Lingvistisk information kan vidare indelas i lexikal information samt stilistisk och fraseologisk information. Lexikal information behövs för att översättaren ska kunna förstå termer på källspråket och hitta motsvarande termer på målspråket. Sökning av terminologisk information är en av de mest tidskrävande uppgifterna i översättningsarbetet. (Gile 2009, 130.) Gile (2009, 130) konstaterar ändå att studenterna inte ägnar sig tillräckligt åt detta och de litar på ordböcker och glossarier utan en noggrannare analys. Korrekt användning av terminologi är väsentligt: om lämpliga termer inte hittas, minskar översättningen i trovärdighet och kommunikationseffekten försvagas. Översättaren kan också behöva lexikal information för att hon eller han ska försäkra sig om betydelsen eller användningen av något ord. Stilistisk och fraseologisk information behövs för att översättaren ska kunna omformulera källtextens budskap stilistiskt och fraseologiskt på samma sätt som nativa författare skriver samma typ av text på målspråket. Om stilen i översättningen är fel, kan den förlora sin trovärdighet och effekt. (Gile 2009, 130.)

Extralingvistisk information behövs när översättaren inte vet tillräckligt eller när det inte finns tillräckligt med information i källtexten för att översättaren ska kunna förstå texten och omformulera den på målspråket (Gile 2009, 131). I PACTE-gruppens (2009) kompetensmodell ingår extralingvistisk kompetens som en egen delkompetens. Där konstateras att extralingvistisk kompetens innehåller allmän kunskap om världen, kunskap om fackområden, kunskap om två kulturer och encyklopedisk kunskap (se PACTE 2009, 208). Översättaren kan således behöva söka information om alla dessa aspekter. Gile (2009, 131) konstaterar att extralingvistisk information även kan behövas om översättaren bestämmer sig för att göra en alternativ översättning med hjälp av till exempel parafraser.

För att hitta information kan översättaren behöva en rad olika källor. Som terminologisk källa används två- och flerspråkiga ordböcker troligen mest (Gile 2009, 139–140). I Masseys och Ehrensberger-Dows (2011, 197–199) undersökning kom det fram att studenterna använder flerspråkiga ordböcker på internet mest i samband med lingvistiska problem men att webbordböckerna även är bland de källor som frilansöversättare och

översättningslärare använder mest. Även tryckta ordböcker är vanliga källor speciellt bland studenterna och lärarna. Översättaren kan också använda enspråkiga ordböcker som översättningslärarna använder mest i samband med lingvistiska problem. (Massey & Ehrensberger-Dow 2011, 197–199.) Förutom fler- och enspråkiga ordböcker kan översättaren behöva speciella ordböcker såsom synonymordböcker, slangordböcker, ordböcker över främmande ord, idiom- och kollokationsordböcker, baklängesordböcker och nyordböcker (Varantola 2007, 221).

För fackspråksöversättare är fackspråkliga glossarier och termbanker av speciellt värde. Termbanker är elektroniska termsamlingar som omfattar flera områden och oftast även flera språk. Ett exempel på en termbank är TEPA, Terminologicentralens termbank. (Kudashev & Pasanen 2005, 80.) Det är viktigt att fackspråksöversättaren använder sådana kollokationer och fasta fraser samt en sådan meningsbyggnad och styckindelning som är typiska för fackområdet eller texttypen i fråga (Gouadec 2007, 23). Denna typ information kan översättaren söka med hjälp av parallelltexter och elektroniska korpusar (se t.ex. Kujamäki & Jääskeläinen 2007). Med parallelltexter menas texter som behandlar samma tema som källtexter, som är skrivna på olika språk men som inte är översättningar (Vehmas-Lehto 2007, 42). Idén med elektroniska korpusar är att man utnyttjar omfattande, redan tillgängliga textmassor med autentiskt språkbruk. Med hjälp av dem är det lätt att hitta information om användningen av ett ord. (Kujamäki & Jääskeläinen 2007, 239–243.)

I Masseys och Ehrensberger-Dows (2011, 200–202) undersökning kom det fram att översättare använder parallelltexter i någon mån i samband med lingvistiska problem men de flesta översättarna använder parallelltexter ofta eller mycket ofta för att få extralingvistisk information. De är också lärarnas främsta källa i samband med extralingvistiska problem. Översättarna använder mest sökmaskiner i samband med extralingvistiska problem men också andra internetkällor, såsom encyklopedier och termbanker är populära. Internetkällor är också centrala då lingvistisk information behövs. (Massey & Ehrensberger-Dow 2011, 197–202.) Petri Kiukkonen (2006) har undersökt översättarnas användning av internet och konstaterar att det är den viktigaste enstaka informationskällan. Internet används eftersom det är lätt och snabbt och

informationen är mångsidig och aktuell (Kiukkonen 2006, 70). På internet kan man i praktiken hitta svar på vilken fråga som helst om man bara kan söka (Helin 2006, 151).

Det räcker inte att översättaren är medveten om potentiella källor utan hon eller han bör också kunna använda dem. Speciellt har flerspråkiga ordböcker diskuterats mycket. Gile (2009, 140) konstaterar att ju flera språk en terminologisk källa omfattar, desto mindre pålitlig kan den vara. Att läsa ordböckernas instruktioner och principer för hur de är uppbyggda är viktigt. Nuförtiden publiceras ordböcker ofta både i pappersform och i elektronisk form. När internetordböcker används bör man fästa speciell uppmärksamhet vid deras kvalitet. (Kudashev & Pasanen 2005, 77–79.)

En viktig del av informationssökningen är utvärdering av källornas pålitlighet (EMT 2009, 6). Gile (2009, 133) påpekar att man kan göra en skillnad mellan lingvistisk och extralingvistisk pålitlighet. En källa kan erbjuda pålitlig information med olämpliga termer eller tvärtom. Översättaren kan utvärdera källorna till exempel på basis av information om författaren, källans status som original eller sekundär text, motsvarigheten mellan källan och texten som översätts och källans utgivningstid. (Gile 2009, 133–137.)

Översättaren bör vara noggrann speciellt med internetkällor eftersom internet innehåller mycket felaktig information (Helin 2006, 151). Översättaren bör överhuvudtaget förstå informationssökningsprocessen på internet för att sökningen på internet och därigenom hela översättningsprocessen ska vara framgångsrik (Raído 2014, 49). Det är lätt att använda sökmaskinernas basfunktioner men översättaren bör känna till sökmaskinernas principer och kunna precisera sin sökning ändamålsenligt för att användningen ska vara effektiv. Genom att skaffa dessa kunskaper sparar översättaren mycket tid och besvär. (Kudashev & Pasanen 2005, 81.) Gouadec (2007, 270) konstaterar ytterligare att sökmaskinernas funktioner kan variera och därför är det bra att först läsa igenom instruktionerna för användningen och genomföra en test över användningen av nyckelord.

När det är fråga om sökmaskiner bör användaren dessutom utvärdera sökresultatens relevans. För detta behöver användaren veta till exempel om hur sökdomänen och

-systemet fungerar. (Raído 2014, 57–58.) Gile (2009, 141) har märkt att studenter ofta antar att den bästa lösningen till ett översättningsproblem är den som får mest hänvisningar. Detta är vilseledande eftersom många resultat kan komma från sidor som inte är så pålitliga. Ett annat fel är att vägra använda en term, ett uttryck eller en kollokation därför att den inte finns på internet. Alla termer och uttryck som kan användas förekommer inte på internet. Studenter läser också ofta källorna ytligt och väljer en term utan att ta hänsyn till om betydelsen eller kontexten motsvarar det som krävs i översättningen. (Gile 2009, 141.) Även i Pintos och Sales (2008, 56) undersökning ansåg lärarna att studenterna inte är väldigt skickliga i att utvärdera information (värde 2,055 på skalan 1–4).

Förutom tryckta och elektroniska källor kan översättaren också ha nytta av muntliga källor, till exempel experter på olika fackområden (Kudashev & Pasanen 2005, 81). Gile (2009, 142) konstaterar att experter potentiellt är de effektivaste källorna. En expert kan erbjuda pålitlig information snabbt och ta hänsyn till översättarens specifika informationsbehov samt presentera informationen med nödvändiga förklaringar. Det är viktigt att översättaren ställer sina frågor noggrant för att experten ska kunna ge nödvändig information utan att förklara onödig information och utan att försöka förstå översättarens behov. Förutom experter kan översättaren få hjälp av andra översättare, till exempel av dem som är specialiserade på något område. (Gile 2009, 142–144.) Traditionella muntliga källor har ersatts av internetkällor, såsom forum, e-post och sändlistor (Kudashev & Pasanen 2005, 81).

Översättaren bör också kunna använda andra verktyg effektivt (EMT 2009, 6). Användningen av datorer har bidragit till uppkomsten av *datorstödd översättning*. Till datorstödd översättning kan räknas till exempel ordbehandling, användningen av cd, dvd och internet samt data- och termbanker. Ett av de nyttigaste och mest användbara dataprogrammen i översättningsarbetet är översättningsminnen. Översättningsminnen går ut på att redan existerande översättningar fungerar som underlag för nya översättningar och att man därifrån får bland annat termer, uttryck, fraser, satser, meningar och ingresser. (Ingo 2007, 352.) Massey och Ehrensberger-Dow (2011, 199) kom till den slutsatsen i sin undersökning att 51 % av frilansöversättarna använde ett översättningsminne i

samband med det senaste översättningsuppdraget. I Mikhailovs och Suppanens (2013, 24) undersökning kom det ändå fram att översättarnas kunskaper i användningen av översättningsminnen inte är på hög nivå.

Översättaren bör också kunna lagra sina dokument (EMT 2009, 6). Gouadec (2007, 81–82) säger att översättaren samlar tillsammans med uppdragsgivaren och granskaren ihop alla källor och hjälpmedel som använts i arbetet. Gile (2009, 141) konstaterar också att det är nyttigt att översättaren skapar och uppdaterar sina egna källor, speciellt terminologiska källor. Översättarens egna glossarier kan vara nyttiga och till och med värdefullare än kommersiella ordböcker och glossarier (Gile 2009, 151). Översättaren kan även göra sina egna korpusar eftersom användningen av färdiga korpusar kan vara svårt på grund av upphovsrättsliga frågor (Kudashev & Pasanen 2005, 82). I Pintos och Sales (2008, 56) undersökning ansåg lärarna att det är relativt viktigt att kunna använda och återanvända information (värde 3,472 på skalan 1–4). Enligt lärarna har studenterna dock inte nödvändiga kunskaper för detta (värde 1,944 på skalan 1–4) (Pinto & Sales 2008, 56).

Informationssökning är således en viktig del av översättningsprocessen och den kräver tid och ansträngning. Översättaren bör kunna identifiera sina informationsbehov, hitta information, utvärdera den och lagra information för att den kan återanvändas. Översättaren bör även kunna använda olika elektroniska verktyg effektivt. (EMT 2009, 6.) Eftersom informationssökning är en viktig men komplicerad del av översättningsprocessen, är det viktigt att studenterna lär sig informationssökningens grunder för att ha de bästa förutsättningarna för yrkeslivet. I det följande kapitlet diskuteras hur informationssökning kan behandlas under översättarutbildningen och hur informationssökning kan undervisas.

2.4 Informationssökning inom översättarutbildning

Som tidigare konstaterats är informationssökning en viktig del av översättaryrket (se avsnitt 2.2 och 2.3). Översättarutbildningen bör alltid ta hänsyn till yrkeslivets krav och

hjälpa de blivande översättarna att skaffa de kunskaper som behövs i yrkeslivet (Teva 2007, 30). Således är det klart att informationssökning bör behandlas i översättarutbildningen. Undervisning i informationssökning är också betydelsefull. I Marjut Alhos (2011, 37) enkätundersökning kom det fram att de flesta studenterna anser att utbildningen har varit mycket nyttig eller nyttig. Kunskaper i informationssökning är en av de kunskaper som utvecklades mest under studierna (Alho 2011, 38). Även Massey och Ehrensberger-Dow (2011, 207) konstaterar på basis av sin undersökning att utbildningen i stället för erfarenheten verkar vara en avgörande faktor i att utveckla översättningscentrerad informationskompetens. Några svagheter i utbildningen har ändå märkts i undersökningarna. I Alhos (2011, 38) undersökning sade studenterna att de inte fick lika goda kunskaper i översättningsminnen och i andra hjälpmedel som i informationssökning. Även i Mikhailovs och Suppanens (2013, 26–27) undersökning var översättarna kritiska mot den undervisning som de fått i informationsteknik, till exempel i användningen av översättningsminnen och informationssökningen på internet. I Pintos och Sales (2007, 543) undersökning ansåg spanska studenter att kunskaper i informationshantering, i organisering och planering samt i användningen av dator behöver förstärkas.

I detta avsnitt diskuteras närmare hur informationssökning kan beaktas i översättarutbildningen och hur den i praktiken kan undervisas. Meningen är inte att ge råd om hur informationssökning bör undervisas utan ge exempel på möjliga sätt och utvärdera dem. Detta görs med hjälp av olika undersökningar och rekommendationer. Senare i denna avhandling utnyttjas informationen i samband med att jag diskuterar hur informationssökning har beaktats i översättarutbildningen i Finland (se avsnitt 3.3).

Det har förts diskussioner om informationssökning bör undervisas på en separat kurs eller integreras i annan undervisning. Vid spanska översättarinstitutioner undervisas översättarens informationssökning på en separat kurs som studenterna vanligen avlägger under det andra året av sina studier (Raído 2014, 3). Till exempel anser Kudashev och Pasanen (2005, 75) att integrerad undervisning under hela undervisningsplanen är bra men kan leda till att studenterna inte får en helhetsbild av informationssökningen. Därför

är det önskvärt att kurser i översättarens informationskällor och -hantering ska ordnas regelbundet (Kudashev & Pasanen 2005, 88).

Separata kurser i informationssökning är ändå sällsynta (Massey & Ehrensberger-Dow 2011, 206). I stället är informationssökning integrerad i hela undervisningsplanen. Översättarstudenterna söker information och använder olika källor i samband med de översättningsuppgifter som de gör under sina studier men informationssökning behövs också till exempel då studenterna skriver en pro gradu-avhandling. (Kudashev & Pasanen 2005, 75.) Det verkar vara vanligt att kurserna i informationssökning är valfria inom översättar- och tolkutbildningen på grundnivå. Det finns också länder som erbjuder översättarutbildning endast på högre nivå. Vid dessa institutioner är det inte alltid möjligt att undervisa informationssökning separat på grund av kursutbudet och tidsbegränsningarna. Då är integrering av informationssökning i kurser i specialiserad översättning en möjlighet utöver valfria kurser. (Raído 2014, 3.)

I Pintos och Sales (2008, 63–64) undersökning ansåg 41 % av lärarna vid de olika spanska universiteten att en separat kurs inte ger tillräckliga kunskaper. 24 % ansåg att kursen inte helt räcker och 34 % att kursen är tillräcklig. Den ideala situationen skulle således kanske vara att utbildningen innehöll både separata kurser i informationssökning och integrerad undervisning. Kiraly (2000, 61–62) konstaterar att studenterna bör lära sig olika aspekter av översättningskompetens innan de börjar översätta. En sådan kurs kan ändå inte erbjuda studenterna färdiga kunskaper så att de senare kan översätta. I stället för att studenterna lär sig korrekt användning av ordböcker och annat referensmaterial på en introduktionskurs, börjar deras inlärningsprocess i användningen av dessa material när de första gången arbetar med sådant material. (Kiraly 2000, 62.)

Det finns också varierande synpunkter på om man lär sig informationssökning i samband med de egentliga översättningsuppgifterna eller om den bör behandlas separat utanför översättningsuppgifterna. Kiraly (2000, 60–61) representerar den första synpunkten och han konstaterar att studenterna i första hand bör lära sig informationssökning i samband med autentiska översättningsprojekt. Under projektet diskuteras till exempel användningen av parallelltexter och informationssökning på internet i en naturlig kontext

(Kiraly 2000, 61). Leppihalme (2007, 54–55) problembaserade undervisning liknar Kiralys rekommendationer. Studenterna övar kritisk användning av översättarens hjälpmedel i samband med varje översättningsuppgift. Översättningsproblem diskuteras inte som teoretiska problem utan de förknippas med texter som översätts. (Leppihalme 2007, 55.)

Gile (2009, 149) är av en annan åsikt och konstaterar att undervisning i informationssökning sker effektivast med hjälp av särskilda övningar. Särskilda övningar är nödvändiga eftersom lärare och även professionella översättare är intresserade av slutresultatet och de inte har tid eller motivation att fundera över informationssökningsprocessen. När läraren kommenterar översättningsuppgifter, bör hon eller han diskutera studenternas beslutsfattande och de källor de använt med dem i stället för att bara acceptera eller kritisera deras lösningar. (Gile 2009, 149.)

Gile (2009, 150) konstaterar att idén med olika uppgifter är att studenterna lär sig för- och nackdelar med olika källor och funderar över dem. Med hjälp av uppgifterna kan studenterna till exempel lära sig hur man gör extralingvistiska och terminologiska förberedelser inför uppgifterna. Speciellt bör användningen av korrekta termer betonas, eftersom studenterna inte brukar ägna tillräckligt med tid åt termarbetet. (Gile 2009, 130–151.)

Gile (2009, 150) säger ytterligare att det är bra om studenterna skriver integrerade rapporter om sin problemlösning. Olivia Fox (2000) talar också för översättningsdagböcker. Hon anser att de kan uppmuntra studenterna att fundera över hur acceptabla eller lämpliga deras lösningar till olika översättningsproblem är och ta ansvaret för sina lösningar. Läraren kan också kontrollera över studenternas kunskaper och planera undervisningen bättre. Studenterna har också själva möjlighet att informera läraren om sina svårigheter. (Fox 2000, 128.)

Det verkar som om praktisk undervisning rekommenderas mest. Interaktion mellan studenterna är också en viktig del av undervisningen, till exempel i Kiralys (2000, 60–61) översättningsprojekt. Leppihalme (2007, 55) konstaterar att studenterna uppfattar

alternativa lösningar genom att dela tankar och lösningsförslag. I gruppen hjälper studenternas olika synsätt, kunskaper och erfarenheter i problemlösningen (Leppihalme 2007, 55). Det kan ändå vara nyttigt att läraren berättar allmänna om informationssökning. Till exempel föreslår Gile (2009, 139) att läraren ger rekommendationer om vilka källor som är nyttiga att skaffa sig för att studenterna ska undvika onödiga investeringar. Även allmänna rekommendationer om olika källor är nödvändiga, såsom att översättaren bör undvika flerspråkiga och gamla ordböcker (Gile 2009, 139). Leppihalme (2007, 59) konstaterar dock att en lärarcentrerad undervisningsmetod tar studenternas upptäckarglädje.

Eftersom översättningsarbetet är helt beroende på informationsteknik, bör översättarstudentens arbetsprocess likna översättarens arbetsprocess (Gouadec 2007, 337). I ett klassrum med tillräcklig utrustning kan studenterna skaffa omfattande praktisk erfarenhet av datorbaserad översättning. I ett sådant klassrum kan läraren i början av studierna stödja studenterna i användningen av verktyg och sedan progressivt låta studenterna själva bygga upp sina kunskaper genom att göra översättningsrelaterade sökningar och att lösa äkta översättningsproblem. (Kiraly 2000, 126.) Att integrera dagens teknik i undervisningen kan ändå vara svårt på grund av lärarens tidsbrist och kunskaper men också på grund av institutionens svåra ekonomiska läge (Leppihalme 2007, 60). Ett relativt billigt alternativ är en projektor som är kopplad till en huvuddator. På detta sätt kan hela studentgruppen koncentrera sig på det som händer på skärmen. Studenterna behöver ändå handledd praktisk erfarenhet när de börjar utveckla sina datorskunskaper och därför är ett klassrum med tillräcklig utrustning nödvändigt i början av studierna. Efter att studenterna har lärt sig baskunskaperna kan de fortsätta utan lärare och i samarbete med andra studenter utanför klassrummet. (Kiraly 2000, 126.)

Gouadec (2007, 354) konstaterar att det behövs både lärare som är översättare och lärare som är akademiska lärare i översättarutbildningen. Det är viktigt att de som främst är översättare får utbildning i till exempel undervisningstekniker och betygsättning. Akademisk personal är ansvarig för att ordna sådan utbildning. Omvänt behöver akademiska lärare lära sig om vad översättaryrket innebär, till exempel hurdana verktyg det finns. Detta kan lärarna göra genom att läsa artiklar, delta i symposier och konferenser

eller genom att översätta. Översättningslärare behöver således både akademiska kunskaper och också utmärkta kunskaper om översättningsindustri. (Gouadec 2007, 355–356.) Yrkeslivet och samhället utvecklas hela tiden och lärarna kan känna sig osäkra och otillräckliga på grund av detta. Därför behöver lärarna kontinuerligt förnya sig och ifrågasätta sina mål och metoder. Bland översättningslärare finns det mångsidig expertis och erfarenhet och därför är det viktigt att kolleger som arbetar på olika institutioner möter varandra och samarbetar. (Leppihalme 2007, 50–60.)

Sammanfattningsvis kan man säga att informationssökning kan undervisas på flera olika sätt och de olika sätten har sina för- och nackdelar. Flera forskare och andra experter stödjer integrerad undervisning men några anser ändå att separata kurser är nödvändiga. Det finns olika undervisningsmetoder. Mest rekommenderas praktisk undervisning. Forskare har dock en varierande syn på om informationssökning bör behandlas som ett eget tema (se t.ex. Gile 2009) eller som en naturlig del av översättningsuppgifterna (se t.ex. Kiraly 2000). Lärarens kunskaper spelar en viktig roll i undervisningen (se t.ex. Gouadec 2007, 354–356). Man bör dock inte glömma studenternas roll i inläringen och undervisningen. Leppihalme (2007, 59) konstaterar att en undervisningsmetod inte fungerar i alla studentgrupper utan grupperna kan vara mycket olika. En passiv student tar ut lärarens energi medan en aktiv och deltagande student gör hela gruppen aktivare (Leppihalme 2007, 59). Det är också bra att komma ihåg att översättaren behöver utbilda sig kontinuerligt. En utbildning på universitetsnivå ger översättare en professionell grund som bör utvecklas och förstärkas. (Teva 2007, 31.) Utbildade översättare och översättarstudenter bör således inte förvänta sig att utbildningen ger alla de kunskaper som de kommer att behöva under sin översättarkarriär utan de bör också själva vara aktiva.

2.5 Sammanfattning

Informationssökning är en viktig del av översättarens arbete på basis av de olika modellerna för översättningskompetens. I alla modeller (EMT 2009; Neubert 2000; PACTE 2009) kommer informationssökningens roll tydligt fram. Mest betonas kunskaper

i informationssökning i EMT:s kompetensmodell (2009) där den utgör en egen delkompetens (kompetens i informationssökning) men den ingår också i andra delkompetenser (teknisk och tematisk kompetens).

Översättaren behöver mångsidiga kunskaper i informationssökning. I EMT:s (2009, 6) kompetens i informationssökning ingår identifiering av informationsbehov, sökning av olika typer av information, utvärdering av källor, användning av olika verktyg och lagring av dokument. Översättaren kan behöva både lingvistisk information och extralingvistisk information (Gile 2009, 130–131). Översättaren kan använda olika källor för att hitta information. I Masseys och Ehrensberger-Dows (2011, 199–202) undersökning kom det fram att översättarna använder mest sökmaskiner, flerspråkiga ordböcker på internet och terminologiska databanker. Andra källor som oftast nämns i samband med översättarens informationssökning är till exempel parallelltexter, korpusar och även muntliga källor, till exempel olika experter (se t.ex. Vehmas-Lehto 2007, 42). Översättaren bör veta hur hon eller han kan utvärdera sina källor. Speciellt i samband med internetkällor bör översättaren vara mycket noggrann. (se t.ex. Gile 2009, 136–140.) Förutom sökmaskiner bör översättaren kunna använda också andra verktyg i informationssökning, till exempel översättningsminnen (se t.ex. Kudashev & Pasanen 2005, 86). Översättaren bör också kunna lagra sina dokument för återanvändning (se t.ex. Gouadec 2007, 81–82).

Idén med EMT:s (2009) kompetensmodell är att översättarutbildningen ska täcka alla delkompetenser. Olika forskare och experter verkar vara eniga om att informationssökning bör inkluderas i översättarutbildningen men det finns varierande åsikter om hur den bör undervisas. Separat undervisning får stöd av Kudashev och Pasanen (2005, 75) men enligt Massey och Ehrensberger-Dow (2011, 206) är separata kurser ändå sällsynta. Informationssökning är i stället ofta integrerad i andra kurser (se t.ex. Kudashev & Pasanen 2005, 75). Mest rekommenderas en praktisk undervisningsmetod så att studenterna själva får öva i informationssökning (se t.ex. Gile 2009, 149; Kiraly 2000, 60–62). Det finns ändå olika åsikter om informationssökning bör behandlas separat (se t.ex. Gile 2009, 149) eller som en naturlig del av översättningsprocessen (se t.ex. Kiraly 2000, 60–62; Leppihalme 2007, 55). Det kan ändå

vara nyttigt att läraren även ger allmänna rekommendationer om till exempel användningen av källor (Gile 2009, 139).

I det följande kapitlet reder jag ut om informationssökningens viktiga roll i översättaryrket syns i översättarutbildningen i Finland. Det är intressant att se om de mångsidiga kunskaper som översättaren behöver kommer fram i undervisningsplanerna eller i lärarnas undervisningsmetoder. Eftersom det finns varierande synvinklar på hur informationssökning kan undervisas är det intressant att se hur informationssökning undervisas i praktiken. När översättarutbildningen vid de olika universiteten undersöks, bör man komma ihåg att endast Tammerfors, Åbo och Östra Finlands universitet har uppfyllt EMT:s krav på kvalificerad utbildning (European Commission 2014b).

3 Informationssökning i översättarutbildningen i Finland

I detta kapitel presenterar jag resultaten. Först presenterar jag de olika finländska universiteten som var med i studien och översättarutbildningen vid dem. Jag berättar också om de översättningslärare som deltog i min studie. Därefter behandlas de olika universitetens undervisningsplaner och informationssökningens roll i dem. Sedan går jag igenom enkätsvaren och till sist analyseras intervju svaren. I avsnitt 3.3 ges en sammanfattning av alla dessa delar.

3.1 Deltagande universitet och lärare

I Finland är det möjligt att studera översättning vid fem olika universitet: Helsingfors, Tammerfors, Vasa, Åbo och Östra Finlands universitet. Översättarutbildningen varierar mellan de olika universiteten. Det är möjligt att studera översättning som huvudämne eller som biämne, redan i ämnesstudierna eller först i magisterstudierna. Också språkalternativen varierar. Här presenterar jag kort systemet för översättarutbildningen vid de olika universiteten under läsåret 2013–2014. Universiteten presenteras i alfabetisk ordning.

Vid Helsingfors universitet är språkalternativen engelska, franska, ryska, tyska, och svenska. Studenterna avlägger först grundstudier som är de samma för de studenter som studerar något av dessa språk utan inriktning på översättning. De egentliga översättningsstudierna⁴ inleds i ämnesstudierna och fortsätter sedan i de fördjupade studierna. Även grundstudier kan dock innehålla enstaka översättningskurser⁵, till

---

⁴ Med *egentliga översättningsstudier* avser jag en kurshelhet som handlar om översättning i ett visst språk. Dessutom bör studenterna ofta avlägga allmänna studier i översättning som innehåller mera teoretiska kurser (se t.ex. HU 2015).

⁵ Med *översättningskurser* avser jag både teoretiska och praktiska kurser som handlar om översättning.

exempel i svensk och tysk översättning. Som en del av kandidatprogrammet avlägger studenterna också grundstudierna i översättningsvetenskap som innefattar kurser i till exempel översättningskompetens, datateknik och terminologi. Översättning kan också studeras som biämne. (Se HU 2015.)

Tammerfors universitet erbjuder översättningsstudier med språkalternativen engelska, franska, ryska, tyska och svenska. I engelska, ryska och tyska språken kan studenterna välja översättarlinjen på kandidatnivå. I engelska börjar de egentliga översättningsstudierna redan i grundstudierna. I tyska och ryska börjar de egentliga översättningsstudierna först i ämnesstudierna men i båda språken ingår också enstaka översättningskurser i grundstudierna. I nordiska språk och i franska språket är det möjligt att välja några valfria översättningskurser i ämnesstudier. De egentliga översättningsstudierna börjar ändå i dessa språk i de fördjupade studierna, i *magistersstudier i flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap*⁶, där också studenterna i engelska, tyska och ryska fortsätter sina studier efter kandidatexamen. Översättning kan även studeras som biämne. Studenter som vill studera översättning på magisternivå bör först avlägga grundstudierna i flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap. Dessa studier innehåller kurser i till exempel terminologi och översättningsteori. (Se TU 2015.)

Vid Vasa universitet finns det egentligen inget särskilt läroämne i översättning men det arrangeras översättningskurser som en del av andra läroämnena. Språkalternativen är svenska⁷, engelska, och tyska. Kandidatprogram i dessa språk innehåller enstaka översättningskurser. Översättningskurserna i svenska⁸ och engelska arrangeras redan i grundstudierna och i tyska i ämnesstudierna. I magisterfasen är det möjligt att studera översättning i *magisterutbildningsprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle*. I programmet finns samma språkalternativ som i kandidatprogrammen. Det erbjuds även enstaka översättningskurser i biämnena franska språket och ryska språket. (Se VU 2015.)

---

⁶ Namnet på studieprogrammet har översatts av mig.

⁷ Möjliga huvudämnena är svenska språket, modersmålet svenska och finska som det andra inhemska språket.

⁸ I huvudämnet modersmålet svenska innehåller grundstudier och ämnesstudier inga översättningskurser men några enstaka översättningskurser ingår ändå i kandidatprogrammet.

Vid Åbo universitet är språkalternativen engelska, franska, italienska, spanska och tyska. I alla språk avlägger studenterna först samma grundstudier⁹ som de studenter som studerar språk utan inriktning på översättning. De egentliga översättningsstudierna börjar således först i ämnesstudierna, men i franska, italienska, spanska och tyska innehåller grundstudierna också översättningskurser. I de fem ovannämnda språken är det möjligt att välja översättarlinjen men det är möjligt att avlägga några enstaka översättningskurser till exempel i nordiska språk och ryska språket. (Se ÅU 2015.)

Vid Östra Finlands universitet är språkalternativen engelska, ryska och tyska. I engelska språket finns det ett eget huvudämne i översättning. I ryska och tyska språket kan studenterna välja översättarlinjen efter grundstudierna. I ryska och tyska börjar de egentliga översättningsstudierna således i ämnesstudier men grundstudier innehåller även enstaka översättningskurser. I engelska börjar översättningsstudier redan i grundstudier som innehåller två översättningskurser. I ämnet svenska språket finns det inte en separat översättarlinje men i utbildningen ingår några enstaka översättningskurser. (Se ÖFU 2015.)

Nedan presenteras de olika universitetens utbildningsutbud. I tabell 1 har jag beaktat bara de språk där det finns en särskild översättarlinje. Som framgår av tabellen undervisas engelsk och tysk översättning vid varje universitet. Svensk och rysk översättning kan studeras vid tre universitet. Det verkar som om Helsingfors och Åbo universitet har de bredaste utbildningsmöjligheterna i och med att båda universiteten erbjuder översättarutbildning i fem olika språk.

---

⁹ Grundstudier kan dock variera lite beroende på inriktningen, till exempel i franska.

Tabell 1. Översättarutbildningsutbud vid de olika universiteten

Universitet	Språkalternativ	Början av de egentliga översättningsstudierna
Helsingfors	engelska franska ryska svenska tyska	ämnesstudier
Tammerfors	engelska ryska tyska franska svenska	grundstudier ämnesstudier fördjupade studier
Vasa	engelska svenska tyska	enstaka översättningskurser under utbildningen
Åbo	engelska franska italienska spanska tyska	ämnesstudier
Östra Finland	engelska ryska tyska	grundstudier ämnesstudier

I enkätundersökningen och i intervjuerna deltog lärare från alla de ovannämnda universiteten. Eftersom enkäten huvudsakligen skickades via e-postlistor är det svårt att exakt säga hur många översättningslärare som nåddes av enkäten. Information om e-postlistornas prenumeranter är inte lätt att få. Därför vände jag mig till Tammerfors, Åbo och Östra Finlands universitet och frågade hur många översättningslärare de beräknar att dessa universitet har. Antalet översättningslärare vid Helsingfors universitet beräknade jag på basis av antalet lärare på universitetets webbplats. Till lärare vid Vasa universitet skickade jag enkäten per e-post så antalet potentiella svarare är lätt att säga. Nedan anges det beräknade antalet översättningslärare vid varje universitet.

Tabell 2. Antalet översättningslärare vid de olika universiteten

Universitet	Antalet lärare
Helsingfors	20–30 ¹⁰
Tammerfors	16 ¹¹
Vasa	17
Åbo	24
Östra Finland	16
Sammanlagt	93–103

I enkätundersökningen deltog sammanlagt 30 översättningslärare från alla fem universitet: fem från Helsingfors, fem från Tammerfors, åtta från Vasa, sex från Åbo, och sex från Östra Finlands universitet. Svarsprocenten var således relativt låg. Ändå anser jag att materialet ger en bra bild av vad översättningslärare anser om informationssökning eftersom ungefär lika många lärare från varje universitet svarade men speciellt därför att lärarna har olika bakgrund.

I undersökningen deltog tjugo kvinnor och tio män. Bara två lärare är under 30 år gamla, fjorton är 30–50 år gamla och fjorton är över 50 år gamla. 17 lärare har doktorsexamen, tre licentiatexamen och 10 magisterexamen. De flesta av lärarna har avlagt sin examen i ett språkämne, i översättning eller i tolkning. Det finns dock några lärare som har studerat till exempel ekonomi eller historia som huvudämne. Ur informationssökningens synvinkel är det intressant att ett par lärare också har studerat informationsbehandling eller översättarens informationsteknik.

Förutom finska har lärarna också andra modersmål, såsom engelska, svenska, franska eller ryska. Lärarna undervisar i olika utbildningsprogram för språk, översättning eller tolkning. De flesta lärare undervisar i översättning i ett visst språk men det finns ändå två lärare som undervisar i översättningsvetenskap i övrigt eller som undervisar i översättningsteori. Lärarnas modersmål¹² och arbetsspråk (dvs. de språk de undervisar i)

¹⁰ På basis av den information som finns på universitetets webbplats är det svårt att tolka vem som egentligen undervisar och vem som undervisar i översättning. Antalet är således ungefärligt och det kan vara även högre i verkligheten.

¹¹ Lärarna i svensk översättning vid Tammerfors universitet har uteslutits (se 1.2.2).

¹² En lärare anger inte sitt modersmål.

presenteras nedan. Inom parentes finns antalet lärare som har språket som modersmål eller som undervisar i språket. De flesta lärare (27/30) undervisar i översättning från eller till finska. Därför har jag inte räknat med finska i de olika arbetsspråken.

Modersmål	Arbetsspråk
Finska (20)	Engelska (12)
Engelska (3)	Tyska (8)
Svenska (2)	Svenska (5)
Franska (2)	Franska (5)
Tyska (1)	Ryska (5)
Ryska (1)	Spanska (3)
	Italienska (1)
	Portugisiska (1)
	Estniska (1)

Som framgår av uppställningen varierar lärarnas arbetsspråk, och många lärare undervisar i flera än ett arbetsspråk. Eftersom jag undersöker endast undervisningsplaner i engelsk översättning, är det positivt att lärarna i enkätundersökningen också har andra arbetsspråk. Man kan ändå säga att engelska är det dominerande arbetsspråket, men översättning i tyska, svenska, franska, ryska och spanska undervisas också av flera lärare. Det finns bara några enstaka lärare som undervisar i italienska, portugisiska och estniska.

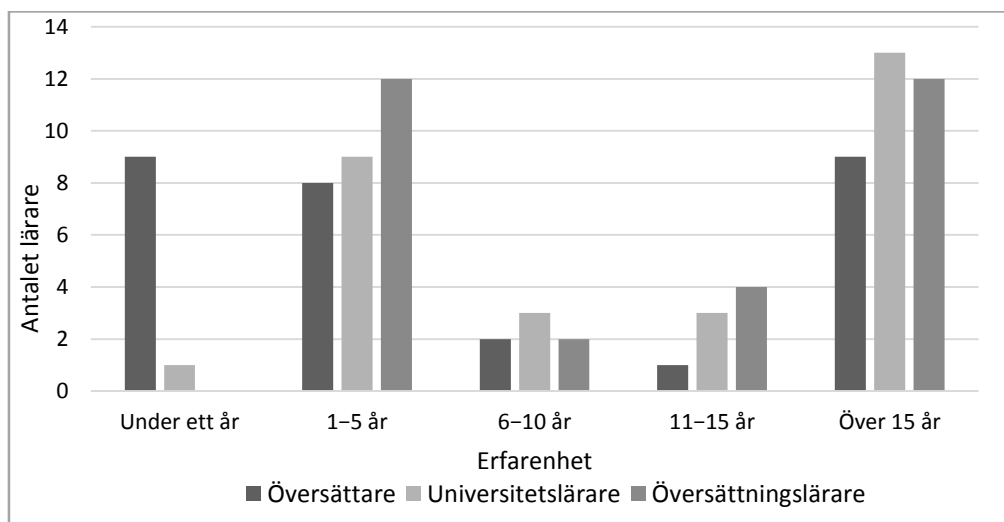
Lärarna har undervisat på olika kurser under de senaste tre åren. De flesta lärarna¹³ har undervisat på praktiska översättningskurser och översättningsseminarier, både i allmän översättning och i fackspråksöversättning, till exempel i lag och förvaltning, i teknik och i AV-översättning. Att lärarna har haft praktiska översättningskurser är en viktig faktor i min studie. Om det visar sig att informationssökning är integrerad i översättningskurserna, kan lärarna bäst berätta hur informationssökning undervisas på dessa kurser. Det finns också flera lärare som har undervisat i auktoriserad översättning. Två lärare har huvudsakligen haft teoretiska översättningskurser och en lärare har mestadels undervisat i tolkning¹⁴. Det som är intressant ur informationssökningens synvinkel är att två lärare har undervisat i översättningsteknologi. Alla nivåer

---

¹³ Ungefär 23 lärare. I några svar kommer det inte tydligt fram om kurserna är praktiska eller inte.

¹⁴ Några svar av denna lärare har uteslutits på grund av att de gäller tolkens informationssökning.

(grundstudier, ämnesstudier och fördjupade studier) är representerade bland de olika kurser som lärarna har undervisat i.

Figur 4: Lärarnas erfarenhet av att arbeta som översättare, universitetslärare och översättningslärare¹⁵

Som framgår av figur 4 har lärarna varierande erfarenhet av att arbeta som översättare, universitetslärare¹⁶ och översättningslärare. Nio lärare har arbetat som översättare mindre än ett år men nio lärare har över 15 års erfarenhet av översättaryrket. Åtta lärare har arbetat som översättare 1–5 år, två lärare 6–10 år och en lärare 11–15 år. Det finns också lärare som har mycket erfarenhet av att arbeta som universitetslärare (13 som har arbetat över 15 år, 3 som har arbetat 11–15 år och tre som har arbetat 6–10 år) men det finns också några nybörjare (9 som har arbetat 1–5 år, en som har arbetat under ett år). Alla lärare har arbetat som översättningslärare åtminstone ett år. 12 lärare har arbetat 1–5 år, två 6–10 år, fyra 11–15 år och 12 över 15 år. Av figuren framgår två tydliga grupper: erfarna lärare och nybörjare.

¹⁵ Två lärare anger inte sin erfarenhet som översättare eller universitetslärare.

¹⁶ Med *universitetslärare* avser jag lärare på universitet och inte någon särskild yrkesbeteckning.

3.2 Resultat

I detta avsnitt presenterar jag det som jag fått fram genom undervisningsplaner, enkätundersökning och intervjuer. Resultaten av de olika delundersökningarna behandlas separat. En sammanfattning med hänvisningar till teoridelen ges senare i avsnitt 3.3.

3.2.1 Undervisningsplaner

Nedan diskuterar jag hur informationssökning tas upp i de olika universitetens undervisningsplaner. Jag har undersökt de undervisningsplaner som är tillgängliga på universitetens webbplats. Undervisningsplanernas form varierar men i varje undervisningsplan finns det någon slags allmän beskrivning av utbildningen, till exempel inlärningsmål, och en beskrivning av vilka kurser som ingår i utbildningen samt kursbeskrivningarna.

Jag går igenom undervisningsplanerna för engelsk översättning genom att kontrollera om informationssökning nämns explicit, till exempel i inlärningsmål eller i kursernas innehåll. Först går jag igenom de allmänna beskrivningarna av utbildningarna. Därefter nämner jag de kurser där informationssökning explicit nämns. Jag beaktar också indirekta hänvisningar till informationssökning, till exempel om terminologiskt arbete eller översättarens hjälpmedel nämns i kursernas innehåll. Jag inleder med grundstudier och går sedan över till ämnesstudier och fördjupade studier. Universiteten behandlas i alfabetisk ordning.

Helsingfors universitet

I beskrivningen av läroämnet *engelsk översättning* vid Helsingfors universitet presenteras de olika faserna i studierna (grundstudier, ämnesstudier och fördjupade studier samt biämnena). Till exempel beskrivs inlärningsmål i varje fas. Beskrivningarna är mycket allmänna och de innehåller få konkreta exempel på hurdana kunskaper studenterna lär

sig. Således finns det inte heller någon hänvisning till informationssökning. (Se HU 2015.)

I kandidatprogrammet avlägger studenterna först grundstudierna som är desamma för de som studerar engelsk filologi. Som en del av grundstudierna avlägger finländska studenter en kurs i textanalys, antingen från engelska till finska eller från engelska till svenska. På dessa kurser nämns informationssökning och kritisk bedömning av informationskällor som inlärningsmål. Studenterna lär sig metoder för informationssökning och -behandling. De studenter som har något annat modersmål än finska eller svenska avlägger kursen *Foreigner's option*, och informationssökning och kritisk bedömning av informationskällor nämns som inlärningsmål också på denna kurs. I grundstudierna ingår också kursen *Kultur och samhälle* där studenterna lär sig att söka information om angloamerikanska kulturer. De ovannämnda kurserna verkar inte vara egentliga översättningskurser, så troligen behandlas informationssökning inte speciellt ur översättningens synvinkel. (Se HU 2015.)

De första egentliga översättningskurserna avlägger studenterna först på ämnesstudienivån. Studenterna avlägger tre obligatoriska kurser i yrkesöversättning (en kurs från engelska till finska och två kurser från finska till engelska). I beskrivningarna av dessa kurser sägs det att studenterna tillämpar mångsidig informationssökning vid problemlösning. Studenterna bör också avlägga kurser i fackspråksöversättning som en del av ämnesstudierna. Kursalternativen är *Introduktion till juridiska texter*, *Lag och förvaltning I*, *Teknik*, *Handel*, *Övrig kurs i fackspråksöversättning*, *AV-översättning* och *Tolkning I*. På alla dessa kurser förutom AV-översättning och tolkning verkar informationssökning vara ett viktigt ämne. Enligt kursbeskrivningarna använder studenterna olika informationskällor och gör övningar i informationssökning. I ämnesstudier undervisas informationssökning ytterligare i *Proseminarium* och den nämns också som ett mål i samband med *Kandidatavhandling*, men temat behandlas troligen inte särskild ur översättningens synvinkel. (Se HU 2015.)

Studenterna avlägger också obligatoriska biämnesstudier i översättningsvetenskap. I dessa studier behandlas informationssökning och översättarens tekniska hjälpmedel på

kursen *Översättarens kompetenser*. Det finns också separata kurser i informationsteknik och terminologi. Som en del av gemensamma studier vid fakulteten avlägger studenterna kurser i informationsteknik. På kursen *IKT-körkort* behandlas också informationssökning. Internet och självständig informationssökning nämns även på kursen *Orienterande studier och individuell studieplan*. I gemensamma studier ingår även *Kurs i vetenskapligt skrivande* där användning av källor och dokumentering behandlas. Studenterna avlägger också grundstudier i finska eller svenska för översättare. I studier i finska ingår kursen *Språkvård* där studenterna lär sig att använda ord- och språkriktighetsordböcker. På gemensamma studier behandlas informationssökning antagligen inte speciellt ur översättningens synvinkel. (Se HU 2015.)

I magistersstudierna avlägger studenterna minst 25 studiepoäng i fackspråksöversättning. Informationssökning nämns på de praktiska översättningskurserna som gäller fackområdena lag och förvaltning, teknik, handel och på övrig kurs i fackspråksöversättning. Det verkar som att nästan samma kursbeskrivning har använts på alla dessa kurser. Förutom dessa kurser nämns informationssökning endast i samband med *Avhandling pro gradu* där det sägs att studenterna lär sig till exempel självständig informationssökning och kritisk bedömning av information. (Se HU 2015.)

Nedan presenteras alla de kurser där informationssökning nämns antingen explicit eller implicit vid Helsingfors universitet. Under de streckade linjerna i tabellen finns de kurser som inte direkt handlar om översättning. Gemensamma studier har placerats i grundstudier. Som framgår av tabell 3 tas informationssökning upp på olika kurser under hela utbildningen. I grundstudierna behandlas informationssökning mera på teoretiska kurser medan informationssökning ofta är förknippad med praktiska översättningskurser i ämnesstudierna och i de fördjupade studierna. Informationssökning är således huvudsakligen integrerad i översättningskurserna.

Tabell 3. Kurser som innehåller informationssökning vid Helsingfors universitet (se HU 2015)

	Grundstudier	Ämnesstudier	Fördjupade studier
Helsingfors	Översättarens kompetenser Informationsteknik och översättning Introduktion i terminologi <hr/> Textanalys (engelska–finska) Textanalys (engelska–svenska) Foreigner's option Kultur och samhälle IKT-körkort Orienterande studier och individuell studieplan Kurs i vetenskapligt skrivande Språkvård	Yrkesöversättning (engelska–finska) Yrkesöversättning I finska–engelska Yrkesöversättning II finska–engelska Introduktion till juridiska texter Lag och förvaltning I: finska–engelska Teknik Handel Övrig kurs i fackspråk <hr/> Proseminarium Kandidatavhandling	Lag och förvaltning: engelska–finska Lag och förvaltning II: finska–engelska Teknik: engelska–finska Teknik: finska–engelska Handel: engelska–finska Handel: finska–engelska Övrig kurs i fackspråksöversättning: engelska–finska Övrig kurs i fackspråksöversättning: finska–engelska <hr/> Avhandling pro gradu

Tammerfors universitet

Vid Tammerfors universitet innehåller undervisningsplanen för *engelska språket, engelsk litteratur och engelsk översättning*¹⁷ en bred beskrivning av både kandidatprogrammet och magisterprogrammet. I beskrivningen berättas omfattande om till exempel inlärningsmål och ges praktiska anvisningar om studierna. Informationssökning nämns som inlärningsmål i kandidatprogrammet. I inlärningsmålen sägs att studenterna som avlagt kandidatexamen i humanistiska vetenskaper har sådana kunskaper i informationsteknik och i informationssökning och förmåga att kritiskt utvärdera information som behövs i arbetslivet. Det sägs också att studenterna har förmåga att använda information i arbetslivet. Dessa kunskaper är kategoriserade som akademiska och allmänna färdigheter. Som fackkunskaper i inlärningsmålen nämns också att

¹⁷ Namn på utbildningsprogrammen vid Tammerfors universitet har översatts av mig.

kandidaten kan använda information aktivt och självständigt när hon eller han producerar texter. Det sägs även att kandidaten känner till terminologins grundprinciper. När det gäller magisterprogrammet för flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap sägs det att studenterna som avlagt filosofie magisterexamen kan analysera sina informationsbehov och söka information mångsidigt samt använda centrala verktyg. Det nämns också att studenterna kan använda vetenskaplig information i översättning. (Se TU 2015.)

Informationssökning nämns således explicit flera gånger som inlärningsmål i beskrivningarna av studieprogrammen. I kursbeskrivningarna syns informationssökning ändå bara på några enstaka kurser. På kurserna i grundstudierna finns det ingen hänvisning till informationssökning. Första gången nämns informationssökning explicit i kursbeskrivningarna på ämnesstudienivå. I beskrivningarna av *Översättning II engelska–finska*¹⁸ och *Översättning II finska–engelska* sägs att studenterna efter kursen kan använda centrala källor och hjälpmedel. I ämnesstudierna finns det också en separat valfri kurs *Digital läsförmåga och akademisk informationshantering* som handlar om till exempel digital informationssökning. Dessutom behandlas informationssökning i studiehelheten *Seminarium, kandidatavhandling och mognadsprov*. (Se TU 2015.)

Som en del av kandidatprogrammet avlägger studenterna också en obligatorisk orienteringskurs där kunskaper i informationssökning är ett tema. Lagring av information behandlas på kursen *Kunskaper i informationsteknik*. Olika informationskällor behandlas även på obligatoriska språk- och kommunikationsstudier (*Skriftlig och muntlig kommunikation på svenska* och *Skriftlig kommunikation*). Som en del av grundstudier i flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap avlägger studenterna också en kurs i terminologi. Användningen av översättningsminnen behandlas på en flerspråkig översättningskurs. Även i samband med en obligatorisk kurs i finska språket sägs att studenterna kan söka information med hjälp av ord- och språkriktighetsböcker. (Se TU 2015.)

---

¹⁸ Namn på kurserna vid Tammerfors universitet har översatts av mig.

I *magisterstudier i flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap* nämns informationssökning på kursen *Introduktion till fackspråksöversättning*, som är obligatorisk. I kursens inlärningsmål sägs det att studenterna efter kursen känner till informationssökningsmetoder som gäller fackspråksöversättning och kan utnyttja kritiskt olika hjälpmedel. Fackspråkliga lexikon och ordböcker samt informationssökning nämns också i kursens innehåll. Som en del av magisterstudierna bör studenterna avlägga två praktiska översättningsseminarier (en kurs från finska till engelska och en kurs från engelska till finska) och studenterna kan välja mellan fackområdena teknik, lag och förvaltning och ekonomi. På alla dessa kurser nämns informationskällor som kursinnehåll. Också sökning av termer nämns. Det verkar som om nästan samma kursbeskrivning har använts i samband med dessa kurser. Utöver de kurser där informationssökning explicit nämns finns det också några enstaka valfria kurser om termarbete, lexikografi och översättningsteknologi. Informationssökning behandlas också på *Seminarium*. (Se TU 2015.)

Nedan nämns alla de kurser där informationssökning behandlas eller som tangerar informationssökning vid Tammerfors universitet. Under streckade linjer finns studier som inte direkt handlar om översättning. Allmänna studier som inte ingår i egentliga grundstudier, ämnesstudier eller fördjupade studier har placerats i grundstudier. Som framgår av tabell 4 behandlas informationssökning både på praktiska översättningskurser och på teoretiska kurser. Informationssökning är huvudsakligen integrerad i kurserna där också andra teman behandlas. Undervisning i informationssökning sker mestadels i de fördjupade studierna och ämnesstudierna då också praktiska översättningskurser arrangeras. På grundstudienivån behandlas informationssökning mera på några allmänna kurser som inte direkt handlar om översättning.

Tabell 4. Kurser som innehåller informationssökning vid Tammerfors universitet (se TU 2015)

	Grundstudier	Ämnesstudier	Fördjupade studier
Tammerfors	Terminologi Flerspråkig översättningskurs Introduktion till översättarens studier i finska språket <hr/> <i>Orienterande studier och personell studieplan</i> <i>Kunskaper i informationsteknik</i> <i>Skriftlig och muntlig kommunikation på svenska</i> <i>Skriftlig kommunikation</i>	Översättning II engelska–finska Översättning II finska–engelska Digital läsförmåga och akademisk informationshantering <hr/> <i>Seminarium, kandidatavhandling och mognadsprov</i>	Introduktion till fackspråksöversättning Översättningsseminarium (teknik) engelska–finska Översättningsseminarium (teknik) finska–engelska Översättningsseminarium (lag och förvaltning) engelska–finska Översättningsseminarium (lag och förvaltning) (finska–engelska) Översättningsseminarium (handel) engelska–finska Översättningsseminarium (handel) finska–engelska Övningskurs i termarbete Lexikografi och ordböcker Övningskurs i översättningsteknologi <hr/> <i>Seminarium</i>

Vasa universitet

Vid Vasa universitet avlägger studenterna först *kandidatprogrammet för kommunikation, modern finska och engelska*¹⁹ med huvudämnet engelska språket. I beskrivningen av kandidatprogrammet ges praktiska anvisningar om studierna och berättas om de kunskaper som studenterna får genom att avlägga kandidatexamen. Det finns ändå ingen hänvisning till informationssökning i beskrivningen. Också i kursbeskrivningarna nämns informationssökning få gånger. Redan i grundstudierna avlägger studenterna en praktisk översättningskurs från engelska till finska. I kursbeskrivningen finns det dock inga hänvisningar till informationssökning. I ämnesstudierna finns det inga praktiska

¹⁹ Namnet av kandidatprogrammet har översatts av mig.

översättningskurser, och informationssökning nämns inte på de teoretiska översättningskurserna. I samband med *Kandidatavhandling*²⁰ sägs det dock att studenterna lär sig att söka och tillämpa information om ämnet av forskningen samt att förhålla sig kritiskt till källor. Som en del av allmänna studier avlägger studenterna två separata kurser i informationssökning. På den första kursen lär sig studenterna grundläggande principer och tekniker i informationssökning och får en inblick i de centrala finska biblioteks- och informationstjänsterna. Också etisk användning av information diskuteras. På den andra kursen i informationssökning lär sig studenterna att använda internationella databaser och begagna sig av avancerade tekniker i informationssökning. Studenterna lär sig också att kritiskt utvärdera informationskällorna. Dessa två kurser verkar dock handla om allmän informationssökning och inte specifikt översättarens informationssökning. Som en del av utbildningsprogrammets gemensamma studier avlägger studenterna också en kurs i terminologisk forskning. (Se VU 2015.)

Översättarstudenterna avlägger sina magisterstudier i *magisterutbildningsprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle*. Beskrivningen av utbildningsprogrammet innehåller huvudsakligen information om hur utbildningen är uppbyggd och hurdana yrkesmöjligheter det finns efter utbildningen. Det finns ingen explicit hänvisning till informationssökning. Studenterna med olika huvudämnen²¹ avlägger dels samma studier och dels olika beroende på huvudämnet. Enligt kursbeskrivningarna behandlas informationssökning inte på gemensamma kurser men användningen av översättningsminne nämns på kursen *Språkexpertis och projekthantering*. Den enda hänvisningen till informationssökning i de fördjupade studierna i engelska språket finns i kursbeskrivningen av *seminarium* även om de fördjupade studierna innehåller till exempel ett översättningsseminarium och kurser i översättning från och till engelska. I beskrivningen av *Avhandling och seminarium* sägs det att studenterna lär sig till exempel att använda olika informationskällor och kan kritiskt utvärdera dem. (Se VU 2015.)

---

²⁰ Namn på kurserna vid Vasa universitet har översatts av mig.

²¹ Alternativa huvudämnen är engelska språket, finska som det andra inhemska språket, svenska som modersmål, svenska språket och tyska språket.

Som framgår av tabell 5 behandlas informationssökning på få kurser vid Vasa universitet. Kurserna angivna i kursiv handlar inte nödvändigtvis handlar om översättning. Gemensamma och allmänna studier har placerats i grundstudier. Det finns alltså två separata kurser i informationssökning, men informationssökning verkar behandlas på en allmän nivå och inte ur översättningens synvinkel. Översättarutbildningen vid Vasa universitet innehåller överhuvudtaget få praktiska översättningskurser jämfört med till exempel Helsingfors och Tammerfors universitet (se HU 2015; TU 2015, VU 2015). Vid båda dessa universitet (Helsingfors och Tammerfors) behandlas informationssökning huvudsakligen på praktiska kurser (se tabeller 3 och 4) så bristen på översättningskurser kan vara ett skäl till att informationssökning inte behandlas vid Vasa universitet.

Tabell 5. Kurser som innehåller informationssökning vid Vasa universitet (se VU 2015)

	Grundstudier	Ämnesstudier	Fördjupade studier
Vasa	<i>Introduktion till terminologisk forskning</i>	<i>Kandidatavhandling</i>	<i>Språkexpertis och projekthantering</i>
	<i>Informationssökning I</i>		<i>Avhandling och seminarium</i>
	<i>Informationssökning II</i>		

Åbo universitet

Vid Åbo universitet avlägger studenterna först *kandidatprogrammet för engelska språket*²² och därefter *magisterprogrammet för engelsk översättning och tolkning*. I beskrivningen av både kandidatprogrammet och magisterprogrammet finns det mestadels praktisk information om utbildningen. Det finns också några ord om hurdana färdigheter det krävs i studierna, och självständig informationssökning nämns som färdighet. Andra hänvisningar till informationssökning finns inte i beskrivningen. Grundstudierna är desamma för alla studenter oberoende av inriktningen. I grundstudierna ingår inga översättningsrelaterade kurser och informationssökning nämns inte i kursbeskrivningarna. Studenterna avlägger de första översättningskurserna på ämnesstudienivå. I ämnesstudierna ingår två introduktionskurser i översättning. I

²² Namn på programmen har översatts av mig.

beskrivningen av *Introduktion till översättning A*²³ nämns användningen av olika källor. Som en del av *Introduktion till översättning B*²⁴ avlägger studenterna kursen *Översättning engelska–finska I*. I kursens inlärningsmål sägs det att studenterna lär sig att behärska grunderna i översättarens informationssökning. Informationssökning nämns också på de obligatoriska översättningskurserna *Översättning engelska–finska II* och *Översättning finska–engelska I* på ämnesstudienivå antingen som inlärningsmål eller i kursens innehåll. Studenterna har också möjligheter att avlägga kurser som tangerar informationssökning, till exempel i språk- och översättningsteknologi och i korpuslingvistik. Informationssökning nämns dessutom på kursen *Proseminarium och kandidatavhandling*. Studenterna avlägger också obligatoriska biämnesstudier i finska språket. I dessa studier ingår *Språkvårdskurs* och på denna kurs behandlas även ordböcker och termbank samt andra elektroniska hjälpmedel. (Se ÅU 2015.)

I magistersstudierna ingår en obligatorisk praktisk översättningskurs: *Översättning finska–engelska II*. Som inlärningsmål på denna kurs nämns att studenterna fördjupar sina kunskaper i att använda olika informationskällor. I magisterstudierna är det också möjligt att avlägga valfria kurser till exempel i språk- och översättningsteknologi och i korpuslingvistik som också kan avläggas redan i ämnesstudier. Studenterna har också möjligheter att avlägga kurser i fackspråksöversättning som en del av valfria specialiserade studier. Alternativa fackområden är EU, lag och förvaltning, medicin och biologi, ekonomi och teknik. I kursbeskrivningarna sägs att studenterna lär sig att använda källor som är nyttiga inom fackområdet. Studenterna kan även avlägga en kurs i terminologi. I valfria kurser finns dessutom en egen kurshelhet om EU och internationella organisationer. Utöver de två praktiska översättningskurserna som ingår i helheten behandlas informationssökning på kursen *Internationella relationer*. Studenterna kan även avlägga studier i auktoriserad översättning. Dessa studier innehåller kursen *Grunderna i auktoriserad översättning* och *Auktoriserad översättning från engelska till finska*. I beskrivningarna av dessa kurser nämns informationssökning. (Se ÅU 2015.)

---

²³ Namn på kurserna vid Åbo universitet har översatts av mig.

²⁴ En kurshelhet som består av en kurs i textanalys och en kurs i översättning från engelska till finska.

Tabell 6 belyser på vilka kurser informationssökning behandlas vid Åbo universitet. Under de streckade linjerna finns kurser som inte direkt handlar om översättarens informationssökning. I grundstudierna ingår inga översättningskurser och inte heller informationssökning undervisas. I gemensamma studier ingår dock en språkvårdskurs som också tangerar informationssökning. Som man kan se undervisas informationssökning mestadels på praktiska översättningskurser, särskilt i de fördjupade studierna. I ämnesstudierna (eller i de fördjupade studierna) kan studenterna också bekanta sig med språk- och översättningsteknologi och korpuslingvistik, som tangerar informationssökning.

Tabell 6. Kurser som innehåller informationssökning vid Åbo universitet (se ÅU 2015)

	Grundstudier	Ämnesstudier	Fördjupade studier
Åbo	<i>Språkvårdskurs</i>	Introduktion till översättning A: introduktion till yrken och forskning Översättning engelska–finska I Översättning engelska–finska II Översättning finska–engelska I Språk- och översättningsteknologi	Översättning finska–engelska II Fackspråksöversättning (EU- texter) engelska–finska Fackspråksöversättning (EU- texter) finska–engelska Fackspråksöversättning (lag och förvaltning) engelska– finska Fackspråksöversättning (lag och förvaltning) finska– engelska Fackspråksöversättning (medicin och biologi) finska– engelska Fackspråksöversättning (handel) finska–engelska Fackspråksöversättning (teknik) finska–engelska Terminologi Internationella relationer Grunderna i auktoriserad översättning Auktoriserad översättning engelska–finska

I beskrivningen av ämnet *engelska språket och översättningen*²⁵ vid Östra Finlands universitet sägs det att ett av syftena med utbildningen är att studenterna lär sig att söka, analysera och använda information i olika arbetsuppgifter. Beskrivningen av ämnet innehåller också information om inlärningsmål för kandidat- och magisterexamen. Det sägs att studenterna som avlagt kandidatexamen i humanistiska vetenskaper behärskar informationssökningens grundläggande principer och kan utvärdera information kritiskt. Det sägs också att studenterna kan använda de centralaste hjälpmedlen, till exempel ordböcker och översättningsteknologi. I beskrivningen av magisterexamen sägs det att studenterna behärskar effektiv och kritisk användning av översättarens och tolkens hjälpmedel, men det finns ingen klar antydning om informationssökning. (Se ÖFU 2015.)

Redan i grundstudierna avlägger studenterna två obligatoriska kurser i kommunikation för översättare. På båda av dessa kurser lär sig studenterna att använda översättarens olika hjälpmedel, till exempel ordböcker och internet. På kursen *Kommunikation för översättare Ib*²⁶ lär sig studenterna användningen av elektroniska korpusar. I ämnesstudierna ingår obligatoriska studier i översättning och tolkning. I dessa studier ingår två kurser i kommunikation för översättare, och kritisk användning av olika hjälpmedel diskuteras på kurserna. Studenterna avlägger även kurser i fackspråksöversättning, både från engelska till finska och från finska till engelska. I beskrivningen av kursen från engelska till finska nämns informationssökning inte explicit, men det sägs att studenterna efter kursen kan tillämpa terminologins grundprinciper och kritiskt använda både parallelltexter och experthjälp i översättningsarbetet. I beskrivningen av översättningskursen från finska till engelska sägs det i sin tur att studenterna lär sig att använda olika verktyg, såsom internet, fackordböcker, lexikon och elektroniska korpusar. Studenterna kan också avlägga en valfri kurs i korpusar i olika fackområden. Studenterna lär sig informationssökning ytterligare på kurs *Proseminarium*. (Se ÖFU 2015.)

---

²⁵ Namn på läroämnet har översatts av mig.

²⁶ Namn på kurserna vid Östra Finlands universitet har översatts av mig.

Som en del av kandidatexamen avlägger studenterna biämnestudier i översättningsvetenskap. I dessa studier ingår en separat kurs som heter *Översättningsteknologiska hjälpmedel*. På kursen behandlas översättningsminnen, korpusar och översättarens informationssökning. I studierna ingår också kursen *Översättningsvetenskapliga inriktningar och metoder* där studenterna lär sig att skaffa information som gäller ett visst forskningsproblem. På kursen *Grunderna i fackspråksöversättning* lär sig studenterna terminologiska grundprinciper. Det finns också en separat kurs *Informationssökning i engelska språket* som studenterna vanligen avlägger i samband med proseminariet. Biblioteket arrangerar kursen, och på kursen behandlas till exempel olika informationskällor samt etiskt och juridiskt korrekt användning av källorna. På kursen behandlas informationssökning antagligen på en allmän nivå, inte särskilt ur översättningens synvinkel. (Se ÖFU 2015.)

I magisterstudierna nämns informationssökning på få kurser. Studenterna bör avlägga minst ett översättningsseminarium och en kurs i fackspråksöversättning. I beskrivningarna av översättningsseminarierna (engelska–finska och finska–engelska) nämns informationssökning inte. I beskrivningarna av kurserna *Fackspråksöversättning 2, engelska–finska* och *Fackspråksöversättning 2, finska–engelska* sägs det att studenterna lär sig att översätta krävande fackspråkliga texter genom att kritiskt utnyttja parallella texter, experthjälp och andra hjälpmedel. Dessutom nämns informationssökning bara på kursen *Seminarium 1*. Studenterna har dock möjlighet att välja kurser i terminologi och textkorpusar som en del av teoretiska studier och metodstudier. (Se ÖFU 2015.)

I tabell 7 återges de kurser där informationssökning behandlas eller som tangerar informationssökning vid Östra Finlands universitet. Under streckade linjer finns kurser som inte direkt handlar om översättning. Biämnestudier i översättningsvetenskap och allmännare studier har placerats i grundstudier. Som man kan se behandlas informationssökning huvudsakligen på praktiska översättningskurser från och med grundstudierna. Studenterna har också möjlighet att delta i specialiserade kurser som handlar om terminologi, översättningsteknologi och korpusar. Det finns en separat kurs i

informationssökning men denna kurs handlar antagligen om informationssökning på allmän nivå.

Tabell 7. Kurser som innehåller informationssökning vid Östra Finlands universitet (se ÖFU 2015)

	Grundstudier	Ämnesstudier	Fördjupade studier
Östra Finland	Kommunikation för översättare 1 a	Kommunikation för översättare 2 a	Fackspråksöversättning 2, engelska–finska
	Kommunikation för översättare 1 b	Kommunikation för översättare 2 b	Fackspråksöversättning 2, finska–engelska
	Översättningsvetenskapliga inriktningar och metoder	Fackspråksöversättning 1, engelska–finska	Terminologi
	Översättningsteknologiska hjälpmedel	Fackspråksöversättning 1, finska–engelska	<i>Seminarium 1</i>
	Grunderna i fackspråksöversättning	Korpusar i fackområden som översättarens hjälpmedel	<i>Textkorpusar</i>
	<i>Informationssökning i engelska språket</i>	<i>Proseminarium</i>	

Sammanfattningsvis verkar det som om att informationssökning undervisas huvudsakligen på praktiska översättningskurser förutom vid Vasa universitet. Vid några universitet arrangeras separata kurser i informationssökning men på dessa kurser behandlas informationssökning ofta på allmän nivå, inte särskilt ur översättningens synvinkel. Dessutom erbjuder de flesta universiteten separata kurser som handlar om till exempel terminologi eller översättningsteknologi. Mest undervisas informationssökning i ämnesstudier och fördjupade studier där också de praktiska översättningskurserna oftast avläggs men vid flera universitet undervisas informationssökning på allmänare nivå i grundstudier. Temat behandlas både på obligatoriska kurser men de separata kurser som tangerar informationssökning är ofta valfria. Det verkar som att tyngdpunkten i undervisningen i informationssökning ligger på användningen av olika källor.

Som konstaterades i avsnitt 2.2 uppfyller Tammerfors, Åbo och Östra Finland universitet EMT:s standarder för översättarutbildning (European Commission 2014b). Ur informationssökningens synvinkel syns detta speciellt i att dessa universitet erbjuder

separata kurser i översättningsteknologi. Vid dessa universitet erbjuds också flera separata kurser i informationssökningsrelaterade teman, såsom terminologi och korpusar. Informationssökning nämns även separat som ett mål eller krav i beskrivningen av studieprogrammen vid dessa tre universitet. Vid Helsingfors och Vasa universitet syns informationssökningen inte i beskrivningen men detta kan bero på att dessa beskrivningar koncentrerar sig mera på praktiska anvisningar.

I någon mån kan man märka att EMT-status och betoning av informationssökning hör ihop. Om man beaktar antalet kurser där informationssökning behandlas eller som tangerar informationssökning (till exempel terminologi och översättningsteknologi) undervisas informationssökning mest vid Helsingfors universitet. Det är tydligt att kurser i informationssökning arrangeras minst vid Vasa universitet. Detta beror troligen på att utbildningen vid Vasa universitet är mindre översättningscentrerad än vid de andra universiteten. Vid Vasa universitet arrangeras mera kurser som handlar om till exempel litteratur och kultur. (Se VU 2015.) När undervisningsplanerna jämförs bör man överhuvudtaget ta i beaktande att översättarutbildningen vid de olika universiteten varierar. Till exempel börjar de egentliga översättningsstudierna vid Tammerfors och Östra Finlands universitet redan i grundstudier medan de vid Helsingfors och Åbo universitet börjar i ämnesstudier. Vid Vasa universitet avlägger studenterna endast enstaka översättningskurser under sina studier. (Se avsnitt 3.1.)

På basis av undervisningsplanerna är informationssökning ett viktigt tema som behandlas genom hela utbildningen. Att informationssökning nämns som inlärningsmål eller i kursernas innehåll berättar dock inte om hur mycket den egentligen undervisas och på vilka sätt. Dessa frågor behandlas i följande avsnitt där enkätundersökningen och intervjuerna tas upp.

3.2.2 Enkätundersökning

Nedan presenterar jag de svar som jag fått fram med min enkätundersökning. Enkäten innehåller frågor med färdiga svarsalternativ men också öppna frågor. Öppna frågor har

jag analyserat genom att kategorisera svaren på olika sätt beroende på frågan för att kartlägga om lärarna har likriktade tankar om informationssökning och undervisning. Jag åskådliggör lärarnas svar med hjälp av några tabeller och en figur.

Som redan diskuterades i avsnitt 2.1 är informationssökning ett brett begrepp och det kan uppfattas på olika sätt. Därför ville jag ta reda på hur översättningslärare uppfattar begreppet och jag bad dem att själva beskriva hur de uppfattar informationssökning i samband med översättning. Lärarna svarade på frågan på varierande sätt. I tabell 8 åskådliggörs de aspekter som tydligast kommer fram i de 30 olika definitionerna.

Tabell 8. Lärarnas uppfattningar om informationssökning

	Antalet lärare ²⁷
Lingvistisk information	13
Olika källor och metoder	13
Extralingvistisk information	12
Utvärdering av källor	5
Lösningar till översättningsproblem	3
Informationskompetens	2
Informationshantering	2
Informationsbehov och planering av informationssökning	2

Som framgår av tabell 8 betonar lärarna olika informationstyper och olika källor i sina definitioner. I kategoriseringen av svaren har jag utnyttjat Giles (2009, 130–131) begrepp lingvistisk information och extralingvistisk information eftersom dessa aspekter kommer tydligt fram i svaren. Sökning av lingvistisk information nämns tydligt i 13 svar. Dessa lärare betonar speciellt att översättaren söker information för att hitta lämpliga termer eller motsvarigheter på målspråket, men lärarna tar också upp stilistiska aspekter och språkvård. Sökning av extralingvistisk information kommer tydligt fram i 12 svar. I dessa svar konstateras till exempel att översättaren behöver bakgrundsinformation för att hon

²⁷ Antalen är vägledande eftersom lärarnas svar kan tolkas på olika sätt.

eller han kan förstå källtexten. Översättaren kan också behöva information om olika fackområden.

Förutom lingvistisk och extralingvistisk information nämner 13 lärare användningen av olika källor och metoder för att hitta information. Mest betonas användningen av parallelltexter. Andra källor som lärarna nämner är till exempel ordböcker, experthjälp och internet. Utvärdering av olika källor nämns av fem lärare. Tre lärare konstaterar att informationssökning betyder att söka lösningar till olika översättningsproblem. Två lärare anser att informationssökning betyder informationskompetens och två lärare tar upp informationshantering, till exempel dokumentering och lagring av källor. Identifiering av informationsbehov och planering av informationssökning kommer fram i två svar.

Utifrån svaren verkar lärarna ha relativt varierande uppfattningar om vad informationssökning betyder. I enkäten frågade jag också om lärarna tror att de har en likadan uppfattning om informationssökning som sina kolleger vid sina universitet. Denna fråga var svår för lärarna och till och med 23 lärare svarar att de inte vet. De flesta av dessa lärare säger att de inte har diskuterat temat med sina kolleger. Sex lärare svarar att lärarna vid universitetet har en gemensam uppfattning men två av dessa lärare kommenterar att de inte är helt säkra på detta. En lärare svarar nej på frågan eftersom lärarna troligen har olika uppfattningar på grund av att temat inte diskuteras gemensamt.

Tabell 9. Lärarnas uppfattningar om informationssökning vid sitt universitet

	Ja	Nej	Jag vet inte
Tror du att lärarna vid ditt universitet har en gemensam uppfattning om informationssökning?	6	1	23

Enkäten innehåller också frågor om universitetens undervisningsplaner. 19 lärare har varit med i planeringsprocessen när den nuvarande undervisningsplanen har gjorts och 11 lärare har inte varit med i processen. Jag frågade lärarna hur informationssökning har beaktats i den nuvarande undervisningsplanen. Av lärarnas svar framgår oftast att

informationssökning nämns explicit i kursbeskrivningarna och att temat är integrerat i översättningskurserna. Detsamma fick jag veta om undervisningsplanerna (se avsnitt 3.2.1). Det kommer också fram att informationssökning är en självklar del av översättningsprocessen och en väsentlig del av varje översättningskurs, även om den inte explicit nämns i kursbeskrivningarna. När jag undersökte undervisningsplanerna (se avsnitt 3.2.1) märkte jag att informationssökning nämns på få kurser vid Vasa universitet. Ändå svarar flera lärare vid Vasa universitet att informationssökning nämns i kursbeskrivningarna. Denna motstridighet väcker tankar om på vilket sätt lärarna har bekantat sig med undervisningsplanen eller om informationssökning egentligen undervisas på flera kurser än vad undervisningsplanen låter förstå. I undervisningsplanerna vid flera universitet kommer informationssökning fram i samband med seminarierna (se avsnitt 3.2.1). Också flera lärare nämner att informationssökning undervisas på seminarierna. Antagligen anser lärarna således att översättarstudenterna kan dra nytta av den undervisning som de får på seminarierna även om informationssökning inte gäller just översättning.

Det viktigaste som jag ville veta med hjälp av enkäten var hur lärarna själva undervisar i informationssökning. I enkäten frågade jag hur fritt lärarna kan påverka sin egen undervisning²⁸. Alla lärare svarar antingen *relativt fritt* (21/30 lärare) eller *helt fritt* (9/30 lärare). I lärarnas svar kommer det fram att undervisningsplanen, kursbeskrivningen eller universitetens allmänna regler är de enda begränsningarna. Många lärare säger också att de ofta diskuterar med andra lärare och att de också tar hänsyn till andra översättningskurser i planeringen av undervisningen. Att lärarna fritt kan påverka sin undervisning betyder att de har möjlighet att undervisa i informationssökning om de vill.

Det verkar som att lärarna anser att informationssökning är ett viktigt tema som bör undervisas. Hela 25 lärare svarar att de tar upp informationssökning i sin egen undervisning. Tre lärare svarar inte alls på frågan men de berättar ändå om sina

---

²⁸ Svarsalternativen på frågan *hur fritt kan du påverka din egen undervisning* var *helt fritt*, *relativt fritt*, *relativt begränsat* och *inte alls*.

undervisningsmetoder. Bara en²⁹ lärare svarar nekande och säger att hon berättar om elektroniska källor och kritisk användning av artiklar på nätet på allmän nivå.

I lärarnas undervisningsmetoder kan urskiljas tre sätt: informationssökning kan undervisas på ett teoretiskt sätt, i samband med översättningsuppgifterna eller med hjälp av särskilda övningar. I tabell 10 åskådliggörs antalet lärare som använder dessa olika sätt.

Tabell 10. Lärarnas undervisningsmetoder

	Antalet lärare ³⁰
Teoretiskt sätt	16
I samband med översättningsuppgifter	14
Särskilda övningar	7

I den första kategorin räknar jag sådana lärare som själva berättar för studenterna om informationssökning (till exempel om olika källor) eller visar hur informationssökning sker. I denna kategori ingår också sådana lärare som säger att informationssökning diskuteras tillsammans med studenterna utan att studenterna egentligen övar i praktiken. Ett teoretiskt sätt kommer tydligt fram i 16 svar. Den andra kategorin innehåller sådana svar där det kommer fram att informationssökning behandlas i samband med de egentliga översättningsuppgifterna, till exempel i samband med analysen av källtexten. Fem av dessa lärare ber studenterna att rapportera om sin informationssökning efter översättningsuppgifterna i form av en översättningskommentar. Sju lärare låter studenterna göra särskilda övningar i informationssökning. Studenterna kan till exempel använda olika källor för att hitta information. En lärare låter studenterna skriva blogg om olika resurser och en lärare ber studenterna att göra en kartläggning av sina nätverk.

---

²⁹ Två lärare svarade nekande men en av dem gjorde det troligen av misstag eftersom hon ändå berättade om hur hon undervisar i informationssökning.

³⁰ Antalen är vägledande eftersom lärarnas svar kan tolkas på olika sätt.

Oftast använder lärare flera sätt i sin undervisning så de verkar undervisa mångsidigt. Det finns ändå några lärare som använder endast teoretiska sätt. I lärarnas svar betonas speciellt att de undervisar studenterna i användningen av olika källor. Lärarnas svar ger en bra bild av hurdana undervisningsmetoder oftast används. Hur lärarna egentligen undervisar i praktiken blir ändå relativt oklart. I samband med några svar är det också svårt att tolka hur läraren egentligen undervisar. Några lärare till exempel nämner olika teman som hon eller han behandlar men berättar inte om undervisningsmetoden. Därför frågade jag om undervisningsmetoder i intervjuerna och temat behandlas vidare i avsnitt 3.2.3.

Eftersom datorer och internet nuförtiden är centrala verktyg i informationssökning (se avsnitt 2.3) frågade jag lärarna om universitetens lokaler påverkar deras undervisning. Av lärarnas svar kan man läsa att datorer och internetanslutning är nödvändiga för att undervisa i informationssökning. De flesta lärarna verkar vara nöjda med universitetens lokaler och de säger att det finns tillgängliga datasalar, och teknologin är välfungerande. Bara fem lärare konstaterar att det inte alltid är möjligt att undervisa i en datasal. Enligt en lärare är detta inte alltid ett problem eftersom studenterna ofta har sin egen mobilutrustning med sig. En lärare konstaterar också att övningar i informationssökning oftast görs utanför klassrummet så att bristen på datorer inte är ett stort problem.

Som till exempel Gouadec (2007, 356) konstaterar behöver lärare mångsidiga kunskaper i sitt arbete. De flesta lärarna (18/30) anser att de har tillräckliga kunskaper men en relativt stor del (12/30 lärare) svarar ändå att de inte har tillräckliga kunskaper. Lärarna som svarar jakande motiverar ofta sina svar med erfarenhet som översättare eller lärare. Detta kommer fram också när lärarnas svar jämförs med deras arbetserfarenhet som översättare, universitetslärare och översättningslärare. Bland de lärare som svarade jakande på frågan finns mera erfarna översättare, universitetslärare och översättningslärare än bland de som svarade nekande. De lärare som svarar nekande på frågan anser att det skulle vara bra att lära sig mera om informationssökning till exempel eftersom informationssökning är ett komplicerat ämnesområde och eftersom de inte känner till alla möjliga metoder att söka information och aspekter som är viktiga i informationssökning, såsom copyright.

De flesta lärarna (17/30) anser att de får tillräckligt med stöd och utbildning för att undervisa i informationssökning. Dessa lärare säger att de får hjälp vid behov, till exempel av biblioteket eller kollegerna. Ändå svarar till och med 13 av 30 lärare att de inte får tillräckligt med stöd och utbildning. Bristen på tid är en orsak också bland dessa lärare men flera lärare anser att det inte arrangeras utbildning i informationssökning. Det finns ändå några lärare som konstaterar att det finns utbildning för lärare. De flesta lärare (22/30) säger att de har fått utbildning i informationssökning, till exempel under sina egna studier, på biblioteket, vid sidan av forskningsarbetet eller genom att delta i olika föreläsningar.

Tabell 11. Lärarnas kunskaper, stöd i undervisning och utbildning i informationssökning

	Ja	Nej
Känner du att du har de kunskaper som behövs för att undervisa i informationssökning?	18	12
Får du tillräckligt med stöd och utbildning för att undervisa i informationssökning?	17	13
Har du fått utbildning i informationssökning?	22	8

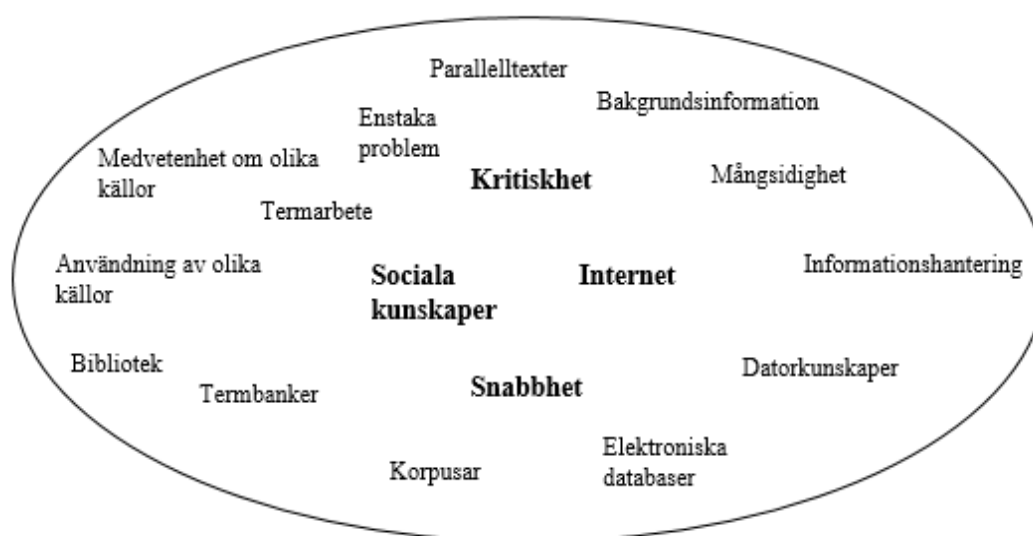
Lärarna är eniga om hur viktiga kunskaper i informationssökning är i översättaryrket. Till och med 29 lärare svarar att kunskaperna är mycket viktiga³¹ och en lärare svarar att de är relativt viktiga. Lärarna motiverar svaret med att ingen översättare kan veta allt även om översättaren koncentrerade sig på ett visst fackområde. I flera svar kommer det fram att kunskaperna i att söka information är en förutsättning för att översättningen blir bra och för att översättaren kan arbeta effektivt. Därigenom kan kunskaperna i informationssökning påverka även översättarens inkomster. En lärare beräknar att till och med 70 % av översättningsarbetet är informationssökning. Enligt lärarna är det nödvändigt att kunna hitta pålitlig information. En lärare konstaterar att informationssökning behövs för att översättaren ska kunna undvika felaktiga översättningar som kan orsaka missförstånd och även allvarliga skador för översättningens mottagare. En lärare svarar att kunskaper i informationssökning är

---

³¹ Svartalternativen på frågan *hur viktiga kunskaper i informationssökning är i översättaryrket* var *mycket viktiga, relativt viktiga, inte så viktiga, inte alls viktiga* och *jag vet inte*.

ganska viktiga i stället för mycket viktiga. Läraren säger att kunskaperna i informationssökning inte längre är lika betydelsefulla som tidigare eftersom översättare nuförtiden använder översättningsminnen.

I enkäten bad jag att lärarna skulle beskriva *hurdana kunskaper i informationssökning översättaren behöver*. I figur 5 presenteras de centralaste aspekterna som kommer fram i svaren. Aspekterna markerade med fetstil kommer oftast fram (i minst fem svar).

Figur 5. Aspekter som kommer fram i samband med frågan *hurdana kunskaper i informationssökning behövs i yrkeslivet i dag*

Mest betonar lärarna kritisk förmåga. Enligt dem är det viktigt att översättaren kan hitta relevant information och utvärdera informationen. Också snabb och effektiv informationssökning kommer tydligt fram. Av de olika källorna betonas mest internet och sökmaskiner men också experter och andra sociala kontakter tas upp.

I svaren kommer det fram att översättaren behöver söka information både för att förstå större helheter och för att hitta lösningar till enstaka problem, till exempel motsvarigheter och termer. Som också i samband med frågan *vad betyder informationssökning i samband med översättning* nämner lärare olika källor som översättaren kan använda. Även om internet kommer fram i flera svar, spelar teknologiska kunskaper en relativt liten roll i

översättarnas svar. Till exempel nämner ingen lärare översättningsminnen. Bara tre lärare tar upp informationshantering. De konstaterar att översättaren bör kunna lagra information och göra anteckningar om nyttiga informationskällor.

De flesta lärarna anser att undervisningsplanen motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning. Till och med 20 lärare svarar att undervisningsplanen motsvarar yrkeslivets krav *relativt bra* och två lärare svarar *mycket bra*. Bara en lärare svarar att undervisningsplanen motsvarar *relativt dåligt* yrkeslivets krav. Sju lärare svarar att de inte vet om undervisningsplanens yrkeslivsrelevans.

Tabell 12. Hur bra motsvarar undervisningsplanen yrkeslivets krav med tanke på informationssökning

	Mycket bra	Relativt bra	Relativt dåligt	Mycket dåligt	Jag vet inte
Helsingfors	1	3			1
Tammerfors		1	1		3
Vasa		6			2
Åbo		6			
Östra Finland	1	4			1

Som framgår av tabell 12 är lärarna vid Helsingfors, Vasa, Åbo och Östra Finlands universitet eniga men vid Tammerfors universitet anser bara en lärare att undervisningsplanen motsvarar yrkeslivets krav relativt bra. Den enda läraren som svarar nekande säger att informationssökning också bör behandlas i teoretiska studier och att temat inte kommer tydligt fram i kursbeskrivningarna. När jag gick igenom undervisningsplanen vid Tammerfors universitet, kunde jag konstatera att informationssökning nämns på få teoretiska kurser men ofta i samband med praktiska översättningskurser (se avsnitt 3.2.1). Också en lärare från Vasa universitet kommenterar att undervisningsplanen innehåller få översättningskurser. Jag märkte detsamma när jag analyserade undervisningsplanerna (se avsnitt 3.2.1). Denna lärare anser ändå att planen motsvarar yrkeslivets krav relativt bra.

Vid de flesta universiteten verkar lärarna vara nöjda med undervisningsplanen. Mest konstateras att informationssökning är ett tema som behandlas under hela utbildningen, speciellt på praktiska översättningskurser. En lärare säger dock att en separat kurs inte skulle vara en dålig idé och en annan lärare konstaterar att temat skulle kunna tas upp även i teoretiska studier. Också studenternas aktivitet tas upp. Flera lärare konstaterar att studenternas självständiga arbete spelar en viktig roll och en lärare berättar att studenterna ibland även önskar mera undervisning i informationssökning. En lärare säger ytterligare att förutom översättningsuppgifter utvecklar också till exempel essä- och forskningsuppgifterna studenternas kunskaper i informationssökning. Även en annan lärare anser att studenterna lär sig kunskaper även på kurser som inte direkt hör till översättningsstudier. Många lärare anser också att lärarna bör göra mera samarbete kring temat. Även resurserna påverkar hur mycket informationssökning kan undervisas. Av tabell 12 framgår ändå att en stor del av lärarna inte vet om undervisningsplanens yrkesrelevans och de motiverar oftast sitt svar med att de inte känner till undervisningsplanen tillräckligt bra. En lärare konstaterar också att det är svårt att säga eftersom lärarna har stora friheter att bestämma över sin undervisning och eftersom undervisningen beror på studenternas kunskapsnivå.

Lärarna anser att studenterna, både de som har utexaminerats och de som ska utexamineras, har relativt goda kunskaper i informationssökning.

Tabell 13. Lärarnas uppfattningar om studenternas kunskaper

	Mycket bra	Relativt bra	Relativt dåliga	Mycket dåliga	Jag vet inte
Hurdana kunskaper studenterna har i informationssökning vid ditt universitet.	3	18	1		8

Som framgår av tabell 13 anser 18 lärare att studenterna har relativt goda kunskaper och tre lärare svarar att de har mycket goda kunskaper i informationssökning. De som anser att kunskaperna är mycket bra säger till exempel att temat behandlas under hela utbildningen och att studenterna har utmärkta kunskaper jämfört med de studenter som

utexamineras från andra läroämnena. Flera lärare säger att studenternas kunskapsnivå varierar och att kunskaperna beror på studenternas eget intresse. Den enda läraren som anser att kunskaperna är relativt dåliga anser att allt beror på lärarna och att situationen kan variera mellan studenterna i de olika språken. Ändå svarar åtta lärare att de inte vet hurdana kunskaper studenterna har, mest på grund av att lärarna inte har arbetat tillräckligt länge vid universiteten för att ta ställning till frågan.

Sammanfattningsvis kan man säga att lärarna anser att informationssökning är en viktig del av översättaryrket och att de tar detta i beaktande också i undervisningen. Lärarna betonar att översättaren behöver olika typer av information både för att ha bakgrundsinformation och också för att hitta lösningar till enskilda problem. Översättaren bör söka information snabbt men kritiskt. Användningen av olika källor, speciellt internet, parallelltexter och muntliga källor kommer fram som en viktig del av informationssökningen.

De flesta lärarna anser att undervisningsplanerna motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning och att studenterna får bra kunskaper under utbildningen. De konstaterar att temat behandlas kontinuerligt på översättningskurserna. Det kommer också fram att temat är en självklar del av översättaryrket och att den behandlas även om den inte explicit nämns i kursbeskrivningarna. Lärarna använder olika undervisningsmetoder mångsidigt. Informationssökning diskuteras i teori, den behandlas i samband med översättningsuppgifterna men också med hjälp av särskilda övningar.

Det som väcker uppmärksamhet är att en stor del av lärarna anser att de inte har tillräckliga kunskaper för att undervisa i informationssökning och att de inte får tillräckligt med stöd. Det kommer också fram att lärarna är osäkra på om lärarna har en gemensam uppfattning om vad informationssökning betyder i samband med översättning. Det verkar alltså som om temat inte mycket diskuteras tillsammans bland lärarna.

3.2.3 Intervjuer

Syftet med intervjuerna var att komplettera enkätundersökningen och få svar på frågor som dök upp då jag analyserade enkätsvaren. Intervjuerna koncentrerar sig mera på praktiska aspekter. Först diskuteras lärarnas åsikter om hur informationssökning borde undervisas och sedan hur lärarna själva undervisar i informationssökning.

Intervjun genomfördes via e-post och den besvarades av fyra lärare från tre olika universitet (Vasa, Åbo och Östra Finlands universitet). För att analysen av lärarnas svar ska vara lättare att förstå kallas lärare med bokstäver A, B, C och D. I tabell 14 finns information om lärarnas bakgrund: deras ålder och utbildning, ämnet eller ämnen de undervisar i, deras erfarenhet som översättare (ÖS i tabellen), universitetslärare (UL) och översättningslärare (ÖSL) samt kurser de har undervisat i under de senaste tre åren.

Tabell 14. Lärarnas bakgrund

	Ålder	Utbildning	Undervisning	Erfarenhet	Kurser
Lärare A	< 30 år	Magisterexamen i ett språkämne	I ett språkämne	1–5 år som ÖS, UL och ÖSL	Praktiska översättningskurser
Lärare B	30–50 år	Doktorsexamen i ett översättnings- och tolkningsämne	På översättarlinjen i ett språkämne	10–15 år som ÖS 5–10 år som UL > 15 år som ÖSL	Praktiska översättningskurser, inledande översättningskurser och kurser i översättningsteknologi
Lärare C	30–50 år	Magisterexamen i ett språk- och översättningsämne	I ett språkämne	< 1 år som ÖS 1–5 år som UL och ÖSL	Praktiska översättningskurser och inledande översättnings- och tolkningskurser
Lärare D	> 50 år	Doktorsexamen i ett språkämne	I språkämnen	5–10 år som ÖS > 15 år som UL och ÖSL	Praktiska översättningskurser

Som framgår av tabell 14 utgör lärarna en mångsidig informantgrupp. Bland lärarna finns till exempel både erfarna översättare och nybörjare. Det som är gemensamt för lärarna är

att de alla har undervisat på praktiska översättningskurser under de senaste tre åren. Däremot varierar lärarnas bakgrund, och deras bakgrund tas upp om det finns något intressant samband mellan svaren och bakgrundsfaktorerna.

Eftersom lärarna har en varierande syn på informationssökning i samband med översättning, tänkte jag att det skulle vara intressant att veta vilka informationskällor och informationssökningsmetoder som enligt lärarna borde diskuteras med studenterna. I intervjun kunde lärarna fritt lista ut olika källor och metoder. I tabell 15 anges de olika källor som lärarna nämnde samt antalet lärare som nämnde källan.

Tabell 15. Informationskällor som borde diskuteras med studenterna enligt lärarna

Informationskälla	Antalet lärare
Sökmaskiner	3
Enspråkiga ordböcker	2
Tvåspråkiga ordböcker	2
Parallelltexter	2
Experthjälp	2
Språkvårdskällor	2
Elektroniska ordböcker	2
Korpusar	1
Termbanker	1
Den djupa webben (deep web)	1
Bibliotek och arkiv	1

Som framgår av tabell 15 nämner lärarna mångsidigt olika källor. Bland källorna finns både traditionella källor såsom ordböcker i pappersform och modernare källor såsom elektroniska ordböcker och sökmaskiner. Alla lärare nämner antingen sökmaskin eller någon annan elektronisk källa. Lärarna är dock inte eniga om rollen av elektroniska källor. Lärare A nämner bara internetkällor (elektroniska ordböcker och sökmaskiner) medan lärare B säger att studenterna också borde lära sig att använda andra källor. Lärare A säger att elektroniska källor är ytterst viktiga i yrkeslivet och att de gör arbetet lättare. Lärarna A, B och C nämner sökmaskiner och konstaterar att det är viktigt att mångsidig och förnuftig användning av sökmaskiner diskuteras. I lärarnas svar kommer det fram att studenterna också borde lära sig att använda andra sökmaskiner än Google (till exempel

Bing). Lärare C tar också upp den så kallade djupa webben som syftar till internetmaterial som inte kan hittas med hjälp av sökmaskinerna. Läraren antar att den djupa webben inte diskuteras ofta. Att läraren tar upp den djupa webben är intressant eftersom ingen annan lärare vare sig i enkätundersökningen eller i intervjuerna har nämnt denna informationskälla. Den djupa webben diskuteras inte heller tydligt i de källor som jag har använt i kapitel 2. Lärare C har studerat översättarens informationsteknik som biämne vilket kan vara en anledning till att läraren också tar upp en ovanligare källa.

Som framgår av tabell 15 är elektroniska källor inte de enda som lärarna anser vara viktiga. Traditionella ordböcker, både tvåspråkiga och enspråkiga nämns av lärare C och D. Lärare C konstaterar att man hittar information om ord och användningen av dem samt idéer i ordböcker och i språkvårdshandböcker. Lärare D anser att översättarstudenterna borde lära sig att kritiskt använda tvåspråkiga ordböcker. Läraren säger att studenterna även ska se hur enspråkiga ordböcker kan användas, eftersom studenterna inte är vana vid användningen. Till exempel använder finskspråkiga studenter inte ofta den enspråkiga ordboken *Kielitoimiston sanakirja*. Båda av dessa lärare (C och D) nämner också parallelltexter. Lärare D säger att studenterna bör lära sig hur texter används och hur de kan hittas. Lärare C konstaterar att parallelltexterna likaväl som korpusarna hjälper översättaren att förstå att olika texttyper har olika konventioner och bidrar till att översättaren kan hantera terminologi och olika fackområden. Lärarna C och D tar också upp experthjälp. Lärare C säger att det är möjligt för översättare att använda olika experters diskussionsforum och ta direkt kontakt med en expert eller till exempel ett företag. Enligt läraren bör studenterna lära sig vem som kan ge information och hur experter kan kontaktas. Lärare D konstaterar också att studenterna bör lära sig hur man bör ställa sina frågor till experter så att dessa också ska förstå frågorna även om experterna inte är språkligt skickliga. Lärarna C och D verkar ha likadana tankar om vilka informationskällor som borde diskuteras med studenterna. Lärarna har dock relativt olika bakgrunder. Lärare D är till exempel äldre och mera erfaren som översättare och lärare än lärare C. Detta antyder att erfarenhet och ålder inte klart påverkar vilka informationskällor som lärarna föredrar.

Termbanker nämns enbart av lärare D. Läraren säger att studenterna bör kunna känna igen vilket fackområde en text representerar och om en term som finns i termbanken hör till samma fackområde. Lärare B konstaterar också att all information inte finns på nätet, och därför är det viktigt att studenterna också känner till andra källor såsom bibliotekskällor och arkiv. Samma lärare tillägger att förutom de olika källorna bör studenterna också lära sig källkritik. Med källkritik hänvisar läraren till hur man vet vad som är centralt och vilka källor som är pålitliga. Dessutom nämner lärare C slutledningsförmågan som ett tema som bör diskuteras med studenterna.

Alla lärare är eniga om att informationssökning bör undervisas i översättarutbildning. Lärare C berättar att det är möjligt att lära sig informationssökning också i arbetslivet men att arbetet blir snabbare och att källorna antagligen är mera pålitliga om översättaren redan i förväg har kunskap om olika källor och metoder. Lärarna konstaterar att informationssökning är en väsentlig del av översättningsarbetet och översättarens yrkesskicklighet och att det därför är viktigt att informationssökning undervisas. Alla lärare anser att det är bra att integrera informationssökning i översättningskurserna eftersom informationssökning då kopplas till det praktiska översättningsarbetet. Lärarna A, B och C anser dock att en separat kurs i informationssökning kan vara nyttig. Lärare B föreslår också att separata föreläsningar om informationssökning kunde arrangeras på översättningskurserna. Lärare D säger ändå att informationssökning utanför översättningsuppgifterna inte motiverar studenter på samma sätt som informationssökning i samband med översättningsuppgifterna.

Lärarna är inte av samma åsikt om hur informationssökning borde undervisas. Lärare B och C anser att informationssökning bör undervisas med hjälp av olika övningar. Övningarna kan anknytas till något konkret problem, till exempel till en översättningsuppgift. Övningarna kan också innebära att studenterna lär sig att använda ordböcker och andra källor för att veta var och hur man kan hitta olika typer av information. Lärare B konstaterar att studenterna bör anvisas om att det också finns andra källor än Google och en metod för detta är en övning där användningen av internet är förbjuden. Lärare A säger att separata övningar är möjliga men att det räcker om läraren i samband med översättningsuppgifterna konkret visar hur man kan hitta till exempel en

korrekt term. Lärare D anser att informationssökning bör undervisas med hjälp av exempel. När översättningsuppgiften går igenom diskuteras olika översättningslösningar och informationssökning kring dem.

Sammanfattningsvis kan man säga att lärarna anser att informationssökning bör undervisas i översättarutbildningen speciellt på praktiska översättningskurser. Alla lärare är eniga om att olika elektroniska källor bör diskuteras men många andra källor, både traditionella och moderna, kommer också fram. Informationssökning kan undervisas med hjälp av olika övningar eller genom att läraren själv visar och ger exempel.

Informationssökning har en betydande roll också i lärarnas egen undervisning. Rollen kan ändå variera till exempel beroende på kursnivå. Alla lärare säger att de undervisar i informationssökning som ett särskilt tema i början av studierna men annars behandlas temat i samband med översättningsuppgifterna. Lärare B berättar att studenterna antas ha kunskaper i informationssökning i de fördjupade studierna och då kan lösningarna diskuteras medan själva informationssökningen inte längre diskuteras lika mycket som tidigare under studierna. Samma lärare konstaterar också att informationssökning behandlas på kurser i fackspråksöversättning ur fackområdenas synpunkt. Lärare D säger likadant att olika fackspråkstexter kräver olika arbetssätt och utgångspunkten i undervisningen är källtexterna. Därför är informationssökning huvudsakligen integrerad i annan undervisning.

Lärarna undervisar på olika sätt. Dessa sätt ges i tabell 16.

Tabell 16. Lärarnas metoder att undervisa i informationssökning

Läraren visar konkret hur sökmaskiner och elektroniska ordböcker fungerar med hjälp av projektor i datasal.
På de första översättningskurserna gör studenterna övningar parvis eller i grupp. Studenterna plockar fram termer eller teman som kräver informationssökning och presenterar resultaten för andra studenter. Resultaten diskuteras tillsammans.
Olika sökmaskiner (t.ex. Google och Bing) jämförs.
På kurser i fackspråksöversättning lär sig studenterna att använda informationskällor som gäller ett visst fackområde (t.ex. IATE-termbank och Eur-Lex i samband med EU-översättningar).
Studenterna gör en översättning och en vecka före deadline har de möjlighet att fråga läraren om problemen i texten. Läraren skriver frågorna på inlärningsplattformen och beskriver informationssökningsprocessen som gäller frågorna.
Läraren ställer frågor om en- eller tvåspråkiga ordböcker. När studenterna söker svar på frågorna behöver de läsa instruktioner för ordböcker och bekanta sig med hur man kan söka information i ordböcker.
Studenterna samlar ihop texter för att skapa en korpus. För att söka texter besöker studenterna olika webbplatser och bedömer texternas pålitlighet.
Läraren berättar om den djupa webben (deep web) och studenterna lär sig att söka information där.
Studenterna läser instruktionerna om Google eller bekantar sig med Googles sökverktyg.
När översättningsuppgifterna går igenom diskuteras de bästa informationssökningsmetoderna i samband med de olika problemen.

I samband med enkätundersökningen kom det fram att lärarna undervisar i informationssökning på ett teoretiskt sätt, i samband med översättningsuppgifterna eller med hjälp av särskilda övningar (se avsnitt 3.2.2). Samma tre metoder kommer fram även här. Lärare B och C betonar praktiska metoder och lärare A och D visar för studenterna hur informationssökning kan ske. Lärare B och C nämner också flera olika metoder som de använder i undervisningen medan A och D nämner både bara ett sätt. Det som är gemensamt för lärare B och C är att de båda har avlagt sin examen i ett översättningsämne medan A och D har studerat i ett språkämne. Detta väcker tankar om att lärarna B och C själva har fått mera undervisning i informationssökning under studietiden och därför känner till flera metoder. Dessutom har lärare C studerat översättarens informationsteknik som kan vara ett skäl till att läraren utnyttjar olika undervisningsmetoder mångsidigt.

Lärarna A, B och C berättar att studenterna speciellt i början av sina studier ofta tror att de kan söka information, men att det finns mycket som de inte kan och vet. Lärare A konstaterar att informationssökning borde betonas redan från och med början av studierna för att de ska förstå informationssökningens roll i samband med översättning. Enligt lärarna B och C verkar det dock som om studenterna lär sig att uppskatta kunskaper i informationssökning och förstår att informationssökning är viktig. Lärare D berättar att största delen av studenterna nämner informationssökning som det viktigaste de lärt sig.

På basis av intervjuerna kan man sammanfattningsvis säga att lärarna tar upp informationssökningen i sin undervisning. Oftast undervisas informationssökning på praktiska översättningskurser. Lärarna undervisar på olika sätt. Några lärare visar för studenterna hur informationssökning sker medan andra lärare låter studenterna göra olika övningar. Lärarna tror också att studenterna själva har motivation att lära sig informationssökning även om de i början av studierna ibland underskattar informationssökningens roll och överskattar sina kunskaper i informationssökning.

3.3 Sammanfattning

Som konstaterades i avsnitt 2.4 kan informationssökning undervisas på en separat kurs eller integrerad i andra kurser. Universitetens undervisningsplaner visar att informationssökning huvudsakligen är integrerad i andra kurser, speciellt i praktiska översättningskurser. Lärarna konstaterar ytterligare att informationssökning är en självklar del av varje översättningsprocess och den behandlas på varje översättningskurs även om den inte explicit nämns i kursbeskrivningarna. Som de olika forskarna i avsnitt 2.4 har också lärarna varierande åsikter om hur informationssökning bör placeras i undervisningsplanen. I intervjuerna säger alla lärare att det bästa sättet är att integrera informationssökning i andra kurser och en lärare säger i enkäten att informationssökning kanske inte kan undervisas utanför översättningskurserna. Flera lärare är ändå av den åsikten att separata kurser kan vara nyttiga.

Tidigare konstaterades att separata kurser i översättarens informationssökning är sällsynta (se Massey och Ehrensberger-Dow 2011, 206) och så verkar det vara även i Finland. Separata kurser i informationssökning erbjuds vid några universitet men informationssökning behandlas antagligen inte speciellt ur översättningens synvinkel på dessa kurser. Flera universitet erbjuder ändå kurser som handlar om något speciellt område inom informationssökning, till exempel terminologi eller översättningsteknologi. Dessa kurser är ofta valfria. Det finns dock skillnader mellan de olika universiteten. Mest erbjuds olika kurser där informationssökning behandlas vid Helsingfors universitet men situationen är bra också vid Tammerfors, Åbo och Östra Finlands universitet. Vid Vasa universitet erbjuds få kurser som behandlar informationssökning men detta beror troligen på att hela utbildningen är uppbyggd på ett annat sätt än vid de andra universiteten. Lärarna vid Vasa universitet anser ändå att undervisningsplanen motsvarar relativt bra yrkeslivets krav och de också själva undervisar i temat så det är möjligt att situationen är bättre än vad undervisningsplanen låter förstå.

Att informationssökning är integrerad i annan undervisning har sina för- och nackdelar. Kiraly (2000, 60–62) anser att studenterna lär sig bäst de olika kunskaperna med hjälp av autentiska översättningsprojekt där till exempel användningen av parallelltexter och informationssökning på internet diskuteras under projektet i en naturlig kontext. Kiraly (2000, 61-62) medger ändå att studenterna behöver bekanta sig med de olika aspekterna av översättningskompetens innan de egentligen börjar översätta. Kudashev och Pasanen (2005, 75) säger också att det kan vara svårt för studenterna att få en helhetsbild av informationssökning om den är integrerad i hela undervisningsplanen. Det bästa sättet verkar således vara att informationssökning undervisas både separat och integrerat. Även om separata kurser i översättarens informationssökning inte arrangeras säger alla de intervjuade lärarna att de först behandlar temat på en allmän nivå i början av studier. Även separata kurser i informationssökning utan översättningssynvinkel kompletterar troligen integrerad undervisning och tillsammans med de valfria kurser som tangerar informationssökning har studenterna möjlighet att lära sig informationssökning relativt mångsidigt.

I avsnitt 2.2 visades med hjälp av modellerna för översättningskompetens att informationssökning är en viktig del av översättaryrket. Lärarna är av samma åsikt och alla de intervjuade lärarna anser att den bör undervisas i översättarutbildningen istället för att översättarna skulle lära sig informationssökning i arbetslivet. Lärarna har dock en varierande syn på vad översättarens informationssökning överhuvudtaget innebär. I avsnitt 2.3 konstaterades att översättaren bör kunna identifiera sina informationsbehov, hitta olika typer av information, utvärdera informationen och lagra den uppsökta informationen för framtida användning (se EMT 2009, 6). Lärarna betonar att översättaren behöver olika typer av information och hon eller han bör kunna söka information snabbt och kritiskt. De nämner också en rad olika källor som översättaren behöver. De mest rekommenderade källorna verkar vara olika elektroniska källor, såsom internet och dess sökmaskiner, parallelltexter och muntliga källor. Lärarna nämner dock också andra källor som presenterades som centrala i avsnitt 2.3, till exempel två- och enspråkiga ordböcker. Även i kursbeskrivningarna betonas speciellt användningen av olika källor. Ett nyttigt verktyg för översättaren är översättningsminnen (Ingo 2007, 352). I enkäten och intervjuerna kom det dock inte fram att översättningslärarna skulle anse att översättningsminnen hör ihop med informationssökning och att användningen av dem skulle kräva speciellt uppmärksamhet i undervisningen. Mikhailovs och Suppanens (2014, 26–27) och Alhos (2011, 38) undersökning avslöjar också att studenterna inte har fått tillräckligt med undervisning i användningen av översättningsminnen. I undervisningsplanerna syns undervisning i användningen av översättningsminnen ändå i någon mån. I översättarens informationssökning hör också informationshantering, till exempel lagring av dokument (se t.ex. EMT 2009). Denna aspekt är också relativt osynlig i lärarnas svar och den kommer upp få gånger även i undervisningsplanerna.

Lärarna har möjlighet att fritt planera sin egen undervisning och de tar också upp informationssökning. Olika forskare verkar rekommendera praktisk undervisning. Informationssökning kan undervisas i samband med översättningsprojekt (se t.ex. Kiraly 2000, 60–61) men också med hjälp av separata övningar (se t.ex. Gile 2009, 149). Även lärarnas undervisningsmetoder varierar, och de kan indelas i tre grupper på basis av metoderna: 1) de som undervisar teoretiskt, 2) de som behandlar informationssökning i samband med översättningsuppgifterna och 3) de som låter studenterna göra särskilda

övningar. Det är anmärkningsvärt att det finns flera lärare som endast berättar om olika källor eller ger en färdig lista över nyttiga källor. Allmänna rekommendationer om olika källor med mera är nödvändiga (Gile 2009, 139) men en lärarcentrerad undervisningsmetod tar studenternas upptäckarglädje (Leppihalme 2007, 59). Det är vanligt att informationssökning diskuteras före själva översättningsuppgifterna eller efter dem, till exempel i form av en översättningskommentar. Sådana inlärningsdagböcker rekommenderas också av Gile (2009, 150) och Fox (2000, 128). Det finns ändå lärare som låter studenterna göra särskilda övningar i informationssökning, till exempel så att de övar i användningen av olika källor. Många lärare använder flera olika metoder i sin undervisning.

Gouadec (2007, 337) konstaterar att översättarstudentens arbetsredskap bör likna översättarens arbetsredskap. Lärarna är av samma åsikt och konstaterar att datorer med internetanslutning är nödvändiga i undervisningen. De flesta lärarna är också nöjda med omständigheterna på universiteten. Datasalarna är dock inte alltid tillgängliga men detta kan lösas med hjälp av studenternas egen mobilutrustning som de ofta bär med sig. Övningar i informationssökning kan också göras utanför klassrummet, dvs. som hemarbete.

Översättningslärare behöver både akademiska kunskaper men också utmärkta kunskaper om översättningsindustri (Gouadec 2007, 356). De flesta lärarna anser att de har tillräckliga kunskaper i att undervisa i informationssökning och känner att de får tillräckligt med stöd och utbildning. De flesta lärarna har också själva fått undervisning i informationssökning. En stor del av lärarna anser ändå att de inte har tillräckliga kunskaper och att de inte får stöd. Leppihalme (2007, 50) konstaterar att lärarna kan känna sig osäkra och otillräckliga på grund av att yrkeslivet utvecklas hela tiden och att lärarna därför behöver förnya sig. Enligt Leppihalme (2007, 60) är lärarnas samarbete med kolleger viktigt. Lärarna konstaterar att de diskuterar med andra lärare till exempel när de planerar sin undervisning. Lärarna får också stöd av sina kolleger. De vet ändå inte om de har en liknande uppfattning om vad informationssökning i samband med översättning betyder. Många lärare motiverade detta med att de inte diskuterar ämnet med andra lärare.

Det verkar således att lärarna samarbetar på någon nivå men att de inte för djupare diskussioner om översättarens informationssökning.

De flesta lärarna anser att undervisningsplanen vid deras universitet motsvarar yrkeslivets krav. Enligt dem tas informationssökning upp genomgående i undervisningsplanen. Några lärare konstaterar ändå att utbildningen inte kan vara uttömmande utan också studenternas självständiga arbete spelar en roll. Teva (2007, 31) säger också att en utbildning på universitetsnivå ger översättare en professionell grund som hela tiden bör utvecklas och förstärkas. De flesta lärarna anser också att studenterna, både de som har utexaminerats och de som ska utexamineras, har goda kunskaper i informationssökning och de lär sig under sina studier att uppskatta dessa kunskaper.

4 Slutsatser

Syftet med min undersökning var att ta reda på hur översättarutbildningen i Finland motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning. För detta ändamål undersökte jag de olika universitetens undervisningsplaner för att se hur informationssökning behandlas under utbildningen. Eftersom lärarna spelar en central roll i undervisningen utförde jag en enkätundersökning med dem. Med hjälp av enkätundersökningen fick jag veta mera om lärarnas tankar om översättarens informationssökning och deras undervisningsmetoder. För att komplettera enkätundersökningen utförde jag även intervjuer med fyra översättningslärare som också deltog i enkätundersökningen.

Yrkeslivets krav utredde jag med hjälp av tidigare forskning och andra översättningsvetenskapliga verk. Med hjälp av olika modeller för översättningskompetens (Neubert 2000; PACTE 2009; EMT 2009) visade jag att informationssökning spelar en viktig roll i översättaryrket. Enligt EMT:s (2009, 6) kompetens i informationssökning behöver översättaren kunna identifiera sina informationsbehov, söka olika typer av information, använda olika verktyg i informationssökning och lagra information.

Lärarna som deltog i undersökningen var eniga om att informationssökning är en viktig del av översättaryrket men deras uppfattning om informationssökning och yrkeslivets krav är mera begränsad. Lärarna betonar huvudsakligen olika informationsbehov och användningen av olika källor, speciellt internet, parallelltexter och muntliga källor. Bara några enstaka lärare tar också upp till exempel informationshantering. Ett nyttigt verktyg för översättare är översättningsminnen (Ingo 2007, 352). Lärarna verkar ändå inte anse användningen av dessa som informationssökning.

Separata kurser i informationssökning är sällsynta (Massey och Ehrensberger-Dow 2011, 206) och så verkar läget i Finland också vara. Vid de olika universiteten är informationssökning huvudsakligen integrerad i andra kurser, speciellt i praktiska

översättningskurser. Lärarna konstaterar dock att informationssökning är en naturlig del av varje översättningsprocess och att informationssökning behandlas på varje översättningskurs även om den inte explicit nämns i kursbeskrivningar. Vid några universitet erbjuds separata kurser i informationssökning men informationssökning behandlas nödvändigtvis inte ur översättningens synvinkel, utan på en allmän nivå. Vid flera universitet erbjuds också separata kurser i något tema som tangerar informationssökning, till exempel översättningsteknologi eller terminologi. Dessa kurser är ofta valfria men de kan också ingå i obligatoriska grundstudier. Studenterna kan således själv påverka hur mycket hon eller han får undervisning i informationssökning. Att utbildningen innehåller både integrerad undervisning och separata kurser i informationssökning på allmän nivå samt valfria kurser som tangerar informationssökning gör utbildningen relativt mångsidig ur informationssökningens synvinkel. Separata kurser i översättarens informationssökning skulle ändå vara nyttiga, som också Kudashev och Pasanen (2005, 88) konstaterar.

Det finns ändå skillnader mellan de olika universiteten med hänsyn till hur informationssökning beaktats i undervisningsplanen. Mest arrangeras olika kurser som behandlar informationssökning vid Helsingfors universitet men vid Tammerfors, Åbo och Östra Finlands universitet är situationen också bra. Speciellt vid de tre sistnämnda universiteten erbjuds separata kurser till exempel i terminologi och översättningsteknologi. En egenskap som är gemensam för dessa tre universitet är att de har uppfyllt EMT:s standarder för översättarutbildning (se European Commission 2014b). Minst syns informationssökning i Vasa universitets undervisningsplan. Man bör dock komma ihåg att översättarutbildningen överhuvudtaget varierar mellan de olika universiteten, vilket kan påverka informationssökningens roll. Till exempel finns det vid Vasa universitet egentligen inget särskilt läroämne i översättning utan översättning kan studeras i samband med olika språkämnen.

Lärarna som deltog i min undersökning undervisar huvudsakligen på olika praktiska översättningskurser. De säger att de fritt kan påverka sin undervisning, och de flesta lärarna också behandlar informationssökning på sina kurser. Lärarna undervisar genom att behandla informationssökning på teoretisk nivå, i samband med översättningsuppdrag

eller genom att låta studenterna göra speciella övningar i informationssökning. Att lärarna använder flera olika metoder gör undervisningen mångsidig och studenterna kan lära sig informationssökning på olika sätt. Lärarna verkar koncentrera sig på användningen av olika källor i sin undervisning. Lärarna nämner mångsidigt olika källor och betonar också vikten av källkritik. Ändå tar de inte upp till exempel användningen av översättningsminnen. Också informationshantering tas upp av bara två lärare. Det kom också fram att lärarna är osäkra på sina kunskaper i att undervisa i informationssökning och att de inte nödvändigtvis får det stöd som de behöver. Universiteten bör ta hänsyn till detta och försäkra sig om att lärarna är kompetenta i att undervisa i informationssökning.

De flesta lärarna anser att undervisningsplanen motsvarar yrkeslivets krav med tanke på informationssökning och att de utexaminerade studenterna och de studenter som ska utexamineras har bra kunskaper i informationssökning. Endast en lärare från Tammerfors universitet är missnöjd med situationen vid sitt universitet. Jag märkte ändå inte några stora svagheter med Tammerfors universitets undervisningsplan i engelsk översättning. Läraren konstaterar att situationen varierar mellan olika arbetspråk. Vid Tammerfors universitet börjar de egentliga översättningsstudierna i engelsk översättning redan i grundstudierna medan en student som vill studera svensk översättning endast kan avlägga några enstaka översättningskurser i ämnesstudierna och översättningsstudierna börjar på riktigt först i magistersstudierna (se avsnitt 3.1). Således bör man ta hänsyn till att analysen av undervisningsplanerna i engelsk översättning inte berättar allt om översättarutbildningen vid ett universitet.

Det är svårt att säga uttömmande om översättarutbildningen i Finland motsvarar yrkeslivets krav eller inte. Eftersom informationssökning huvudsakligen är integrerad i annan undervisning och översättningslärarna fritt kan planera sin egen undervisning, beror mycket på lärarens eget intresse. Situationen verkar dock vara bra eftersom lärarna verkar uppfatta informationssökning som en viktig del av undervisningen och de också ägnar tid åt att undervisa i informationssökning. Lärarnas undervisning saknar ändå några viktiga delar i översättarens informationssökning, såsom användningen av översättningsminnen och informationshanteringen. Vid de flesta universiteten är det dock möjligt att avlägga separata kurser i till exempel översättningsteknologi.

Det verkar således som om översättarutbildningen i Finland motsvarar yrkeslivets krav relativt bra med tanke på informationssökning. Man bör ändå förhålla sig kritiskt till resultaten. Undervisningsplanerna verkar ofta ge en ideal bild av utbildningen. När jag analyserade undervisningsplanerna, märkte jag också att en och samma kursbeskrivning kan användas i samband med flera kurser. Kursbeskrivningarna kan också vara svåra att tolka. Mina kriterier för vad jag avser med informationssökning var relativt öppna, och det är möjligt att informationssökning egentligen inte undervisas på alla de kurser som jag har nämnt i avsnitt 3.2.1. Det var också svårt att avgöra om de olika kurserna egentligen behandlar temat ur översättningens synvinkel. Det är också möjligt att lärarna betonar informationssökningens roll i sin undervisning men att de inte gör allt det i praktiken som de säger. Om lärarna hade frågats om andra teman förutom informationssökning, till exempel undervisning i språk eller översättningstjänster, kunde de ha betonat vikten av informationssökning annorlunda.

Det största problemet i min undersökning är således att resultaten inte är särskilt objektiva. För att få objektivare resultat skulle observation ha varit en möjlig metod. Då skulle det dock ha varit svårare att få fram omfattande resultat från alla universitet. Andra problem som uppstod är att lärarna uppfattade några frågor på ett mycket varierande sätt och deras svar var svåra att tolka. Till exempel när jag bad lärarna att berätta om sina undervisningsmetoder, berättade några lärare om olika teman som de tar upp men det var svårt att tolka på vilket sätt de egentligen undervisar. Det är således möjligt att någon annan kunde tolka lärarnas svar annorlunda än jag. Personliga intervjuer kunde ha varit ett bättre alternativ för att få mera preciserade svar.

Ändå anser jag att min undersökning trots sina brister ger nyttig information. Alla delundersökningar kompletterar varandra och undersökningen ger omfattande information om undervisningsplanerna men också om lärarnas uppfattningar och egna praktiker. Undersökningen erbjuder värdefull information för planeringen av undervisningsplanerna och idéer för lärarna. Olika universitet och lärare kan lära av varandra. I framtiden skulle det vara intressant att undersöka vilka metoder som egentligen är de effektivaste i undervisningen i informationssökning, till exempel genom att jämföra hurdana kunskaper studenterna får med olika undervisningsmetoder.

Studenternas synpunkter och kunskaper bör överhuvudtaget undersökas mera. I Spanien har studenternas kunskaper i och uppfattningar om informationssökning undersökts relativt omfattande med hjälp av till exempel enkätundersökningar eller genom att observera studenternas översättnings- och informationssökningsprocesser (se t.ex. Pinto & Sales 2007, Massey & Ehrensberger-Dow 2011). Liknande undersökningar skulle kunna utföras också i Finland för att få en bättre uppfattning om studenternas kunskaper.

Källförteckning

Primärmaterial

Enkätundersökningen 2014. (Se bilaga 1.)

Intervjuundersökningen 2014. (Se bilaga 2.)

Undersökningsplanerna:

HU = Helsingfors universitet. *Helsingin yliopisto – WebOodi*. Hämtad från <https://weboodi.helsinki.fi/hy/>. Hämtad 22.2.2015.

TU = Tammerfors universitet. *Opinto-oppaat*. Hämtad från https://www10.uta.fi/opas/index.htm?lvv=2013#4_link. Hämtad 22.2.2015.

VU = Vasa universitet. *Kielten ja viestinnän opinto-oppaat 2013–2014*. Hämtad från http://www.uva.fi/fi/for/student/materials/handbooks/languages_and_communication/handbook2013/. Hämtad 22.2.2015.

ÅU = Åbo universitet. *Opinto-oppaat*. Hämtad från <https://nettiopsu.utu.fi/opas/laitos.htm?opsId=197&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2013>. Hämtad 22.2.2015.

ÖFU = Östra Finlands universitet. *Itä-Suomen yliopisto – WebOodi*. Hämtad från <https://weboodi.uef.fi/weboodi/>. Hämtad 22.2.2015.

Litteratur

Alho, Marjut 2011. Miten erikoisalojen tekstien kääntämistä opetetaan ja toimiiko opetus? I: *Kieli ja etiikka. VAKKI-symposiumi XXXI Vaasa 11.–12.2.2011*, 34–45. Red. av Niina Nissilä & Nestori Siponkoski. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut 38. Vaasa: Vaasan yliopisto.

EMT 2009. *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. Hämtad från http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf. Hämtad 3.3.2015.

European Commission 2014a. *European Master's in Translation (EMT)*. Hämtad från http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index_en.htm. Hämtad 3.3.2015.

European Commission 2014b. *Universities and programmes in the EMT network*. Hämtad från http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/universities/index_en.htm. Hämtad 3.3.2015.

European Commission 2014c. *EMT Network – membership*. Hämtad från http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/call/index_en.htm. Hämtad 21.2.2015.

Fox, Olivia 2000. The Use of Translation Diaries in a Process-Oriented Translation Teaching Methodology. I: *Developing Translation Competence*, 115–130. Red. av Christina Schäffner & Beverly Adab. B. Benjamins Translation Library 38. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Gile, Daniel 2009. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Rev. uppl. Benjamins Translation Library 8. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Gouadec, Daniel 2007. *Translation as a profession*. Benjamins Translation Library 73. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Helin, Irmeli (red.) 2006. *Kääntäjä yrittäjänä: Itsenäisen kääntäjän uudistettu opas*. Helsingin yliopiston käännöstieteellisiä julkaisuja 5. Helsinki: Helsingin yliopisto, monikielinen ammattiviestintä.

Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kiraly, Donald C. 2000. *A Social Constructivist Approach to Translation Education: empowerment from Theory to Practice*. Manchester & Northampton: St. Jerome Publishing.

Kiukkonen, Petri 2006. *WWW kääntäjän apuvälineenä*. Avhandling pro gradu. Tammerfors universitet. Hämtad från <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93663/gradu01219.pdf?sequence=1>. Hämtad 22.1.2015.

Kudashev, Igor & Pasanen, Päivi 2005. Kääntäjän ja tulkin tiedonhausta ja tiedonhallinnasta. I: *Kielen matkassa multimediaan: näkökulmia kääntämisen tutkimiseen ja opiskelemiseen*, 75–92. Red. av Hilikka Yli-Jokipii. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kujamäki, Pekka & Jääskeläinen, Riitta 2007. Korpukset kääntäjän apuna. I: *Alussa oli käänns. 5. uppl.* 239–252. Red. av Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen. Tampere: Tampere University Press.

Leppihalme, Ritva 2007. Käänns eteenpäin: ajatuksia kääntämisen opettamisesta. I: *Alussa oli käänns. 5. uppl.* 50–64. Red. av Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen. Tampere: Tampere University Press.

Massey, Gary & Ehrensberger-Dow, Maureen 2011. Investigating information literacy: a growing priority in translation studies. I: *Across Languages and Cultures* 12 (2), 193–211.

Mikhailov, Mikhail & Suppanen, Outi 2013. Google, Word ja Trados – pyhä kolminaisuus? Kääntäjien teknisiä taitoja kartoittamassa. I: *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu 7*, 20–30. Hämtad från https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/340835/MikaEL_2013_mikhailov_suppanen.pdf. Hämtad 3.3.2015.

Neubert, Albrecht 2000. Competence in Language, in Languages, and in Translation. I: *Developing Translation Competence*, 3–18. Red. av Christina Schäffner & Beverly Adab. Benjamins Translation Library 38. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

PACTE = PACTE Group. Beeby, Allison, Fernández, Mònica, Fox, Olivia, Hurtado Albir, Amparo, Kozlova, Inna, Kuznik, Anna, Neunzig, Wilhelm, Rodríguez, Patricia, Romero, Lupe & Wimmer, Stefanie 2009. Results of the validation of the PACTE translation competence model: acceptability and decision making. I: *Across Languages and Cultures* 10 (2), 207–230.

Pinto, Maria & Sales, Dora 2007. A research case study for user-centred information literacy instruction: information behaviour of translation trainees. I: *Journal of information science* 33 (5), 531–550.

Pinto, Maria & Sales, Dora 2008. Towards User-centred Information Literacy Instruction in Translation: The View of Trainers. I: *The Interpreter and Translator Trainer* 2 (1), 47–74.

Raído, Vanessa Enríquez 2014. *Translation and Web Searching*. New York: Routledge.

Savolainen, Reijo 2000. Tiedontarpeet ja tiedonhankinta. I: *Tiedon tie: johdatus informaatiotutkimukseen*. 4. uppl. 73–109. Red. av Ilkka Mäkinen. Helsingfors: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Teva, Tarja 2007. Kääntäjä yhteiskunnan ytimessä. I: *Alussa oli käänös*. 5. uppl. 23–34. Red. av Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen. Tampere: Tampere University Press.

Varantola, Krista 2007. Sanakirjoista ja sanakirjojen käyttäjistä. I: *Alussa oli käänös*, 5. uppl., 215–238. Red. av Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen. Tampere: Tampere University Press.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2007. Kääntäjän työ. I: *Alussa oli käänös*, 5. uppl., 35–49. Red. av Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen. Tampere: Tampere University Press.

Vilokkinen, Natasha 2002. *Kääntäjän tiedonhankinta*. Avhandling pro gradu. Tammerfors Universitet. Hämtad från <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/90217/gradu00155.pdf?sequence=1>. Hämtad 22.2.2015.

Bilaga 1: enkät

Kysely tiedonhankinnan opetuksesta kääntäjänkoulutuksessa

Opiskelen Tampereen yliopistossa ruotsin kääntämistä monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnoissa. Teen pro gradu -tutkielmaani tiedonhankinnan opetuksesta kääntäjänkoulutuksessa. Tutkimuksessani ovat mukana Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Tampereen yliopisto, Vaasan yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. Alla oleva lomake on suunnattu kaikkien mainittujen yliopistojen kääntämisen opettajille.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten hyvin kääntäjänkoulutus vastaa työelämän tarpeita tiedonhankinnan näkökulmasta. Pyrin ottamaan selvää, miten tiedonhankinnan opetus on huomioitu kääntämisen tutkinto-ohjelmien/oppiaineiden opetussuunnitelmissa ja miten kääntämisen opettajat huomioivat tiedonhankinnan näkökulman omassa opetuksessaan. Opettajien näkökulmat ovat tärkeitä tutkimuksessani ja siksi toivon, että käyttäisit hetken ajastasi alla olevan lomakkeen täyttämiseen. Vastauksesi on tärkeä tutkimukseni onnistumisen kannalta.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 20 minuuttia. Vastausaikaa on tiistaihin 8.4.2014 klo 23.59 asti.

Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti, ja tulokset raportoidaan niin, ettei yksittäistä vastaajaa ole mahdollista tunnistaa.

Mikäli sinulla on kysyttävää tutkimukseni suhteen, ota yhteyttä sähköpostitse. Vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin.

Kiitos vastauksistasi jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Pia Kuusela

Taustatiedot

Sukupuoli

- ☐ Nainen
☐ Mies

Ikä

- ☐ Alle 30 vuotta
☐ 30–50 vuotta
☐ Yli 50 vuotta

Äidinkieli

Koulutus (valitse korkein suorittamasi tutkinto

- ☐ Kandidaatin tutkinto
☐ Maisterin tutkinto
☐ Tohtorin tutkinto

Tutkinnon suoritusvuosi	_____
Tutkinnon pää- ja sivuaineet	_____ _____
Muu koulutus, mikä (esimerkiksi ammatilliset tutkinnot)? (Ilmoita myös suoritusvuosi)	_____ _____ _____
Missä yliopistossa opetat kääntämistä?	☐ Helsingin yliopisto ☐ Turun yliopisto ☐ Tampereen yliopisto ☐ Vaasan yliopisto ☐ Itä-Suomen yliopisto
Tutkinto-ohjelma/oppiaine, jossa opetat	_____
Kielipari(t), jo(i)ssa opetat ja käännössuunta (käännössuunta = opetatko kääntämistä A-työkieleen eli äidinkieleen vai B-työkieleen eli vieraaseen kieleen)	_____ _____
Työsuhteen laatu	☐ Vakituinen ☐ Määräaikainen
Kokemus kääntäjänä työskentelystä	☐ Alle vuosi ☐ 1–5 vuotta ☐ 6–10 vuotta ☐ 11–15 vuotta ☐ Yli 15 vuotta
Kokemus yliopisto-opettajana työskentelystä	☐ Alle vuosi ☐ 1–5 vuotta ☐ 6–10 vuotta ☐ 11–15 vuotta ☐ Yli 15 vuotta
Kokemus kääntämisen opettajana työskentelystä	☐ Alle vuosi ☐ 1–5 vuotta ☐ 6–10 vuotta ☐ 11–15 vuotta ☐ Yli 15 vuotta
Mitä kääntämisen kursseja olet opettanut viimeisen kolmen vuoden aikana?	_____ _____ _____

Tiedonhankinnan määrittely

Mitä tiedonhankinta mielestäsi
tarkoittaa kääntämisen yhteydessä?

Onko yliopistosi kääntämisen opettajilla
yhteinen käsitys siitä, mitä tiedonhankinta
kääntämisen yhteydessä tarkoittaa?

☐ Kyllä
☐ Ei
☐ En osaa sanoa

Perustele vastauksesi

Tiedonhankinnan opetus kääntämisen tutkinto-ohjelmassa/oppiaineessa

Milloin nykyinen opetussuunnitelma on tehty?

Oletko ollut mukana nykyisen
opetussuunnitelman teossa?

☐ Kyllä
☐ En

Jos vastasit kyllä, millä tavalla
olet ollut suunnittelutyössä mukana?

Millä tavalla tiedonhankinnan opetus
on otettu huomioon nykyisessä
kääntämisen opetussuunnitelmassa?

Tiedonhankinnan opetus omassa kääntämisen opetuksessa

Kuinka vapaasti voit vaikuttaa oman
opetuksesi sisältöön?

☐ Täysin vapaasti
☐ Melko vapaasti
☐ Melko rajoitetusti
☐ En ollenkaan

Perustele vastauksesi

Otatko tiedonhankinnan opetuksen huomioon
omaa kääntämisen opetusta suunnitellessasi?

☐ Kyllä
☐ En

Miten opetat tiedonhankintaa kääntämisen kursseillasi? Anna konkreettisia esimerkkejä.

Koetko, että sinulla on tarvittavat taidot ja kokemukset tiedonhankintataitojen opettamiseen?

☐ Kyllä
☐ En

Perustele vastauksesi

Koetko, että saat tarpeeksi tukea ja koulutusta tiedonhankintataitojen opettamiseen?

☐ Kyllä
☐ En

Perustele vastauksesi

Oletko itse saanut tiedonhankinnan opetusta?

☐ Kyllä
☐ En

Jos vastasit kyllä, kerro missä ja milloin olet saanut tiedonhankinnan opetusta?

Miten yliopiston puitteet (esimerkiksi opetustila) vaikuttavat/ovat vaikuttaneet tiedonhankinnan opetukseen?

Tiedonhankinnan opetuksen riittävyys

Millaisia tiedonhankintataitoja kääntäjän työssä mielestäsi nykyään tarvitaan?

Miten hyvin nykyinen opetussuunnitelma mielestäsi vastaa kääntäjän työelämän tarpeita tiedonhankinnan näkökulmasta?

☐ Erittäin hyvin
☐ Melko hyvin
☐ Melko heikosti
☐ Erittäin heikosti
☐ En osaa sanoa

Perustele vastauksesi

Kuinka hyvät tiedonhankintataidot
yliopistostasi valmistuneilla/valmistuvilla
kääntäjäopiskelijoilla on?

- ☐ Erittäin hyvät
- ☐ Melko hyvät
- ☐ Melko heikot
- ☐ Erittäin heikot
- ☐ En osaa sanoa

Perustele vastauksesi

Tiedonhankintataitojen tarve työelämässä

Kuinka tärkeä tiedonhankintataito mielestäsi
on kääntäjän työssä?

- ☐ Erittäin tärkeä
- ☐ Melko tärkeä
- ☐ Ei erityisen tärkeä
- ☐ Ei ollenkaan tärkeä
- ☐ En osaa sanoa

Perustele vastauksesi

Muita kommentteja

Tähän voit halutessasi kirjoittaa muita
aiheeseen liittyviä ajatuksia, kommentteja jne.

Haastattelumahdollisuus

Kyselylomakkeen ohella tutkimusta voidaan täydentää haastattelemalla kääntämisen opettajia aiheesta. Jos sinulla on kiinnostusta osallistua haastatteluun syksyllä 2014, jätä yhteystietosi (nimi ja sähköpostiosoite). Yhteystietoja ei luovuteta eteenpäin, eikä niitä käytetä tutkimustulosten käsittelyssä.

Nimi ja sähköpostiosoite

Yhteystiedot valmiin työn lähetystä varten

Pro gradu -tutkielmani on tarkoitus valmistua loppuvuodesta 2014. Jos haluat saada valmiin työn sähköpostitse, jätä sähköpostiosoitteesi. Kirjoitan tutkielmani ruotsiksi. Sähköpostiosoitetta ei luovuteta eteenpäin, eikä sitä käytetä tutkimustulosten käsittelyssä.

Sähköpostiosoite

Suuri kiitos vastauksistasi!

Bilaga 2: intervjufrågor

Haastattelu tiedonhankinnan opetuksesta kääntäjänkoulutuksessa

I Opettajan näkemykset tiedonhankinnan opetuksesta

1. Mitkä ovat keskeisimmät tietolähteet tai tiedonhankintakeinot, joiden käyttöä kääntäjäopiskelijoille pitäisi opettaa? Perustele vastauksesi.
2. Kuuluuko tiedonhankintaa opettaa kääntäjänkoulutuksessa vai oppiiko tiedonhankintataidot käytännön töissä? Perustele vastauksesi.
3. Pitäisikö tiedonhankinnasta järjestää erillisiä kursseja vai pitäisikö se sisällyttää muihin kääntämisen kursseihin? Perustele vastauksesi.
4. Millä tavalla tiedonhankintaa kannattaisi käytännössä opettaa kääntäjäopiskelijoille? Perustele vastauksesi.

II Opettajan oma opetus

5. Kuinka suuri rooli tiedonhankinnalla on omilla kääntämisen kursseillasi? Miksi?
6. Opetatko kursseillasi kääntäjän tiedonhankintaa omana aihekokonaisuutena vai muiden aihealueiden yhteydessä? Miksi?
7. Miten opetat tiedonhankintaa opiskelijoille? (Kerro mahdollisimman konkreettisesti esim. miten opastat jonkin tietolähteen käytössä tai millaisia tiedonhankintaan liittyviä tehtäviä opiskelijat tekevät.)
8. Koetko, että opiskelijat pitävät tiedonhankintaa tärkeänä taitona ja kiinnostaako opiskelijoita oppia tiedonhankintaa? Perustele vastauksesi.

Suuri kiitos vastauksistasi!

Suomenkielinen lyhennelmä

Tiedonhankinta ja kääntäjänkoulutus

Miten suomalainen koulutus vastaa työelämän tarpeita?

Kääntäjän työhön kuuluu loputon määrä eritasoisten ongelmien ratkaisua, ja suoriutuakseen työstään kääntäjä tarvitsee työssään hyvin monenlaisia taitoja. Kääntäjällä tulee olla erinomaiset taidot työkielissään, mutta hän tarvitsee myös asiantietoa ja yleissivistystä. Koska kukaan ei voi tietää kaikkea, on kyky hankkia tietoa yksi kääntäjän tärkeimmistä taidoista. (Vehmas-Lehto 2007, 41–42.) Kääntäjänkoulutuksen tulisi ottaa huomioon työelämän tarpeet ja auttaa tulevia kääntäjiä hankkimaan tarvittavat taidot (Teva 2007, 30).

Tutkimuksissa on kuitenkin tullut esiin, että kääntäjät ja opiskelijat eivät ole täysin tyytyväisiä saamaansa koulutukseen. Esimerkiksi Marjut Alho (2011, 38–39) on kyselytutkimuksessaan saanut selville, että opiskelijoiden mukaan tiedonhankintataidot ovat kehittyneet koulutuksen aikana hyvin, mutta esimerkiksi käännösmuistien ja muiden apuvälineiden sekä terminologisten menetelmien tuntemus ovat kehittyneet heikommin. Myös Mikhail Mikhailov ja Outi Suppanen (2013, 26–27) saivat kyselytutkimuksessaan selville, että työelämässä olevat kääntäjät ovat kriittisiä saamaansa tietoteknistä opetusta kohtaan. Tietoteknisiin taitoihin kuuluivat tutkimuksessa myös internetissä tapahtuva tiedonhaku ja käännösmuistien käyttö (Mikhailov & Suppanen 2013).

Tutkimuksessani selvitän, miten suomalainen kääntäjänkoulutus vastaa työelämän tarpeita tiedonhankinnan näkökulmasta. Tutkimuksessani ovat mukana kaikki kääntäjänkoulutusta tarjoavat suomalaiset yliopistot: Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopistot. Tarkoitukseni on selvittää, miten tiedonhankinnan näkökulma on huomioitu opetussuunnitelmissa, mutta myös miten kääntämisen opettajat

huomioivat tiedonhankinnan omassa opetuksessaan. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Miten tiedonhankinta on huomioitu yliopistojen opetussuunnitelmissa?
- 2) Miten kääntämisen opettajat huomioivat tiedonhankinnan opetuksessaan?

Tiedonhankinta tarkoittaa tutkielmassani käännostoimeksiantoon ja sen mukanaan tuomiin käännosongelmiin liittyviä tiedontarpeita, -hakua ja -käyttöä (ks. Savolainen 2000, 73). Tiedonhankinta on hyvin yleinen käsite, jota käytetään useilla ammattialoilla, ja se voi merkitä eri asioita eri ihmisille. Olen ottanut tämän huomioon myös tutkimuksessani ja pyysin opettajia itse määrittelemään, mitä kääntämiseen liittyvä tiedonhankinta heidän mielestään tarkoittaa.

Metodit

Tutkielman empiirisen osion muodostavat yliopistojen opetussuunnitelmat, opettajille suunnattu kysely ja opettajien haastattelut. Opetussuunnitelmat toimivat tutkimuksen pohjana. Ne antavat tietoa siitä, miten tiedonhankinta on huomioitu koko koulutuksessa. Opetussuunnitelmia analysoimalla pyrin selvittämään, kuinka paljon tiedonhankintaa opetetaan, opetetaanko sitä erillisillä kursseilla vai muiden kurssien osana ja missä vaiheessa opintoja tiedonhankintaa opetetaan.

Yliopistoissa on mahdollista opiskella kääntämistä monissa eri työkielissä. Kaikkien kielivaihtoehtojen opetussuunnitelmien tarkastelu olisi kuitenkin vienyt paljon aikaa. Opetussuunnitelmat ovat usein eri kielissä myös hyvin samankaltaiset, joten kaikkien kielten opetussuunnitelmien tarkastelu ei ole myöskään tarpeellista. Kaikissa yliopistoissa on mahdollista opiskella englannin kääntämistä, joten päätin tutkia kyseisen aineen opetussuunnitelmia. Olen analysoinut niitä opetussuunnitelmia, jotka ovat saatavilla yliopistojen nettisivuilla. Suunnitelmat koskevat lukuvuotta 2013–2014, jolloin toteutin myös muut tutkimukseni osiot.

Opetussuunnitelmien muoto vaihtelee yliopistoittain, mutta kaikissa suunnitelmissa on jonkinlainen yleinen kuvaus koulutuksesta ja tiedot koulutukseen kuuluvista kursseista. Tarkastelin analyysissäni molempia osioita. Tutkin, mainitaanko tiedonhankintataidot esimerkiksi koulutuksen tavoitteena yleisissä kuvauksissa. Keskityn analyysissäni kuitenkin enemmän kurssien tarkasteluun. Tutkin, sisältyykö koulutukseen erillisiä tiedonhankintaan liittyviä kursseja tai mainitaanko tiedonhankinta muiden kurssien kuvauksissa. Otan huomioon kaikki opetussuunnitelmaan kuuluvat kurssit perusopinnoista aineopintoihin ja syventäviin opintoihin, pakolliset ja valinnaiset kurssit, kääntämisen kurssit ja muut yleisemmät koulutukseen kuuluvat kurssit. Käydessäni läpi opetussuunnitelmia etsin viittauksia tiedonhankintaan. Tiedonhankintaan liittyy muun muassa erilaisten lähteiden käyttö, termityö ja erilaisten välineiden, kuten käännösmuistien käyttö (ks. esim. EMT 2009, 6). Etsin opetussuunnitelmista erilaisia tiedonhankintaan liittyviä viittauksia.

Opetussuunnitelmat tarjoavat tietoa koko koulutuksesta, mutta ne eivät kerro juurikaan opetuksen käytännöistä. Saadakseni selville opettajien näkemyksiä tiedonhankinnasta ja valaistakseni heidän opetuskäytäntöjään toteutin kääntämisen opettajille suunnatun kyselyn. Kysely toteutettiin sähköisen e-lomakkeen avulla. Kysely suunnattiin kaikille opettajille, jotka opettavat kääntämistä jossain viidestä yliopistosta. Kyselyn työstämiseen sain apua Tampereen yliopiston ruotsin kääntämisen opettajilta, ja yksi opettajista myös testasi kyselylomakkeen ennen sen julkaisemista. Tämän vuoksi Tampereen yliopiston ruotsin kääntämisen opettajat eivät ole mukana tutkimuksessani. Kyselyyn vastasi yhteensä 30 opettajaa: viisi Helsingin yliopistosta, kuusi Itä-Suomen yliopistosta, viisi Tampereen yliopistosta, kuusi Turun yliopistosta ja kahdeksan Vaasan yliopistosta.

Kyselylomakkeessa oli kuusi osiota: 1) taustatiedot, 2) tiedonhankinnan määrittely, 3) tiedonhankinnan opetus kääntämisen tutkinto-ohjelmassa/oppiaineessa, 4) tiedonhankinnan opetus opettajan omassa kääntämisen opetuksessa, 5) tiedonhankinnan opetuksen riittävyys ja 6) tiedonhankintataitojen tarve työelämässä. Osassa kysymyksiä opettajille annettiin valmiit vastausvaihtoehdot, mutta suuri osa kysymyksistä oli avoimia. Lomake oli suomenkielinen.

Kyselylomakkeen avulla saatuja tietoja täydensin haastatteluiden avulla. Kyselylomakkeella opettajilla oli mahdollisuus ilmaista halukkuutensa osallistua haastatteluun. Kymmenen opettajaa ilmoitti olevansa halukas osallistumaan haastatteluun, mutta kaikkien haastattelemineen olisi vienyt aikaa. Koska opintosuunnitelmien ja kyselytutkimuksen avulla oli saatu jo paljon aineistoa, tarvitsin vain muutaman haastateltavan, jotka valottivat kyselytutkimuksessa epäselviksi jääneitä asioita. Valitsin haastatteluun neljä opettajaa, joilla on hyvin erilaiset taustat, esimerkiksi koulutus, kokemus ja ikä. Opettajat ovat Itä-Suomen, Turun ja Vaasan yliopistoista.

Haastattelu toteutettiin sähköpostin välityksellä. Näin oli mahdollista saada vastauksia eri yliopiston opettajilta nopeasti ilman erityisjärjestelyitä. Haastattelu koostui kahdesta osiosta, joista molemmat sisälsivät neljä avointa kysymystä. Ensimmäisessä osiossa opettajilta kysyttiin heidän näkemyksiään siitä, miten tiedonhankintaa tulisi opettaa. Toisessa osiossa kysyttiin, miten opettajat käytännössä opettavat tiedonhankintaa.

Tiedonhankinta kääntäjän työvälineenä

Tiedonhankinnan rooli kääntäjän työssä käy ilmi erilaisista malleista, jotka kuvaavat kääntäjän kompetenssia. Kääntäjän kompetenssilla tarkoitetaan erilaisia tietoja, taitoja ja ominaisuuksia, joita ammattitaitoiselta kääntäjältä vaaditaan (Vehmas-Lehto 2007, 41). Esimerkkejä tällaisista kompetenssimalleista ovat PACTE-ryhmän (2009), Albrecht Neubertin (2000) ja EMT:n (2009) (European Master's in Translation) mallit. Mallit eroavat toisistaan esimerkiksi painotettujen osakompetenssien suhteen. Kaikissa malleissa on kuitenkin maininta tiedonhankinnasta. Neubert (2000, 9) mainitsee tiedonhankinnan erityisesti sisältökompetenssin yhteydessä ja hän sanoo, kääntäjä ei voi eikä hänen tarvitse tietää kaikkea, mutta hänen täytyy tietää, miten hän voi tarvittaessa saada tietoa. Neubert (2000, 8) mainitsee myös tekstikompetenssin yhteydessä, että kääntäjän tulee hankkia tietämystä eri aihepiireistä. PACTE-ryhmän (2009) kompetenssimallissa tiedonhankinta esiintyy välineellisen kompetenssin muodossa. Välineellinen kompetenssi tarkoittaa, että kääntäjä osaa käyttää erilaisia dokumentteja ja käännösteknologiaa. Kääntäjä voi tarvita esimerkiksi erilaisia sanakirjoja,

rinnakkaistekstejä, sähköisiä korpuksia ja hakukoneita. (PACTE 2009, 208.) Eniten tiedonhankinnan merkitystä korostetaan EMT:n (2009) kompetenssimallissa, jossa on erillinen tiedonhankintakompetenssi. Tiedonhankintakompetenssiin kuuluu, että kääntäjä tunnistaa omat tiedontarpeensa, osaa hakea erilaista tietoa ja arvioida sitä sekä osaa käyttää erilaisia käännöstyökaluja ja tallentaa dokumenttinsa. Tiedonhankinta käy ilmi myös ja sisältö- ja teknisen kompetenssin yhteydessä. Sisältökompetenssiin kuuluu, että kääntäjä osaa etsiä aihepiiriin liittyvää tietoa. Tekniseen kompetenssiin puolestaan kuuluu, että kääntäjä osaa käyttää erilaisia ohjelmistoja, jotka auttavat esimerkiksi terminologiassa ja tiedonhankinnassa. (EMT 2009, 6–7.)

Kompetenssimallien perusteella voidaan sanoa, että tiedonhankinta on tärkeä osa kääntäjän työtä ja että kääntäjän on tärkeää hankkia työelämässä tarvittavat tiedonhankintataidot. EMT:n (2009, 6) tiedonhankintakompetenssi antaa kattavan kuvan siitä, mitä kääntäjän tiedonhankinta on käytännössä: tiedontarpeiden tunnistamista, erilaisten lähteiden käyttöä ja arviointia sekä erilaisten työkalujen käyttöä ja tietojen tallentamista. Kääntäjä voi tarvita työssään sekä kielellistä että kielenulkoista tietoa. Kielellinen tieto tarkoittaa sekä leksikaalista että tyylillistä ja fraseologista tietoa. Kääntäjä tarvitsee leksikaalista tietoa ymmärtääkseen lähtökielen termejä ja löytääkseen niille vastineet kohdekielellä. Kääntäjä voi tarvita leksikaalista tietoa myös tarkistaakseen jonkin sanan tarkoituksen tai käyttötavan. Tyylillistä ja fraseologista tietoa tarvitaan, jotta kääntäjä voi muotoilla lähtötekstin sisällön tyylillisesti ja fraseologisesti samalla tavalla kuin natiivit kirjoittajat kirjoittavat samantyyppisiä tekstejä kohdekielellä. Kielenulkoista tietoa kääntäjä tarvitsee silloin, kun hän ei tiedä tarpeeksi tai lähtöteksti ei tarjoa tarpeeksi tietoa, jotta hän ymmärtäisi lähtötekstin ja voisi kääntää sen. (Gile 2009, 130–131.) Kielenulkoinen tieto voi tarkoittaa yleistietoa, tietoa eri aihepiireistä ja kulttuureista sekä ensyklopedista tietoa (PACTE 2009, 208).

Löytääkseen tarvitsemansa tiedon kääntäjä voi tarvita monenlaisia lähteitä, kuten sanakirjoja, sanastoja, termipankkeja, rinnakkaistekstejä ja sähköisiä korpuksia (ks. esim. Kudashev & Pasanen 2005). Kiukkosen (2006, 70) tutkimuksen mukaan kääntäjien tärkein yksittäinen tiedonlähde on internet, josta kääntäjä voi löytää vastauksen käytännössä mihin tahansa kysymykseen, jos osaa etsiä oikein (Helin 2006, 151).

Painettujen ja sähköisten lähteiden lisäksi kääntäjät voivat saada apua työhönsä muilta kääntäjiltä ja erikoisalojen asiantuntijoilta (Kudashev & Pasanen 2005, 81).

Lähteiden käyttöön on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Tärkeä osa tiedonhankintaa on lähteiden luotettavuuden arviointi (EMT 2009, 6). Lähteiden arvioinnissa voidaan puhua kielellisestä ja kielenulkoisesta luotettavuudesta. Lähde voi samanaikaisesti tarjota luotettavaa asiantietoa, mutta termit voivat olla käännökseen nähden vääriä, tai päinvastoin. Lähteitä voidaan arvioida esimerkiksi tekijän, lähteen luonteen (alkuperäinen vs. käännös), lähteen ja käännettävän tekstin vastaavuuden sekä julkaisuajankohdan perusteella. (Gile 2009, 133–137.) Erityisen tarkkana kääntäjän tulee olla käyttäessään internetlähteitä, sillä internet sisältää paljon väärää tietoa (Helin 2006, 151).

Tiedonhankintaan liittyy myös erilaisten työkalujen käyttö (EMT 2009, 6). Yksi hyödyllisimmistä työkaluista on käännösmuisti. Käännösmuistin avulla kääntäjä voi hyödyntää aiemmissa käännöksissä käytettyjä termejä, ilmauksia, fraaseja, lauseita, virkkeitä ja ingressejä. (Ingo 2007, 352.) Kääntäjän täytyy myös osata tallentaa dokumenttinsa (EMT 2009, 6). Kääntäjän tulee koota ja tallentaa kaikki tehtyä työtä koskevat dokumentit ja apuvälineet (Gouadec 2007, 81–82). On myös hyödyllistä koota omia lähteitä, esimerkiksi sanastoja (Gile 2009, 151) ja omia korpuksia (Kudashev & Pasanen 2005, 82).

Tiedonhankinta kääntäjänkoulutuksessa

Tutkijat ja muut alan asiantuntijat ovat erimielisiä siitä, tulisiko tiedonhankintaa opettaa erillisellä kurssilla vai tuleeko tiedonhankinta sisällyttää muihin kursseihin. Esimerkiksi Kudashev ja Pasanen (2005, 75–88) kannattavat tiedonhankinnan erillistä opetusta. Heidän mukaansa tiedonhankinnan integrointi koko opetussuunnitelmaan on sinällään hyvä asia, mutta tällä tavoin opiskelijoiden voi olla vaikeaa saada kokonaiskuvaa tiedonhankinnasta. Erilliset kurssit ovat kuitenkin harvinaisia (Massey & Ehrensberger-Dow 2011, 206). Tiedonhankinta on sen sijaan integroitu osaksi muuta opetusta.

Opiskelijat joutuvat hakemaan tietoa esimerkiksi tehdessään käännösharjoituksia ja myös kirjoittaessaan pro gradu -tutkielmaansa. (Kudashev & Pasanen 2005, 75.) Kiralyn (2000, 61–62) mukaan opiskelijoiden tulee oppia erilaiset kääntäjän kompetenssit, ennen kuin he aloittavat varsinaisen kääntämisen. Erillinen kurssi ei kuitenkaan voi tarjota opiskelijoille valmiita taitoja, jotta he voisivat myöhemmin kääntää. Opiskelijat oppivat esimerkiksi sanakirjojen ja muun materiaalin käytön vasta, kun he pääsevät työskentelemään tällaisen materiaalin kanssa. (Kiraly 2000, 62.) Ihanteellisessa tilanteessa tiedonhankintaa siis opetettaisiin sekä erillisillä kursseilla että osana muuta opetusta.

Tutkijoilla ja muilla asiantuntijoilla on myös erilaisia näkemyksiä siitä, tuleeko tiedonhankintaa opettaa luonnollisena osana käännösharjoituksia vai käännösharjoitusten ulkopuolella. Kiralyn (2000, 60–61) mukaan kääntämistä tulee opettaa autenttisten käännösprojektien avulla. Projektin aikana erilaiset tehtävät kuten rinnakkaistekstien käyttö ja internetissä tapahtuva tiedonhaku nousevat esiin luonnollisesti (Kiraly 2000, 61). Myös Leppihalmeen (2007, 54–55) ongelmalähtöiseen opetukseen kuuluu, että käännösongelmista ei keskustella teoreettisina ongelmina vaan ne yhdistyvät aina käännettävään tekstiin. Gile (2009, 149) on kuitenkin toista mieltä ja kertoo, että tiedonhankintaa tulee opettaa erillisten tehtävien avulla. Erilliset tehtävät ovat tarpeellisia, sillä opettajat ja myös kääntäjät ovat yleensä ensisijaisesti kiinnostuneita kääntämisen lopputuloksesta, eikä heillä ole aikaa tai motivaatiota tarkastella tiedonhankintaprosessia (Gile 2009, 149). Käytännönläheinen opetustyyli saa siis kannatusta. Gile (2009, 139) on kuitenkin sitä mieltä, että opettajan kannattaa antaa myös yleisempiä ohjeita esimerkiksi lähteiden käytöstä ja niiden hankkimisesta. Leppihalmeen (2007, 59) mukaan opettajajohtoinen opetustyyli vie kuitenkin opiskelijoiden löytämisen ilon.

Opetuksessa on syytä ottaa huomioon tekniset puitteet. Gouadecin (2007, 337) mukaan kääntäjän työ on täysin riippuvaista tietotekniikasta ja tämän vuoksi kääntäjäopiskelijan työympäristön tulee olla samanlainen kuin kääntäjän työympäristö. Opiskelijat pystyvät parhaiten kehittämään omia taitojaan tilassa, jossa heillä on tietokone käytössään (Kiraly 2000, 126). Opiskelijoiden on myös todettu tarvitsevan opetusta tietotekniikan käytössä

(Pinto & Sales 2007, 543). He tarvitsevat ohjausta muun muassa hakukoneiden (Pinto & Sales 2008, 62) ja käännösmuistien käytössä (ks. Alho 2011; Mikhailov & Suppanen 2013).

Kääntäjänkoulutuksessa tarvitaan opettajia, joilla on sekä akateemisia taitoja mutta myös erinomaiset tiedot käännösteollisuudesta (Gouadec 2007, 356). Käännösala ja yhteiskunta kehittyvät jatkuvasti, joten opettajat kaipaavat uudistumista. On myös tärkeää, että eri instituutioissa työskentelevät kollegat tapaavat toisiaan ja tekevät yhteistyötä, sillä opettajien joukosta löytyy monenlaista osaamista ja kokemusta. (Leppihalme 2007, 50–60.) Kääntäjänkoulutus antaa hyvän ammatillisen perustan, jota kuitenkin täytyy jatkuvasti kehittää ja vahvistaa (Teva 2007, 31). Koulutus ei siis voi olla kaiken kattava.

Tutkimustulokset

Opetussuunnitelmia analysoimalla selvisi, että tiedonhankinta on pääasiassa integroitu muuhun opetukseen, erityisesti käytännön käännöskursseihin. Jotkut yliopistot tarjoavat erillisiä tiedonhankinnan kursseja, mutta tiedonhankintaa ei näillä kursseilla käsitellä varsinaisesti kääntämisen näkökulmasta. Erityisesti Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistoissa on tarjolla myös erilaisia valinnaisia kursseja, jotka käsittelevät tiedonhankintaan liittyviä asioita, kuten terminologiaa tai käännösteknologiaa. (Ks. HU 2015; TU 2015; VU 2015; ÅU 2015; ÖFU 2015.) Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistot ovat mukana EMT-verkostossa (European Commission 2014b). Näissä kolmessa yliopistossa tiedonhankinta mainitaan myös opetussuunnitelmien yleisissä kuvauksissa oppimistavoitteena tai koulutuksen sisältönä (ks. TU 2015; ÅU 2015; ÖFU 2015).

Eniten tiedonhankintaa käsitteleviä kursseja järjestetään Helsingin yliopistossa. Kursseja järjestetään läpi koulutuksen perusopinnoista aineopintoihin ja syventäviin opintoihin. Myös Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistoissa tarjotaan laajasti kursseja. Vaasan yliopistossa tiedonhankintaa käsitteleviä kursseja on vain muutamia ja vain yksi niistä on varsinainen kääntämiseen liittyvä kurssi. Suurin syy tähän lienee se, että

kääntäjänkoulutus on Vaasan yliopistossa eri tavalla järjestetty kuin muualla. Kääntämistä voi opiskella osana eri kielten koulutusohjelmia. (Ks. HU 2015; TU 2015; VU 2015; ÅU 2015; ÖFU 2015.) Kyselytutkimukseeni osallistuneet Vaasan yliopiston opettajat kuitenkin kertoivat opettavansa tiedonhankintaa kursseillaan, joten todellisuudessa tilanne ei liene aivan sellainen kuin aihetta käsittelevien kurssien määrästä voitaisiin päätellä.

Kyselytutkimuksessa ja haastatteluissa selvisi, että opettajat pitävät tiedonhankintaa tärkeänä osana kääntäjän ammattia. Opettajilla on vaihtelevia käsityksiä siitä, mitä tiedonhankinta tarkoittaa kääntämisen yhteydessä. Opettajat mainitsevat, että kääntäjä tarvitsee työssään sekä kielellistä että kielenulkoista tietoa perehtyäkseen tekstin aiheeseen mutta myös löytääkseen ratkaisuja yksittäisiin ongelmiin. He listaavat monipuolisesti erilaisia lähteitä, joita kääntäjä voi tiedonhankinnassa tarvita. Erityisen suosittuja lähteitä opettajien keskuudessa ovat internet ja sen hakukoneet, rinnakkaistekstit sekä suulliset lähteet, kuten eri alojen asiantuntijat. Myös lähdekritiikki nousi selvästi esiin vastauksista. Opettajien näkemykset tiedonhankinnasta painottuvat siis pääasiassa erilaisiin tiedontarpeisiin ja lähteiden käyttöön. Tiedonhallintaan liittyvät seikat tulevat selkeästi esiin vain muutaman opettajan vastauksissa. Myöskään tiedonhankintaan liittyvät tekniset seikat, kuten käännösmuistien käyttö, eivät tule selvästi esille.

Opettajat kertovat, että he voivat vapaasti vaikuttaa oman opetuksensa sisältöön, ja suurin osa heistä myös ottaa tiedonhankinnan näkökulman esiin kursseillaan. Opettajien opetustavoissa on havaittavissa kolme tapaa. Tiedonhankintaa opetetaan teoreettisesti, käännöstehtävien yhteydessä ja erillisten tehtävien avulla. Suuri osa (16/30) opettajista opettaa tiedonhankintaa teoreettisella tasolla. He esimerkiksi kertovat erilaisista hyödyllisistä lähteistä tai näyttävät opiskelijoille, miten tiedonhankinta etenee. Asiasta saatetaan myös keskustella opiskelijoiden kanssa. 14 opettajaa opettaa tiedonhankintaa varsinaisten käännöstehtävien yhteydessä. Tiedonhankintaa voidaan käsitellä esimerkiksi lähdetekstin analyysin yhteydessä, mutta monet opettajat pyytävät opiskelijoita kirjoittamaan erillisen raportin tiedonhankinnastaan. Muutama opettaja (7/30) teettää opiskelijoilla myös erillisiä tiedonhankinnan tehtäviä. Opiskelijat voivat esimerkiksi

käyttää eri lähteitä tiedon etsimiseen tai kartoittaa omia asiantuntijaverkostojaan. Monet opettajat käyttävät useampia tapoja omassa opetuksessaan. Haastatteluissa opettajat kertovat, että he opettavat tiedonhankintaa erikseen opintojen alussa, mutta myöhemmin varsinaisten käännoستهتävien yhteydessä. Opettajat ovat yhtä mieltä siitä, että tietokoneet ja internetyhteys ovat tärkeitä opetuksessa, ja suuri osa opettajista on myös tyytyväisiä yliopiston tarjoamiin puitteisiin.

Opettajat ovat pääasiassa sitä mieltä, että heidän yliopistonsa opetussuunnitelma vastaa työelämän tarpeita tiedonhankinnan näkökulmasta. He perustelevat tätä pääasiassa sillä, että tiedonhankinta toistuu läpi opetussuunnitelman, erityisesti käytännön käännoسكرourseilla. Heidän mukaansa valmistuvilla ja valmistuneilla opiskelijoilla on hyvät tiedonhankintataidot. Opettajat kuitenkin painottavat, että opiskelijan oma aktiivisuus on tärkeää. Eräs opettaja kertoo, että opiskelijat toisinaan toivovat lisää opetusta tiedonhankinnassa. Erään opettajan mukaan opiskelijat myös kertovat kurssipalautteissaan, että tiedonhankinta on ollut yksi tärkeimmistä asioista, mitä he ovat oppineet.

Mielenkiintoa herätti opettajien epävarmuus omista taidoistaan. Vaikka suurin osa (18/30) kokee, että heillä on tarvittavat taidot tiedonhankinnan opettamiseen, merkittävä osa (12/30) kokee, että heidän taitonsa ovat puutteelliset. Opettajat perustelevat omia taitojaan kääntäjän tai opettajan kokemuksella, ja tutkimuksessa havaittiin, että ensimmäiseen ryhmään kuului enemmän kokeneita kääntäjiä ja opettajia kuin toiseen ryhmään. Opettajat olivat myös eri mieltä siitä, saavatko he tarpeeksi tukea ja koulutusta opettamiseen. 17 opettajaa kokee saavansa tarpeeksi tukea, mutta 13 opettajaa kokee tuen olevan riittämätöntä. Jälkimmäiset opettajat perustelevat tätä ajanpuutteella, mutta he myös kertovat, ettei koulutusta järjestetä. Positiivista on, että suurin osa opettajista (22/30) on saanut koulutusta tiedonhankintaan, esimerkiksi omien opintojensa aikana.

Opettajat kertovat saavansa tukea erityisesti kollegoiltaan. He myös kertovat, että opetusta suunnitellessaan he kommunikoivat kollegoidensa kanssa ja ottavat huomioon heidän kurssiensa sisällön. Kun opettajilta kysyttiin, onko heillä kollegoidensa kanssa sama käsitys tiedonhankinnan merkityksestä kääntämisen yhteydessä, he eivät osanneet

ottaa asiaan kantaa. He perustelivat tätä sillä, etteivät ole keskustelleet aiheesta. Vaikuttaa siis siltä, että opettajat tekevät yhteistyötä, mutta eivät kuitenkaan syvällisemmin keskustelee tiedonhankinnan sisällöstä.

Johtopäätökset

Vaikuttaa siltä, että tiedonhankinnan tärkeä rooli kääntäjän työssä on huomioitu kääntäjänkoulutuksessa. Vaikkei erillisiä kursseja kääntäjän tiedonhankinnasta juuri järjestetäkään, opetussuunnitelmien mukaan aihetta käsitellään säännöllisesti muilla kursseilla, erityisesti käytännön kääntämisen kursseilla. Suurin osa tutkimukseeni osallistuneista opettajista opettaa juuri käytännön kursseilla, ja he kertovat ottavansa tiedonhankinnan huomioon opetuksessaan. Yliopistojen tarjoamat yleiset tiedonhankintaan liittyvät kurssit ovat todennäköisesti hyödyllisiä myös kääntämiseen liittyvän tiedonhankinnan kannalta. Useat yliopistot tarjoavat erillisiä valinnaisia kursseja, jotka käsittelevät esimerkiksi terminologiaa tai käännösteknologiaa. Opiskelijalla on siis mahdollisuus vaikuttaa itse siihen, kuinka paljon hän saa opetusta tiedonhankinnassa.

Suomalainen kääntäjänkoulutus vastaa työelämän tarpeita tiedonhankinnan näkökulmasta melko hyvin. Koulutuksessa on kuitenkin havaittavissa joitain puutteita. Yliopistojen välillä on eroja. Erityisesti Vaasan yliopisto erottuu joukosta, sillä yliopiston opetussuunnitelmasta löytyy vain muutama tiedonhankintaa käsittelevä kurssi. Yliopiston koulutusohjelmat poikkeavat muutenkin rakenteeltaan muista yliopistoista, sillä kääntämistä opiskellaan kieliaineiden yhteydessä. (Ks. VU 2015.) Tutkimukseen osallistuneet Vaasan yliopiston opettajat kuitenkin kertovat opettavansa tiedonhankintaa kursseillaan. On ylipäätään tärkeää huomioida, että koulutukset eri yliopistojen välillä vaihtelevat. Esimerkiksi Tampereen ja Itä-Suomen yliopistoissa varsinaiset kääntämisen opinnot alkavat jo perusopinnoissa, kun taas Helsingissä ja Turussa opinnot alkavat varsinaisesti vasta aineopinnoissa. (Ks. HU 2015, TU 2015, ÅU 2015, ÖFU 2015.) Tutkimuksessani tarkastelin ainoastaan englannin kääntämisen opetussuunnitelmia ja tilanne voi olla hyvin erilainen muissa kielissä. Esimerkiksi Tampereen yliopistossa

ruotsin kääntämistä opiskelevat suorittavat muutamia kääntämisen kursseja aineopinnoissa ja varsinaiset kääntämisen opinnot alkavat vasta maisterivaiheessa (ks. TU 2015).

Opettajat myös vaikuttavat keskittyvän opetuksessaan pääasiassa kääntäjän tiedontarpeisiin ja erilaisten lähteiden käyttöön. Esimerkiksi tiedonhallinta ja käännösmuistien käyttö tulivat esiin harvoissa vastauksissa. On siis mahdollista, etteivät opiskelijat saa opetusta kaikilla tiedonhankinnan osa-alueilla. Opettajat myös kertovat olevansa epävarmoja omista taidoistaan. Yliopistot voisivat siis panostaa opettajien kouluttamiseen ja tukemiseen sekä antaa selkeämmät suuntaviivat opetuksen sisällölle.

Tutkimukseni tarjoaa kattavasti tietoa eri yliopistojen opetussuunnitelmista sekä opettajien käsityksistä ja opetusmenetelmistä. Valitsemani tutkimusmenetelmät täydentävät toisiaan ja vastaavat tutkimuskysymyksiini. Tuloksien objektiivisuus on kuitenkin kyseenalainen. Opetussuunnitelmat ovat melko ylimalkaisia ja antavat koulutuksesta hyvin ihanteellisen kuvan. Kurssikuvauksia tarkastellessani huomasin, että samaa kuvausta on saatettu käyttää useiden eri kurssien kohdalla. Kurssikuvaukset voivat olla myös hyvin tulkinnanvaraisia ja niistä voi olla vaikeaa päätellä esimerkiksi missä määrin tiedonhankintaa kurssilla opetetaan ja liittyykö kurssi varsinaisesti kääntämiseen. On myös mahdollista, että opettajat painottavat tiedonhankinnan roolia opetuksessaan enemmän kuin he todellisuudessa käsittelevät aihetta kursseillaan. Jos opettajilta olisi kysytty myös muista kääntämisen osa-alueiden kuten kielitaidon opettamisesta, he olisivat saattaneet painottaa tiedonhankintaa eri tavalla. Objektiivisempia tuloksia olisi voitu saada esimerkiksi opetusta havainnoimalla. Tutkimuksessani kohtasin myös opettajien vastausten tulkintaan liittyviä ongelmia. Opettajat olivat käsittäneet joitain kyselylomakkeen ja haastattelun kysymyksiä hyvin eri tavoin, minkä vuoksi heidän vastauksensa olivat vaikeasti vertailtavissa. Tämä ongelma olisi ehkä voitu välttää haastattelemalla opettajia henkilökohtaisesti.

Tutkimusmenetelmiin liittyvistä ongelmista huolimatta tutkimukseni tuotti hyödyllistä tietoa siitä, miten tiedonhankintaa kääntäjänkoulutuksessa opetetaan. Tätä tietoa voidaan käyttää hyödyksi opetussuunnitelmien teossa, ja myös opettajat voivat saada ideoita

omaan opetukseensa. Jatkossa olisi syytä tutkia tarkemmin, miten tiedonhankintaa voitaisiin opettaa tehokkaimmin. Myös opiskelijoiden näkemyksiä ja taitoja olisi syytä selvittää tarkemmin, jotta koulutus osattaisiin suunnitella vastaamaan opiskelijoiden tarpeita yhä paremmin.